

“คนทำงานที่ดีคือคนมีระเบียบ ได้แก่ ระเบียบในการคิดและในการทำ ผู้ไม่มีระเบียบไว้ถึงจะมีวิชา มีเรี่ยวแรง มีความกระตือรือร้นอยู่เพียง ไรก็มักทำงานให้สำเร็จไม่ได้ เพราะความคิดอ่านสับสนว่าฉัน ทำอะไรก็ไม่ได้ถูกลำดับขั้นตอน มีแต่ความลังเลและขัดแย้งทั้งในความคิด ทั้งในการปฏิบัติงาน ข้าราชการ จึงจำเป็นต้องมีระเบียบในตนเองขึ้น ระเบียบนั้นจัก ได้ช่วยระดับประคองสั่งเสริมให้ทำงานได้ดีขึ้น และประสบความสำเร็จมั่นคงในราชการ”

พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พระราชทานแก่ข้าราชการพลเรือน
เนื่องในโอกาสวันข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๕๒๗
พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน
วันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗

ปก : พระสัมพุทธพรรณี ประดิษฐานภายในพระอุโบสถ วัดราชาธิวาสวิหาร
(ภาพ : อนุตรา หงษ์สุวรรณ)

วารสารไทย เป็นวารสารเผยแพร่ข้อมูลความรู้เชิงสารคดี
ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนชาวไทย เพื่อสนับสนุนการปกครอง
ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ที่ปรึกษา

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา

บรรณาธิการ

นายชาคริต จุลกะเสวี

บรรณาธิการผู้ช่วย

นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ

กองบรรณาธิการ

นายวิจิตร อวทะกุล	นายประพัฒน์ ตรินรงค์
นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	นายเย็นใจ เลหาวนิช
คุณหญิงคณิดา เลขะกุล	นายสมบัติ พลายน้อย
นางธัชกร เหมะจันทร์	นายปัญญา นิตยสุวรรณ

ฝ่ายประสานงาน

ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง	นางสาวภาวนา ทองศรี
นายสมบัติ สุธรรมรักษ์	

คณะกรรมการจัดทำวารสารไทย
ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ

อนุกรรมการที่ปรึกษา

ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิ์กุล ณ อยุธยา

ประธานอนุกรรมการ

นายวิจิตร อวทะกุล

รองประธานอนุกรรมการ

นายชาคริต จุลกะเสวี

อนุกรรมการ

นายทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา	นายประพัฒน์ ตรินรงค์
คุณหญิงคณิดา เลขะกุล	นายเย็นใจ เลหาวนิช
นายสมบัติ พลายน้อย	นายปัญญา นิตยสุวรรณ
นางธัชกร เหมะจันทร์	นายสฤติย์ เล็งไธสง
นางเนาวรัตน์ พลเดช	นายสมาน นายน
นายวิษณุ เอมประณีตร	นางสาวอนุตรา หงษ์สุวรรณ
ร.ต.ต.หญิง เมทินี ศรีรุ่งเรือง	นางสาวภาวนา ทองศรี
นายสมบัติ สุธรรมรักษ์	

วารสารไทย

เป็นวารสารเผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการแก่ประชาชนทั่วไป
ทรงสนและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
ซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของบรรณาธิการและคณะผู้จัดทำ

สำนักงานวารสารไทย

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

อาคาร ๑๑ ชั้น ๓ ส่วนการศึกษาโรงเรียนนายร้อย จปร. (เดิม) ถนนราชดำเนิน

โทร. ๐-๒๒๔๑-๔๕๕๐

พิมพ์ที่

บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

๖๕/๑๖ ถนนรัชฎาภิบาล เขตคลองเตย กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐, ๐-๒๔๔๒-๑๐๑๐

โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๘๕

E-Mail : info@amarin.co.th Homepage : http://www.amarin.co.th

เผยแพร่เพื่อเป็นอภินันทนาการ
จาก
สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

ห้ามจำหน่าย

จากบรรณาธิการ

การพัฒนาของโลกเราปัจจุบันนี้ ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมาย โดยมีระบบโลกาภิวัตน์เป็นตัวการที่ทำให้โลกเราเหมือนไร้พรมแดนทางข้อมูลข่าวสาร ที่สามารถจะสื่อเผยแพร่ได้สะดวกและรวดเร็ว จึงมีส่วนทำให้ทั้งสังคมในเมืองและในชนบททั่วไป ต้องได้รับผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในทางบวกและทางลบ

ความเปลี่ยนแปลงโดยนัยนี้ ได้มีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยเราก็ได้รับผลกระทบนี้ด้วย ทั้งในทางเศรษฐกิจและสังคมทุกด้าน แต่ที่น่าวิตกเป็นอย่างยิ่งส่วนหนึ่งนั้น ก็คือ การแพร่เข้ามาอย่างท่วมท้นของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญยิ่งที่ได้ทำลายทั้งความคิดและจิตใจ ตลอดจนศีลธรรมและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของชาติไทยเรา ต้องถูกกระทบกระเทือนไปด้วยอย่างรุนแรง

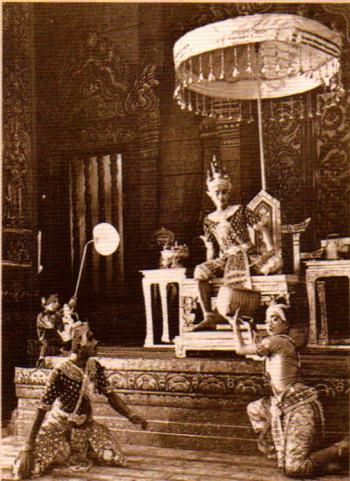
ความพยายามของรัฐบาลทุกสมัยที่ได้กระทำมา ในการที่จะรักษาวัฒนธรรมประเพณี จิตวิญญาณของความเป็นไทยให้คงต้อยู่ได้นั้น มีผลการปฏิบัติอย่างจริงจังบังเกิดผลสมหวังหรือไม่ ก็น่าที่จะทบทวนอย่างจริงจังกันใหม่ได้แล้ว และ “วารสารไทย” ซึ่งเป็นจักรกลตัวน้อยนิด ที่รับใช้ประเทศชาติในการธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์อันดีของชาติไทยมา ๒๒ ปีแล้ว ก็สมควรหรือยังที่จะได้รับการพิจารณาอย่างจริงจังจากผู้บริหารด้วยว่า ควรจะสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งขยายผลงานให้กว้างขวางเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันนี้ได้หรือยัง

สำหรับบทความในวารสารไทยเล่มนี้ ก็มีเรื่องที่น่าสนใจให้ท่านผู้อ่านได้หลายรสของท่านผู้หนึ่งสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา คุณทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา อาจารย์ประพัฒน์ ตริณรงค์ คุณปัญญา นิตยสุวรรณ คุณเนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช คุณอรสิริ พลเดช คุณพรสถิตย์ เล็งไธสง เหล่านี้มีเสนออยู่ในเล่มนี้แล้ว

และขอท่านผู้อ่านทั้งหลายได้โปรดอย่าลืมนำความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพื่อประโยชน์ของการพัฒนา “วารสารไทย” แจ่มมาให้กองบรรณาธิการเราได้ทราบบ้างก็จะขอบพระคุณยิ่ง

ชาคริต จุลกะเสวี

สารบัญ

• สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

๔

• โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ

๑๒

• พระอาจารย์ธรรมโชติ ผู้สร้างพลังใจให้แก่วีรชนชาวบ้าน
บางระจัน

๑๙

• ตำรับแห่งความสุขของคนไทย

๒๙

• เหตุแห่งความแตกแยกของครอบครัวไทย
ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม

๓๔

• จากในนาฏกรรม

๔๐

• นิทานคำก่ายมมงคลสูตร (ตอนที่ ๑๐)

๔๙

• ปรัชญาของสัจธรรมชีวิต

๕๖

• ห่วงใยในความเสื่อมโทรมของโลก

๖๔

• จากแมลงกึ่งตุ๊กแก 'ห่วงโซ่อาหารของโลก'
ที่ควรรักษาไว้มิให้สูญ

๗๗

• ชีวิตกับผลงานของ 'พรานบุรุษ'

๘๕

• หัวใจนวัตกรรมการ

๙๓

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ

กับเยาวชน

คุณหญิงคณิดา เลชะกุล

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงพระราชดำริว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของชีวิต และการศึกษาที่ดี มีคุณภาพ สามารถสร้างสรรค์บัณฑิตให้เกิดความเจริญมั่นคงเกือบทุกอย่างในบุคคลและประเทศชาติ ดังนั้น เมื่อได้โดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมราษฎรในท้องถิ่นต่างๆ ทั่วประเทศ พระองค์จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงเรียน ตำรวจตระเวนชายแดนด้วยทุกครั้งที่มีโอกาส ได้ทรงพบว่า มีนักเรียนเป็นจำนวนมากที่มาโรงเรียนแล้วไม่ได้รับประทานอาหารกลางวัน จึงพระราชทานพระราชดำริให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน

ดำเนินการเรื่อง “โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ สิ่งของ มีจอบ เสียม มีด เมล็ดพันธุ์พืช ให้ครู นักเรียน และผู้ปกครอง ร่วมกันทำการเกษตรในโรงเรียน นอกจากนี้ ได้พระราชทานอุปกรณ์ ถาดหลุม หม้อข้าว เตาหุงข้าว ตลอดจน น้ำปลา น้ำตาล น้ำมันพืช ฯลฯ ไว้ทุกโรงเรียน นักเรียนแต่ละโรงเรียนจะต้องช่วยกันทำแปลงปลูกผัก ปลูกไม้ยืนต้น เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เพื่อนำผลผลิตมาประกอบอาหารกลางวันเลี้ยงนักเรียนทั้งโรงเรียน

ทรงสาธิตวิธีการปรุงอาหาร
ในระหว่างเสด็จพระราชดำเนิน
ไปทรงเยี่ยมโครงการเกษตร
เพื่ออาหารกลางวัน ณ โรงเรียนตำรวจ
ตระเวนชายแดนแม่ฮ่องสอน
อำเภอพบพระ จังหวัดตาก

โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีนั้น นอกจากทำให้เด็กนักเรียนมีอาหารกลางวันรับประทานแล้ว ยังทำให้เด็กอยากไปโรงเรียน และเรียนดีขึ้น อีกทั้งมีความรู้เรื่องเกษตรเบื้องต้น ซึ่งจะนำไปใช้ในอนาคต เด็กๆ มีสุขภาพดีขึ้น และยังช่วยเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ ด้านการโภชนาการ และการถนอมอาหารไปสู่ประชาชนรอบโรงเรียน ซึ่งได้แก่ผู้ปกครองนักเรียนอีกด้วย

ใน พ.ศ. ๒๕๒๖ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเพิ่ม โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา ขึ้นในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เมื่อทรงประจักษ์ว่า นักเรียนเหล่านั้นเมื่อสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ แล้ว ส่วนใหญ่จะไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูง เนื่องจากผู้ปกครองมีฐานะยากจน และหมู่บ้านตั้งอยู่ในท้องถื่นชายแดนทุรกันดาร การคมนาคมเป็นไปด้วยความยากลำบาก จึงพระราชทานพระราชดำริให้ฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับท้องถื่นนั้นๆ เป็นต้นว่า อบรมความรู้เรื่องเกษตรเบื้องต้น คือ การปลูกผักสวนครัว เพาะเห็ด ขยายพันธุ์ไม้ผล การเลี้ยงเป็ดไก่ ฯลฯ ซึ่งสาธิตจากของจริงที่นำไปประกอบอาหารกลางวันเลี้ยงเด็กนักเรียนในโรงเรียนอยู่แล้ว หรือเรียนวิชาช่างเบื้องต้น เพื่อให้ นำความรู้กลับไปประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงเอาพระทัยใส่ในเรื่องเด็กเป็นอย่างมาก ทรงห่วงใยต่อสุขภาพอนามัย และโภชนาการของเด็กๆ ในชนบทที่ห่างไกล ซึ่งยากที่จะได้รับการเลี้ยงดูและเอาใจใส่ได้ทั่วถึง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๗ ทรงพบว่า ที่จังหวัดนราธิวาสมีปัญหาลูกขาดสารอาหารเป็นจำนวนมาก จึงทรงจัดตั้ง **ศูนย์โภชนาการ** ขึ้นด้วยพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ ได้พระราชทานพระราชดำริให้กรมอนามัยร่วมกับจังหวัด จัดโรคขาดสารอาหารของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ ๕ ขวบ ในจังหวัดนราธิวาสให้หมดไป ซึ่งการดำเนินโครงการนี้ได้รับผลสำเร็จดีมาก

เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ณ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านนาโต อำเภอมะปายหลวง จังหวัดเชียงราย

ทอดพระเนตรบ่อน้ำบาดาลของโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน บ้านละโฮ หมู่ที่ ๒ ตำบลศรีบรรพต อำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส

เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรศูนย์เด็กเล็ก เขาตันหยง อำเภอมือเมืองนราธิวาส จังหวัดนราธิวาส

ทอดพระเนตรการเรียนการสอน ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงเรียนบ้านทุ่งเศรษฐี อำเภอเมืองอุดรดิตถ์ จังหวัดอุดรดิตถ์

ทอดพระเนตรการฝึกสอนวิชาชีพแก่นักเรียน ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกามาผาใต้ ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

ทอดพระเนตรการฝึกสอนวิชาชีพแก่นักเรียน ในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจุฬาภรณ์ศาสตร์ ๓ บ้านแม่อกฮู ตำบลแม่หละ อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก

ทอดพระเนตรร้านสหกรณ์โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านถ้ำเสือ หมู่ ๕ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก

นอกจากเด็กและเยาวชนในชนบทมักจะเป็นโรคขาดสารอาหารแล้ว เยาวชนและประชาชนทางภาคเหนือและภาคอีสานยังเป็นโรคคอกพอก อันเกิดจากการขาดสารไอโอดีนเป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้ป่วยด้วยโรคขาดสารไอโอดีน หรือโรคเอ๋อนี้ จะเป็นผู้มีสติปัญญาต่ำ สามารถติดต่อกันได้จากแม่สู่ลูก นับว่าเป็นโรคที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตของประชากรและการพัฒนาประเทศส่วนรวมเป็นอย่างมาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดทำโครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และชุมชนรอบโรงเรียนทั้งหมดขึ้นเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๓ โดยได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เอกชน และประชาชนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๑ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนคัดเลือกนักเรียนที่เรียนดี มีลักษณะเป็นผู้นำ และสมัครใจที่จะเรียนต่อเข้า “โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์” รับพระราชทานทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเข้าเรียนชั้นมัธยมในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการที่มีอยู่ทุกภูมิภาค ตลอดเวลาที่อยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ซึ่งเป็นโรงเรียนกึ่งนอมน เด็กเหล่านั้นนอกจากจะเรียนหนังสือตามธรรมดาแล้ว ยังได้รับการฝึกให้เป็นผู้นำ ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา นำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ โรงเรียนฝึกให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่ม รวมกันตั้งชมรม จัดตั้งบริษัทสมมุติ มินิคอมปანი ทำการเกษตร ทำอะไรต่างๆ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน รู้จักประนีประนอม รู้จักอภัยซึ่งกันและกัน ทำงานอย่างมีระเบียบ ไม่ตามใจตัวเอง นักเรียนในพระราชานุเคราะห์นี้ จะได้รับพระราชทานทุนมากกว่านักเรียนปกติ คนละ ๔๐๐ บาท สำหรับเป็นทุนในการลงทุนประกอบอาชีพเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยและเอาพระทัยใส่ในการเรียนการสอนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ของกรมสามัญศึกษา มาก บางครั้งทรงตรวจดูสมุดแบบฝึกหัดของนักเรียน และเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปทอดพระเนตรการทำงานและผลงานของนักเรียน ทรงแนะนำการปลูกผักสวนครัวแก่นักเรียน ให้เลือกผักที่ปลูกง่าย เหมาะกับเด็กที่จะปลูก เช่น ชিং ข่า ตะไคร้ กล้วยน้ำว่า ฯลฯ และพระราชทานสิ่งที่ยังขาดแคลนมาให้ ทรงสนพระทัยในงานห้องสมุดของโรงเรียนที่เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยม และพระราชทานหนังสือต่างๆ ตลอดจนจานุกรรมไทยสำหรับเยาวชน ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

นอกจากพระราชทานทุนให้นักเรียนเข้าเรียนต่อในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ปีละหลายสิบทุนแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังทรงอุปการะนักเรียนหูหนวก ตาบอด นักเรียนพิการต่างๆ อีกเป็นจำนวนมาก โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์โดยตรงแก่โรงเรียนหูหนวก โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนสอนเด็กพิการ และเด็กปัญญาอ่อน พระองค์ท่านจะเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงเรียนเหล่านี้เป็นประจำ ทำให้ครูอาจารย์ มีขวัญ กำลังใจ และภาคภูมิใจที่ได้ทำงานส่วนนี้

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานการประชุมกรรมการสภาการศึกษาไทย ณ ตึกบริพัตร สภาการศึกษาไทย

ในฐานะที่ทรงเป็นอุปนายิกาสภาการศึกษาไทย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงรับหน้าที่ดำเนินงานมูลนิธิสงเคราะห์เด็กของสภาการศึกษาไทยด้วย ทำให้ทรงใกล้ชิดกับเด็กเล็กๆ ที่เพ่งคลอดและถูกทอดทิ้งมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่พิการ เช่น เด็กหูหนวก เป็นต้น ทรงพระราชดำริว่า เด็กเหล่านี้พิการแต่หูอย่างนี้มีระดับสติปัญญาดี ไม่ได้พิการทางสมองด้วย ถ้าช่วยให้เด็กเหล่านี้ได้รับการศึกษา เขาก็จะช่วยตัวเองได้ต่อไปโดยไม่เป็นภาระของสังคม แต่ทุกวันนี้เด็ก

จะเข้าเรียนในโรงเรียนสอนคนหูหนวกได้ก็ต้องรอจนอายุ ๖ ขวบ เมื่อเด็กที่ทรงพระกรุณาพระราชทานความช่วยเหลือส่วนใหญ่อายุยังไม่ถึง ๓ ขวบ ก็คงจะต้องรอไปอีก ๓ ปี จึงจะเข้าโรงเรียนสอนคนหูหนวกได้ เมื่อทรงเห็นว่า การทิ้งเด็กเป็นเวลา ๓ ปี ไร้โดยเปล่าประโยชน์ ทำให้เด็กเสียโอกาส จึงทรงพระกรุณาตั้งคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยกลุ่มแรก เป็นผู้ชำนาญด้านการแพทย์สาขาวิชาการได้ยินและการพูด โรงพยาบาลรามาธิบดี กลุ่มที่สอง เป็นผู้มีความชำนาญเกี่ยวกับการอบรม ฝึกอบรมเด็กเล็กหรืออบรมเด็กก่อนวัยเรียน กลุ่มที่สาม เป็นเรื่องของการวางแผนการศึกษา จากกระทรวงศึกษาธิการ โดยทรงเป็นประธาน และพระราชทานพระราชทรัพย์ในการก่อตั้ง “ศูนย์ทดลองเด็กหูหนวกปฐมวัย” ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ เด็กรุ่นแรกได้รับการคัดเลือกให้เข้าเรียนเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ สำหรับด้านการเรียนการสอนเด็กหูหนวกปฐมวัยนั้น สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ **ครู** จะต้องมีความรู้ด้านการศึกษาพิเศษ เมื่อต้องดูแลเด็กผิดปกติทางหู ก็ต้องมีความรู้เรื่องหู ต้องฝึกหัดการอ่านริมฝีปาก รู้หลักการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างถูกวิธี เพื่อช่วยให้เด็กมีความเจริญเติบโตทุกด้าน ทั้งกาย ใจ อารมณ์ สมอง ประการสำคัญคือ ฝึกให้เขาช่วยตัวเอง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงงาน ณ ห้องทรงงานอาคารชัยพัฒนา

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่โลกไร้พรมแดน และมีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่กันอย่างแพร่หลาย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้ทรงอุทิศเวลาส่วนพระองค์ศึกษา และทรงเข้าร่วมดำเนินการในโครงการเทคโนโลยีต่างๆ และพระราชทานพระราชดำริหลายประการเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรไทย เช่น โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาของโรงเรียนในชนบท โครงการเครือข่ายสารสนเทศโรงเรียนมัธยม โครงการพัฒนาการศึกษา การเรียนการสอนคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ และโครงการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศโรงเรียนมัธยมจังหวัดนครนายก เป็นต้น นอกจากโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาแล้ว โครงการเทคโนโลยีสารสนเทศ สำหรับเด็กป่วยในโรงพยาบาล ได้ดำเนินการที่หอผู้ป่วยเด็กโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เพื่อให้เด็กเจ็บป่วยเรื้อรังได้ใช้เป็นที่เรียนและที่เล่น โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อ และจะขยายไปยังโรงพยาบาลอื่นๆ ต่อไปอีก ได้ทรงมีพระราชดำริให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดทำโครงการสื่อปฏิสัมพันธ์วัฒนธรรมของชาติผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต รวมทั้งบันทึกลงซีดีรอม เพื่อเผยแพร่ไปยังศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดทั่วประเทศ และโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อคนพิการ โดยได้ดำเนินการโครงการแรกที่โรงเรียนศรีสังวาลย์ ซึ่งเป็นโรงเรียนสำหรับเด็กพิการทางด้านร่างกาย ตามพระราชดำริของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีสวรรคตแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้มูลนิธิแม่ฟ้าหลวงอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ และทรงพระกรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรม-ราชกุมารีเป็นนายกกิตติมศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงงานในเขตพื้นที่พัฒนาอยตุง เมื่อวันที่ ๕ - ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้เกิดโครงการจัดการศึกษา ในรูปแบบใหม่สนองพระราชดำริ คือ ศูนย์การเรียนรู้บ้านป่าขาง นาเงิน ซึ่งจัดการเรียนการสอนร่วมกันระหว่างหน่วยงานอันประกอบด้วย สำนักงานประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงราย กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๒ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงราย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ แม่ฟ้าหลวง และศูนย์ส่งเสริมการเกษตรที่สูงอยตุง มีหลักการสำคัญ คือ จัดการศึกษาเด็กชาวไทยภูเขาให้ได้ตามมาตรฐาน สปช. โดยใช้ ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ในลักษณะผสมผสานระหว่างหน่วยงาน ต่างๆ ในพื้นที่ เน้นการเรียนรู้คู่ไปกับการทำงานที่เหมาะสมกับสภาพ แวดล้อมของท้องถิ่น ในการนี้สำนักงานประสานโครงการพัฒนา อยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริได้สนับสนุน การก่อสร้างอาคารเรียนชั่วคราว บ้านพักครู โรงอาหาร ห้องสมุด สนามกีฬา จัดจ้างครูและผู้ช่วยครู ๒ คน ศูนย์การเรียนรู้บ้านป่าขาง นาเงินเปิดสอนเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐ มีเด็กนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๔ จำนวน ๘๓ คน มีครูสอนประจำ ๘ คน และวิทยากรช่วยสอนอีก ๘ คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีจำนวน ๒๘ คน นักเรียนชั้นอนุบาล ๒๕ คน

ทอดพระเนตรการเรียนการสอนของเด็กเล็กชาวเขา
โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านไร่ที่ ๑๑
อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีทรง
ห่วงใยว่า วิชาช่างของสตรีไทยโบราณบางวิชาจะสูญไป จึงทรง
พระกรุณาจัดตั้ง**วิทยาลัยในวัง** ขึ้นภายในเขตพระราชฐานชั้นใน
พระบรมมหา-
เปิดดำเนินการ
แต่วันที่ ๒๐
พ.ศ. ๒๕๒๙
กับกรมการ
โรงเรียน
ศึกษาธิการ

ราชวัง เริ่ม
สอนมาตั้ง
พฤษภาคม
โดยขึ้นตรง
ศึกษาออก
กระทรวง
ผู้สมัครเข้า

เรียนวิชาช่างฝีมือในวิทยาลัยในวัง ต้องจบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่
๓ อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป การเรียนแบ่งออกเป็น ๒ ภาค คือ ระดับ
ประกาศนียบัตรชั้นต้น ๔๐๐ ชั่วโมง ระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง
๔๐๐ ชั่วโมง ครูผู้สอนเป็นข้าราชการแผนกพระราชฐานชั้นใน
และข้าราชการเบี้ยหวัดซึ่งอยู่ในพระบรมมหาราชวังผลัดเปลี่ยน
กันมาสอน และมีวิทยากรจากภายนอกบ้าง วิทยาลัยไม่ได้เก็บค่า
เล่าเรียน และค่าบำรุงใดๆ ทั้งสิ้น แต่นักเรียนต้องจัดหาวัสดุมาเรียน
ด้วยตนเอง วิชาที่สอนมี ๓ แผนก คือ **วิชาช่างปักสะดึง วิชาช่าง
ดอกไม้สด วิชาอาหารและขนม** การเรียนการสอนจะมีแต่ภาค
ปฏิบัติเพียงอย่างเดียว ใครสมัครใจเรียนวิชาช่างประเภทใด ก็ต้อง
เรียนวิชานั้นไปตลอด หลังจากนักเรียนได้เรียนจนจบหลักสูตร
วิทยาลัยในวังแล้ว เด็กสามารถนำความรู้ที่เรียนไปประกอบอาชีพ
ส่วนตัวได้ อย่างเช่น **วิชาช่างดอกไม้สด** ซึ่งเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่
นับวันจะหาตัวได้ยาก จะสอนการร้อยมาลัย การร้อยอุบะประดิษฐ์
กุหลาบเป็นตัวกระแต ทำเครื่องแขวนจำพวกวิมาน พุกกลี้น พวงแก้ว
จัดพานรับน้ำสังข์ ฯลฯ **วิชาช่างปักสะดึง** ซึ่งเป็นวิชาเอกลักษณ์
ของไทยอย่างหนึ่ง เป็นงานฝีมือที่ชาวต่างประเทศยกย่อง และหา
ใครเปรียบได้ยาก มีทั้งปักด้วยไหม ปักดิน ปักเลื่อม ส่วนการทำ
อาหารและขนมไทยแบบโบราณ เมื่อจบหลักสูตรแล้วนักเรียนนำ
ไปประกอบอาชีพได้

เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร
แผนกวิชาอาหารและขนม

นักศึกษาวิชาปักสะดึง

เสด็จพระราชดำเนินในงานนิทรรศการแสดงผลงานของนักศึกษาวิทยาลัยในวัง

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชประสงค์จะอนุรักษ์วิชาช่างของไทยโบราณนี้ไว้ เพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ได้สืบทอดเป็นมรดกแก่ลูกหลานไทยต่อไป และใช้เป็นวิชาหาเลี้ยงชีพด้วย

ต่อมาได้ทรงพระกรุณาจัดตั้งวิทยาลัยในวังชาย เพิ่มขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เปิดดำเนินการสอนตั้งแต่วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๒ ผู้จะสมัครเข้าเรียนต้องจบมัธยมศึกษาปีที่ ๓ แบ่งการเรียนออกเป็น ๒ เทอมใช้เวลา ๑ ปี วิชาที่เรียนมีงานช่าง งานเขียน จิตรกรรมไทย บัณฑิต บัณฑิต บัณฑิต แกะสลักไม้ โคม ประดับมุก เครื่องปั้นดินเผา เขียนลายรดน้ำ งานปักจักรอุตสาหกรรม และกำลังจะเพิ่มวิชาการทำหัตถ์

ศาสตราจารย์สตีเฟน ศาสตรีย ผู้เชี่ยวชาญภาษาสันสกฤตแห่งมหาวิทยาลัยเดลี ประเทศอินเดีย ได้เขียนบทสรรเสริญพระองค์ไว้ว่า

“พระองค์ทรงเหน็ดเหนื่อยอยู่ตลอดเวลา เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น ทรงถือว่าความทุกข์ของเขาเหล่านั้นเป็นของพระองค์ ทรงยึดถือการบำเพ็ญความดีอยู่ตลอดเวลา พระเกียรติยศของพระองค์ที่งดงามยิ่งจึงแผ่ไปในโลก”

ขอจงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน

โรงเรียน พระตำหนักสวนกุหลาบ

ทองต๋อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา

ระบบการศึกษาแบบไทยแต่โบราณสมัยมานั้น เป็นวัฒนธรรมแบบไทยโดยเฉพาะ คือเป็นการสืบทอดและ สร้างสรรค์วัฒนธรรมโดยอัตโนมัติ เน้นเรื่องการประพฤติตน เป็นคนดี สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมด้วยความ สงบสุข ผู้ได้รับการศึกษาสมัยโบราณจากวัดจำนวนไม่มากนัก ที่สามารถอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณได้ ส่วนใหญ่รับการ ศึกษาด้านอาชีพศึกษาภายในครอบครัว จนสามารถสืบทอด อาชีพของวงศ์สกุลได้เป็นอย่างดี การศึกษาดังกล่าวทั้งด้าน อักษรวิธีและอาชีพศึกษามีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ อันเป็น ทั้งความคิดและความเชื่อ อยู่ภายใต้อุดมการณ์สังคมพุทธ- ศาสนาและค่านิยมตามประเพณีความเชื่อของสังคมขณะนั้น ดังนั้น พื้นฐานเดิมของระบบการศึกษาแบบไทยแต่โบราณสมัย จึงเป็นคนละแบบกับการศึกษาในระบบโรงเรียนของตะวันตก การปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอม- เกล้าเจ้าอยู่หัว จากการศึกษาแบบไทยเป็นการศึกษาในระบบ โรงเรียน จึงเป็นงานยากลำบากต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะ เป็นอย่างยิ่ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ครั้งที่ ๒
เมื่อพระชนมพรรษาครบ ๒๐ พรรษา
ภายหลังที่ทรงพระผนวชเป็นพระภิกษุ
เป็นเวลา ๑๕ วัน

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเมื่อพุทธศักราช ๒๔๑๑ มีพระชนมพรรษาเพียง ๑๕ ปี ๑๐ วัน ต้องมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์ ในต้นรัชกาลนั้นได้เสด็จประพาสต่างประเทศ เช่น อินเดียและสิงคโปร์ ได้ทรงศึกษาและทอดพระเนตรการศึกษาในประเทศเหล่านั้น ดังนั้น ในพุทธศักราช ๒๔๑๔ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เป็นโรงเรียนแรกในประเทศไทยที่มีความหมายตรงกับคำว่า “โรงเรียน” ในปัจจุบัน ดัง “ประกาศเรื่องโรงเรียน” ความตอนหนึ่งมีว่า “ให้จัดโรงสอนขึ้นไว้ที่ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจัดคนในกรมพระอาลักษณ์ตั้งให้เป็นขุนนางพนักงานสำหรับเป็นครูสอนหนังสือไทย สอนคิดเลขและขนบธรรมเนียมราชการ พระราชทานเงินเดือนครูสอนให้สมควรพอใช้สอย ส่วนผู้เรียนหนังสือนั้นก็จะพระราชทานเสื้อผ้าห่มกับเบี้ยเลี้ยงกลางวันเวลาหนึ่งทุกวัน ครูสอนนั้นจะให้สอนโดยอาการเรียบร้อยไม่ให้ด่าตีหยาบคาย”

การเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นการครองราชสมบัติโดยปราศจากพระราชอำนาจอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น จึงต้อง ทรงสะสมบำเพ็ญพระบารมีและสร้างพระราชอำนาจขึ้นมาทีละน้อย ทางหนึ่งนั้นคือในพุทธศักราช ๒๔๑๔ ปีเดียวกับที่ตั้งโรงเรียนหลวง ทรงจัดตั้งกรมทหารมหาดเล็ก ขึ้นในบริเวณพระบรมมหาราชวัง ฝึกหัดวิชาทหารแบบยุโรป เพื่อเป็นกำลังของพระองค์ และทรงเป็นผู้บังคับการ กรมทหารนี้ด้วยพระองค์ จึงมีเจ้านายหนุ่มๆ ตลอดจนบุตรหลานข้าราชการผู้ใหญ่เข้ามาสมัครเป็นทหารในกรมทหารมหาดเล็กกันมาก ต่อมาถึงพุทธศักราช ๒๔๒๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ แต่ยังทรงเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร ราชองครักษ์ เป็นผู้บังคับการกรมทหารมหาดเล็ก แต่ทหารมหาดเล็กเหล่านั้นหาใช่เป็นเชื้อสายราชตระกูลและบุตรหลานข้าราชการ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงใคร่จะทรงบำรุ้งฐานะของทหารมหาดเล็กให้สูงศักดิ์ดังเดิม จะชักชวนเชื้อสายราชตระกูลและบุตรหลานข้าราชการเข้าเป็นทหารมหาดเล็กก็ปรากฏว่า กระทรวงทบวงกรมต่างๆ ได้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าขึ้นเปิดรับคนเข้า ทำราชการมากกว่าเดิม จึงทรงดำริที่จะเปิดเป็นโรงเรียน เพื่อจะได้มีผู้สมัครเข้ามามาก เมื่อนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วยให้ดำเนินการได้ ครั้นเลือกหาที่ตั้งโรงเรียน ในกรมทหารมหาดเล็กไม่มีที่พอแก่การ จึงตรวจดูเห็นว่าที่พระตำหนักสวนกุหลาบใช้เป็นคลังรกร้างอยู่ไม่เป็นประโยชน์นัก จึงกราบบังคมทูลขอตั้งเป็นโรงเรียน ด้วยเหตุนี้จึงเรียกชื่อว่า โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ

พระตำหนักสวนกุหลาบ
โปรดให้ใช้เป็นโรงเรียน
สำหรับฝึกสอนนายทหาร
ขนาดเล็ก

ตัวพระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณพระบรมมหาราชวังชั้นนอกด้านทิศใต้ นั้นนับว่าเป็นอาคารประวัติศาสตร์ เพราะเคยเป็นเรือนหอของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ยังทรงเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กล่าวคือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้ขยายเขตพระบรมมหาราชวังออกไปทางทิศใต้ จรดวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ทำให้มีเนื้อที่ว่างอยู่ส่วนหนึ่ง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ทำสวนปลูกต้นกุหลาบสำหรับเก็บดอกใช้ในราชการเช่นแต่งเครื่องนมัสการ ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๓ โปรดเกล้าฯ ให้แบ่งพื้นที่สวนกุหลาบส่วนหนึ่งสร้างคลังศุภรัตน์ เพื่อใช้เก็บสงวนจีวรของหลวง โดยทำเป็นตึกรูปเก๋งจีนตามความนิยมในสมัยนั้น ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่ยังทรงเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ทรงผนวชเป็นสามเณรเมื่อพุทธศักราช ๒๔๐๙ ถึงเวลาที่จะลาผนวชจำเป็นต้องเสด็จออกมาประทับฝ่ายหน้าตามราชประเพณี สมัยนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับ ณ พระอภิเนาวนิเวศน์ ซึ่งทรงสร้างขึ้นใหม่ในพระบรมมหาราชวังอันเป็นบริเวณสวนศิลาแลงและพระที่นั่งบรมพิมานในปัจจุบัน มีพระราชประสงค์จะให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอประทับอยู่ใกล้พระองค์เพื่อจะได้ทรงฝึกหัดราชการ จึงโปรดเกล้าฯ ให้แก้ไขคลังศุภรัตน์เป็นพระตำหนักให้ประทับ

ครั้นถึงวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๑๑ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสู่สวรรคต ที่ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการได้อัญเชิญสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ กรมขุนพิริยดิษประชาภักดิ์ ขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระตำหนักสวนกุหลาบจึงว่างอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมา โปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงอดิศรอุดมเดชเสด็จไปประทับจนออกวัง แต่นั้นมาก็ใช้เป็นคลังเก็บของจนถึงพุทธศักราช ๒๔๒๔ จึงได้จัดตั้งเป็นโรงเรียนของกรมทหารขนาดเล็ก

พระตำหนักสวนกุหลาบซึ่งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ ประทับนั้น มีตึกขนาดย่อมๆ ๕ หลังเรียงกันจากทิศเหนือไปทิศใต้ คือ ศาลาห้องมหาดเล็กหลังหนึ่ง ตึกท้องพระโรงหลังหนึ่ง หอพระหลังหนึ่ง ตึกที่ประทับหลังหนึ่ง และห้องเครื่องคือครัวอีกหลังหนึ่ง ที่พระตำหนักสวนกุหลาบสมัยนั้นเป็นที่ประชุมของเจ้านายและบรรดาข้าราชการหนุ่มๆ คล้ายกับเป็นสโมสรสถานแห่งหนึ่ง ด้วยมีพระราชอัธยาศัยโอบอ้อมอารีและโปรดการสมาคมกับผู้อื่น เมื่อเสด็จประทับที่พระตำหนักสวนกุหลาบ ได้มีพระรติดากับหม่อมราชวงศ์แช่ คือพระองค์เจ้าผ่อง และมีพระรติดากับเจ้าคุณพระประยุรวงศ์แต่ยังเป็นเจ้าจอมมารดาแพสะใภ้หลวง คือ กรมขุนสุพรรณภาควดี พระตำหนักสวนกุหลาบจึงเป็นเรือนหอหลังแรกของพระองค์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ “ตำนานสวนกุหลาบ” ลงในหนังสือรายเดือน “สวนกุหลาบวิทยา” ฉบับ “ฉัตรมงคลสาร” ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๙ ทรงเล่าว่า นักเรียนโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบปีแรกมีประมาณ ๑๐ คน เป็นหม่อมเจ้าและหม่อมราชวงศ์แทบทั้งนั้น นักเรียนมีฐานะเป็นนักเรียน นายร้อยทหารมหาดเล็ก แต่งเครื่องแบบทหาร ถืออาวุธอย่างทหาร อยู่ประจำโรงเรียนได้รับเงินเดือนค่าพลทหาร เมื่อเสร็จการฝึกวิชาทหารแล้วก็ต้องเข้าห้องเรียนอักษรสมัยไปตลอดวัน ต่อมาไม่ช้าก็มีผู้สมัครเข้าเรียนมากขึ้นจนเกินจำนวนที่กำหนดไว้ สำหรับตำแหน่งทหารมหาดเล็ก จึงเกิดปัญหาว่าโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบนั้น จะจัดเป็นโรงเรียนสำหรับนายทหาร มหาดเล็กตามความคิดเดิม หรือให้เป็นโรงเรียนสำหรับฝึกหัดราชการทั่วไป พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยว่า ถ้าหากเป็นโรงเรียนข้าราชการได้ จะเป็น ประโยชน์แก่บ้านเมืองยิ่งกว่าเป็น โรงเรียนสำหรับนายทหารมหาดเล็กแต่เพียงกรมเดียว แต่นั้นมาจึงแก้ไข ปรับปรุงให้เป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน สถานที่เดิมไม่พอก็ดัดแปลงตึก สองชั้นเป็นที่เล่าเรียนและที่พักของนักเรียนอีกหลังหนึ่ง การตั้งโรงเรียนนับว่าเสร็จบริบูรณ์ในปีที่ ๔ คือพุทธศักราช ๒๔๒๗ ทางโรงเรียนได้กราบทูล เจริญพระบรมวงศานุวงศ์และเจริญข้าราชการผู้ใหญ่ ผู้น้อยที่เป็นผู้ปกครอง นักเรียนไปประชุมรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานรางวัลนักเรียน ที่โรงเรียนพระตำหนัก สวนกุหลาบเป็นครั้งแรก เมื่อพระราชทานรางวัลแล้วได้มีพระราชดำรัสในที่ ประชุมซึ่งถือว่าเป็นเอกสารประวัติศาสตร์ แสดงถึงพระบรมราโชบายในการ จัดการศึกษาของชาติไว้อย่างชัดเจน ดังมีความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“เมื่อได้กล่าวถึงโรงเรียนนี้ว่าจะเป็นการสงเคราะห์แต่ตระกูลเจ้านายดังนี้ ไซ้ว่าจะละล้มตระกูลข้าราชการและราษฎรเสียเมื่อไร โรงเรียนที่มี อยู่แล้วและที่จะตั้งขึ้นต่อไปภายหลังโดยมากได้คิดจัดการ โดยอุทิศส่วน เดิมกำลังที่จะให้เป็นการเรียบริบร้อยพร้อมเพรียงเหมือนอย่างโรงเรียนนี้ และ จะคิดให้แพร่หลายกว้างขวาง เป็นที่คนเรียนได้มากขึ้นกว่าแต่ก่อน ทั้งจะมี โรงเรียนวิชาอย่างสูงขึ้นไปอีก ซึ่งได้กำลังคิดจัดอยู่บัดนี้ เจ้านายราชตระกูล ตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้นลงไป ตลอดจนถึงราษฎรที่ต่ำที่สุด จะให้ได้มีโอกาส เล่าเรียนได้เสมอกันไม่ว่าเจ้า ว่าขุนนาง ว่าไพร่ เพราะฉะนั้นจึงขอบอกได้ ว่าการเล่าเรียนในบ้านเมืองเรานี้จะเป็นข้อสำคัญที่หนึ่ง ซึ่งฉันจะอุตสาหกิจ จัดขึ้นให้เจริญจงได้”

“การไล่นักหนังสือ” ในพระราชดำรัสเป็นการสอบวัดผลการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นครั้งแรกของประเทศไทย กล่าวคือ เดิมเมื่อโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังเมื่อพุทธศักราช ๒๔๑๔ แล้ว พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) อาจารย์ใหญ่ ได้แต่งหนังสือแบบเรียนภาษาไทยขึ้นชุดหนึ่งมี ๕ เล่ม คือ **มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สังโยคภิธาน และพิศาลการันต์** หนังสือเหล่านี้ได้ใช้เป็นหลักสูตรสอนในโรงเรียนหลวงสืบเนื่องมาถึงโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบเมื่อสิ้นปี มีข้าหลวงมาสอบความรู้นักเรียน นำวิธีสอบบาลีของพระภิกษุมาอนุโลมใช้เรียกว่า ประโยค ๑ ต่อไปเลือกเอาวิชาความรู้ต่างๆ ที่เสมียนในราชการพลเรือนกระทรวงต่างๆ ต้องใช้ปฏิบัติมาสอน เช่น วิชาแต่งหนังสือ วิชาเลข มาเป็นหลักสูตรประโยค ๒ ผู้ที่สอบได้ประกาศนียบัตรจากโรงเรียนก็หาตำแหน่งการงานทำได้สะดวก โปรดเกล้าฯ พระราชทานรางวัลและทำศิลาจารึกชื่อนักเรียนที่สอบได้ตลอดประโยค ๒ ติดไว้ที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ

ต่อมาราวพุทธศักราช ๒๔๓๗ ได้ย้ายโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบออกไปตั้งนอกพระบรมมหาราชวัง แยกย้ายไปอยู่หลายแห่งโดยเมื่อมีครูเดิมจากโรงเรียนไปอยู่ที่ใดโรงเรียนใหม่นั้นก็ยังเรียกโรงเรียนสวนกุหลาบทั้งสิ้น เช่น โรงเรียนสวนกุหลาบปฐมมหาธาตุ โรงเรียนสวนกุหลาบภาษาอังกฤษเทพศิรินทร์ มีเอกสารที่ระบุชื่อโรงเรียนสวนกุหลาบคือหนังสือทูลเกล้าฯ ถวายของเสนาบดีกระทรวงธรรมการว่าด้วยการศึกษาลงวันที่ ๖ กันยายน รัตนโกสินทร์ศก ๑๒๑ (พุทธศักราช ๒๔๔๕) กราบบังคมทูลว่าจะจัดการศึกษาเป็นประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา โรงเรียนสำหรับสอนสามัญศึกษาทั่วไปตามวัดจะจัดให้เป็นโรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาคิดหาสถานที่ไว้แล้ว ๕ แห่ง ฝ่ายตะวันตกกะไว้ที่พระราชวังบวรซึ่งจะสร้างใหม่ใกล้ศาลากระทรวงธรรมการ และจะยกเอานักเรียนชั้นฝึกซ้อมของโรงเรียนมหาดเล็กไปตั้งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาสวนกุหลาบแห่ง ๑ ฝ่ายใต้ มรรคนายกและเจ้าอาวาสวัดราชบูรณะ ยอมให้ที่วัดราชบูรณะตอนปากถนนตรีเพชรเป็นโรงเรียน และข้อความต่อมาว่ามีว่าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตสร้างโรงเรียนมัธยมศึกษา ณ วัดราชบูรณะเป็นเบื้องต้นก่อน ประมาณเงินที่จะก่อสร้าง ๒๐,๐๐๐ บาท โดยใช้เงินที่จะสร้างโรงเรียนมหาดเล็ก เพราะเท่ากับถ่ายเอาการศึกษาขั้นต้นของโรงเรียนมหาดเล็กมาเป็นมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยมวัดราชบูรณะ ในหนังสือกราบบังคมทูลฉบับนี้คือโรงเรียนสวนกุหลาบปัจจุบัน

การจัดตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบในปัจจุบัน

เมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๕ ทางราชการได้ประกาศ ให้เป็นปีเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี นอกจากมีงานสมโภชเป็นรัฐพิธีหลายงานแล้ว ยังได้บูรณะปฏิสังขรณ์อาคารสถานที่อันเป็นโบราณสถานของกรุงรัตนโกสินทร์อีกหลายสิบแห่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นแม่กองบูรณะปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวัง เนื่องในการสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปีด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเริ่มบูรณะอาคารสำคัญๆ เช่น พระมหาปราสาทก่อน แล้วจึงได้พิจารณาถึงอาคารอื่นๆ ต่อไป เช่น พระตำหนักสวนกุหลาบ ซึ่งเป็นตึกแก่งหินที่อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมแซมขึ้นไว้เหมือนสภาพเดิม พร้อมกับอาคารไม้ชั้นเดียวที่เป็นโรงโขนหลวงอยู่ห่างกันประมาณ ๑๐๐ เมตร มีพระราชดำริว่าในอดีตพระตำหนักองค์นี้เคยใช้เป็นโรงเรียนของกรมทหารมหาดเล็ก เมื่อซ่อมแซมแล้วก็สมควรให้ใช้เป็นโรงเรียนเหมือนเดิม เพื่อเป็นการพัฒนาคน และเป็นการพัฒนาชุมชนในเขตพระบรมมหาราชวังชั้นนอก ด้านทิศใต้ที่ทรุดโทรมมากให้ดีขึ้น ก็จะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองในส่วนรวม

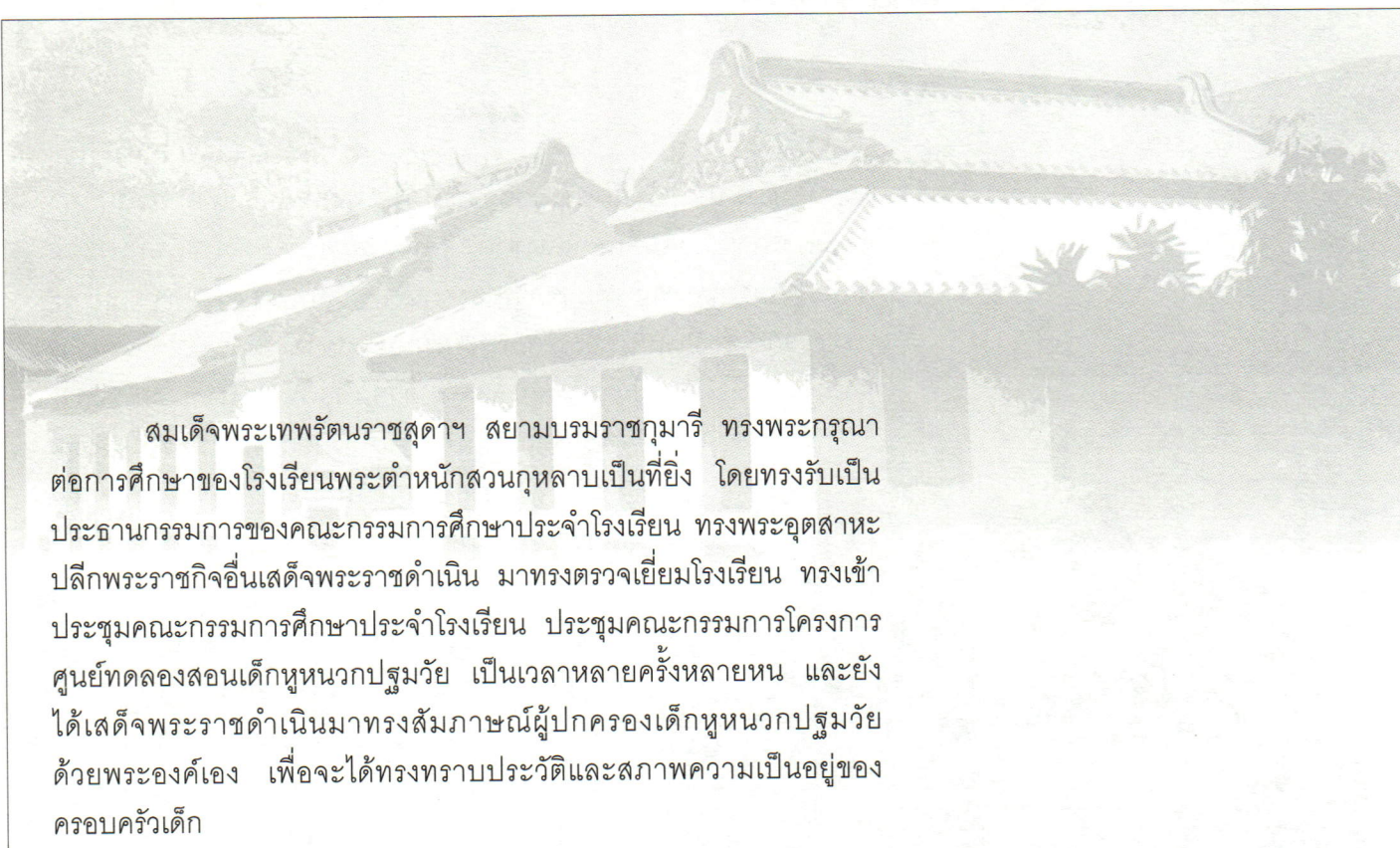
ดังนั้น สำนักพระราชวังจึงได้มีหนังสือขอให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณาให้จัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขึ้นในบริเวณท้ายพระบรมมหาราชวัง โดยขอให้ดำเนินการจัดตั้งให้ทันเปิดเรียนปีการศึกษา ๒๕๒๕ ด้วย เมื่อเรื่องมาถึงคณะกรรมการ

การประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ในคราวประชุมครั้งที่ ๓/๒๕๒๕ เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๒๕ คณะกรรมการมีมติเป็นเอกฉันท์ในการจัดตั้งโรงเรียน และได้กราบบังคมทูลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ขอพระราชทานชื่อโรงเรียน ก็ได้พระราชทานชื่อว่า “โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ” เป็นการอนุรักษ์นามเดิมไว้มิให้เสื่อมสูญไป คณะกรรมการการประถมศึกษากรุงเทพมหานครจึงได้มีประกาศจัดตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบตั้งแต่วันที่ ๒ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ เป็นต้นไป และได้มีคำสั่งแต่งตั้งนางสาวกาญจนา เมฆสวรรณรักษาการในตำแหน่งอาจารย์ใหญ่เป็นคนแรก

โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบในปัจจุบัน
ซึ่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี โปรดให้ซ่อมแซม
และใช้เป็นโรงเรียนเหมือนเดิม

โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบได้เปิดสอนเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ ใช้อาคารโรงโขนหลวงเป็นอาคารเรียน เปิดสอน ๔ ห้องเรียน คือ อนุบาล ๑ จำนวน ๒ ห้อง อนุบาล ๒ จำนวน ๑ ห้อง และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๑ ห้อง โดยมีเด็กนักเรียนทั้งชายและหญิง ต่อมาสำนักพระราชวังได้ขอให้สำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เปิดสถานรับเลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน ขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ เรียกว่า “ศูนย์เด็กปฐมวัย โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ” รับเด็กตั้งแต่อายุ ๒ ขวบ ครึ่งถึง ๔ ขวบ จำนวน ๒๔ คน ต่อมาเมื่อการซ่อมอาคารพระตำหนักสวนกุหลาบเสร็จแล้ว จึงได้ย้ายนักเรียนชั้นอนุบาล ๒ และชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ไปเรียนที่พระตำหนัก ในปีการศึกษา ๒๕๒๖ ได้เปิดสอนเด็กหุนวกปฐมวัยขึ้น ๒ ห้อง ตามโครงการศูนย์ทดลองสอนเด็กหุนวกปฐมวัย และจะเปิดสอนต่อไปจนครบวงจรทดลอง รุ่นละ ๓ ปี ปีละ ๒ ห้อง ห้องละ ๗ คน โดยได้รับพระราชานุญาตให้กระทรวงศึกษาธิการซ่อมแซมอาคารไม้สองชั้นใกล้กับโรงโขนหลวงเป็นที่เรียนของเด็กหุนวก ในปีการศึกษา ๒๕๒๗ ซึ่งจะต้องเพิ่มห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ และต้องเพิ่มต่อไปจนครบ ๖ ปี ก็มีพระมหากรุณาธิคุณให้สำนักพระราชวังซ่อมอาคารแถวเต็งริมกำแพงวังชั้นในเป็นที่เรียน อันจะทำให้มีห้องเรียนจำนวนมากขึ้น

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาต่อการศึกษาของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบเป็นที่ยิ่ง โดยทรงรับเป็นประธานกรรมการของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ทรงพระอุตสาหะปลื้มพระราชมงคลอื่นเสด็จพระราชดำเนิน มาทรงตรวจเยี่ยมโรงเรียน ทรงเข้าประชุมคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน ประชุมคณะกรรมการโครงการศูนย์ทดลองสอนเด็กอนุบาลปฐมวัย เป็นเวลาหลายครั้งหลายหน และยังได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงสัมภาษณ์ผู้ปกครองเด็กอนุบาลปฐมวัยด้วยพระองค์เอง เพื่อจะได้ทรงทราบประวัติและสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัวเด็ก

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงสนพระทัยการจัดการศึกษาในระดับเด็กเล็กและระดับประถมศึกษาเป็นอันมาก ได้พระราชทานความคิดเห็นเป็นแนวทางแก่คณะครูโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบตลอดมา โรงเรียนจึงได้จัดทำโครงการต่างๆ เพื่อเน้นการเรียนการสอนให้สอดคล้องและสนองพระราชดำริทุกประการ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระมหากรุณาธิคุณแก่ชาวไทย ด้วยการพระราชทานการศึกษาระบบโรงเรียนให้แก่ชาติ และได้ทรงสถาปนาโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบขึ้นเป็นสถานที่อบรมปณิธิและประสิทธิประสาทวิชาความรู้ให้แก่เยาวชนไทย จนหลายคนได้เป็นรัฐบุรุษทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่ประเทศชาติเป็นอันมาก และโรงเรียนนั้นก็ได้ยุติเลิกกิจการไปโดยออกไปแพร่ขยายเป็นโรงเรียนชั้นนำนอกพระบรมมหาราชวัง จนกระทั่งพุทธศักราช ๒๕๒๕ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นพระราชปนัดดา สืบสายพระโลหิตมาโดยตรง ก็ได้มีพระมหากรุณาธิคุณแก่ประชาชนชาวไทยด้วยการทรงริ่ฟื้นพระตำหนักสวนกุหลาบขึ้นเป็นโรงเรียนประถมศึกษา พร้อมด้วยการศึกษาของเด็กอ่อนวัยเรียนและเด็กร่างกายพิการในบางส่วน โดยทรงสนพระราชหฤทัยสอดส่องดูแลความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนอย่างใกล้ชิด และพระราชทานความอุปถัมภ์ด้วยประการต่างๆ เป็นอันมาก ไม่ช้าเด็กและเยาวชนที่ได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณผ่านการศึกษาจากโรงเรียนนี้ได้รับการศึกษาระดับสูงขึ้นไป หลายคนก็คงจะได้เป็นบุคคลสำคัญของชาติเช่นเดียวกับที่เคยปรากฏมาแล้วในครั้งแต่ก่อน ด้วยพระราชมุทิตานี้จึงขอให้ทรงพระเจริญเป็นมิ่งขวัญของปวงชนชาวไทยไปชั่วกาลนาน

พระอาจารย์ธรรมโชติ

ผู้สร้างพลังใจให้แก่วีรชนชาวบ้านบางระจัน

ประพัฒน์ ตรีณรงค์

พระอาจารย์ธรรมโชติเป็นบุคคลสำคัญของไทยท่านหนึ่ง เพราะได้สร้างเกียรติประวัติไว้ในประวัติศาสตร์ สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ไกล่จะเสียกรุงแก่อริราชศัตรู ทั้งๆ ที่ท่านยังครองเพศเป็นพระภิกษุอยู่ภายใต้ร่มกาสาวพัสตร์

พระอาจารย์ธรรมโชติได้รับการสดุดีในฐานะผู้สร้างพลังใจแก่วีรชนชาวบ้านบางระจันหาญเข้าสู่ศึกที่เพียบพร้อมด้วยกำลังพลมหาศาล ดังเช่นที่กวีวิจนะของอำมาตย์เอก พระยาอุปทิศศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ เปரியุ) เขียนไว้ใน “ลิลิตต้นสดุดีบ้านบางระจัน” ขอคัดมาเพียง ๔ บท คือ

“โคลง ๔

อาจารย์ธรรมโชติผู้	ศักดิ์สิทธิ์
ปลอบปลุกมิ่งขวัญไทย	ทั่วผู้
ลงประเจียดกะตรุดพิศ-	มรแจก จ่ายแฮ
ต่างเกิดความกล้ากู้	เกียรติสยาม”

รูปปั้นพระอาจารย์ธรรมโชติ

เนเมียวสีหบดีเห็นว่า พวกชาวบ้านบางระจัน มีกำลังเกินกว่าช่องสามัญ จึงให้จัดเป็นกองทัพ มีจำนวนพล ๑,๐๐๐ เศษ สุรินทรจ้อซ้องรับอาสาเป็นนายทัพ ยกไปปราบปรามพวกชาวบ้านบางระจันเป็นครั้งที่ ๔ สุรินทรจ้อซ้องยกไปถึงทุ่งห้วยไผ่ใกล้บ้านบางระจัน ให้ตั้งค่ายลง ณ ที่นั้น ฝ่ายพวกชาวบ้านบางระจัน เห็นพม่ายกไปเป็นกองทัพ จึงปรึกษากันให้นายแท่นเป็นนายทัพใหญ่ถือพล ๒๐๐ เป็นกองกลาง ให้นายทองเหม็นถือพล ๒๐๐ เป็นปีกขวา ให้พันเรืองกำนันถือพล ๒๐๐ เป็นปีกซ้าย รวมพล ๖๐๐ ถือปืนคาบชุดคาบศิลาของชาวบ้านบ้าง ปืนของพวกพม่าที่เก็บได้ไว้บ้าง แต่ที่ถืออาวุธสั้นนั้นเป็นพื้น นายทัพทั้ง ๓ คน นำพลทหารยกออกไปพร้อมกันทั้ง ๓ กอง ครั้นไปถึงที่สะตือสี่ต้นริมคลองบางระจัน เห็นพม่าตั้งอยู่ข้างฝ่ายใต้ พวกไทยก็ตั้งรายรับพม่าอยู่ทางฝั่งเหนือต่างยิงปืนตอบได้กัน พม่าเห็นว่าไทยน้อยกว่าก็พากันระดมยิง หมายว่าจะให้ไทยล้มตายจนต้องแตกหนี แต่ไทยรู้ภูมิแผนที่ดีกว่าพม่า จึงคิดอ่านให้แยกกันไปทำทางข้ามคลองให้หลายทาง ส่วนพวกกองกลางบังตัวยิงพม่าไปพลาง ครั้นทำทางแล้วพวกไทยก็แยกกันข้ามคลอง เข้าระดมตีพม่าพร้อมกันทั้ง ๓ กอง ขณะนั้นสุรินทรจ้อซ้องนายทัพพม่าชี้ม้ากัณฑ์ระย้าเครื่องยศอยู่ในหมู่พล กำลังให้ตีกลองเร่งพลรบ พวกไทยแลเห็นระย้ารู้ว่าตัวนายทัพพม่าอยู่ตรงนั้น ก็ตีทะลวงเข้าไปจนถึงตัว พันสุรินทรจ้อซ้องนายทัพพม่าตาย แต่นายแท่นที่เป็นผู้นำฝ่ายไทย ก็ถูกปืนที่เข้าล้มลงในเวลาที่เข้าตีพม่านั้น พวกพลทหารต้องหามพาเอาตัวกลับมา ไทยกับพม่ารบกันตั้งแต่เช้าจนตะวันตกเที่ยง ต่างเหนื่อยอ่อนลงด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย พวกพม่ามากกว่าไทยๆ ดีไม่แตก พวกไทยก็ถอยกลับข้ามฟากคลองไปพักทางฝั่งเหนือฝ่ายพวกผู้ญิงชาวบ้านบางระจันก็พากันหาอาหารตามออกมาเลี้ยงทหาร และขณะเมื่อกำลังเลี้ยงกันอยู่นั้นพวกกองสอดแนมไปบอกว่าเห็นพม่ากำลังพากันตั้งเตาหุงข้าวและจัดการศพนายวุ่นอยู่ไม่ใคร่ระวังตัว นายทัพไทยให้พวกทหารกินอาหารอิ่มหน้าแล้วก็รีบยกกลับไปในทันใดทั้ง ๓ กอง ตรงกลางเข้าไล่พันทางพวกพม่าเข้าศึก ฝ่ายพม่ากำลังเตรียม

อนุสาวรีย์ชาวบ้านบางระจัน

อาหารเวลาเย็นที่เป็นตัวนายก็กำลังสาละวันจัดการศพสุรินทรจ้อซ้องอยู่ หาได้คาดว่าไทยจะกลับไปรบโดยเร็วเช่นนั้นไม่ ไม่ทันเตรียมตัวก็เสียที่แตกพ่ายมิได้เป็นอันจะต่อสู้ พวกชาวบ้านบางระจันไล่ติดตามฆ่าฟันพม่าตั้งแต่เวลาบ่ายจนกระทั่งค่ำมืดจึงเลิกทัพกลับไป กองทัพพม่าที่ยกไปครั้งที่ ๔ ผู้คนนายไพร่ล้มตายเสียมากกว่าที่กลับมาได้ เสียทั้งเครื่องศาสตราวุธยุทธภัณฑ์และเสบียงอาหาร พาหนะด้วยเกือบหมด ต่อมาเนเมียวสีหบดีแต่งกองทัพเพิ่มรีพลให้แยกจ้ออากายกไปเป็นครั้งที่ ๕ ให้จิกแกปลัดเมืองทวายยกไปเป็นครั้งที่ ๖ พวกชาวบ้านบางระจันก็ตีแตกกลับมาอีกทั้ง ๒ ครั้ง แต่หาปรากฏรายการที่รบพุ่งกันไม่

เนเมียวสีหบดีจึงให้นายทัพนายกองทหารหาสมัคร เลือกรร แต่ที่กล้าหาญประมาณ ๑,๐๐๐ เศษ จัดเป็นกองทัพมีทั้งทหารม้าและทหารราบ ให้อาภาปันคญีเป็นนายทัพยกไปเป็นครั้งที่ ๗ ขณะนั้นพวกชาวบ้านบางระจันมีรีพลมากขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่นายแท่นตัวนายทัพเดิมยังป่วยอยู่ ตั้งแต่ถูกปืนพม่าครั้งที่ ๔ ครั้นรู้ว่ากองทัพพม่ายกไปอีก แต่มีทหารม้าไปด้วย จึงปรึกษากันให้จัดกองทัพจำนวนพล ๑,๐๐๐ เศษ ให้นายจันหนดเขี้ยวเป็นนายใหญ่ และให้ขุนสรรค์ซึ่งมีฝีมือยิงปืนแม่นเป็นนายทหารปืน เลือกคัดเอาแต่คน

ที่มีฝีมือยิ่งปืนเข้าในกองนั้นประมาณ ๑๐๐ เศษ
ไว้สำหรับสู้ทหารม้า ครั้นกองทัพพม่ายกไปถึงบ้านขุนโลก
นายจันหนวดเขี้ยวสืบรู้ว่า กำลังพม่าที่ยกไปพอไล่เลี่ย
กับกองทัพไทยไม่เสียเปรียบพม่า ก็ยกเข้าตีพม่าเวลา
กำลังตั้งค่ายยังไม่ทันแล้ว พม่าต่อสู้เป็นสามารถ นาย
จันหนวดเขี้ยวแบ่งกองทัพให้วกมาตีข้างด้านหลังค่าย
พม่าอีกด้าน ๑ กองทัพพม่าถูกตีกระหนาบก็แตกพ่าย
ไทยฆ่าฟันเสียเป็นอันมาก ตัวอาทาบันคนเฒ่าใหญ่ก็ตาย
ในที่รบ

แต่พม่าพยายามปราบปรามพวกชาวบ้าน
บางระจัน มาตั้งแต่เดือน ๔ ปีระกา จนถึงเดือน ๗ ปีจอ
พ.ศ. ๒๓๐๙ ให้กองทัพยกไปถึง ๗ ครั้งก็แพ้ไทยมาทุกที
เนเมียวสีหบดีก็ร้อนใจ ด้วยสังเกตเห็นพวกชาวบ้าน
บางระจันมีกำลังมากขึ้นทุกที เกรงจะยกเป็นทัพใหญ่
มาตีกระหนาบ จะหาใครอาสาคุมพลไปปราบปรามพวก
ชาวบ้านบางระจันอีก พวกนายทัพนายกองพม่าก็พากัน
ครั้นคร้ามเสียโดยมาก ขณะนั้น มีมอญคน ๑ เป็นผู้ที่ได้
เข้ามาอยู่ในเมืองไทยช้านานแล้ว ไปฝากตัวอยู่กับพม่า
ได้ช่วยพม่ารบพุ่งแข็งแรงจนเนเมียวสีหบดีตั้งให้เป็นสุกี้^๑
เข้าไปรับอาสาจะตีของไทยที่บ้านบางระจันให้แตกจงได้
เนเมียวสีหบดีจึงเกณฑ์กองทัพรวมทั้งพม่า มอญ ให้สุกี้
คุมไปรบชาวบ้านบางระจันเป็นครั้งที่ ๘ ฝ่ายสุกี้ได้
คุ้นเคยกับไทย รู้ว่าไทยใจกล้า ถ้าวรพุ่งในที่แจ้งสู้ไทย
ไม่ได้ อีกประการ ๑ หนทางที่จะยกไปบ้านบางระจัน
เป็นป่าเปลี่ยว ฝ่ายไทยชำนาญทางอาจจะซุ่มซ่อน
ถ่วงเทในกระบวนรบเอาชัยชนะพม่าได้หลายคราว สุกี้
ระมัดระวังตั้งแต่แรกยกไป ไปถึงที่ไหนก็ตั้งค่ายที่พัก
เป็นค่ายมั่นทุกแห่ง ค่อยๆ ยกไปช้าๆ ไม่เร่งร้อน ครั้งเดือน
จึงยกไปถึงเขตบ้านบางระจัน ครั้นพวกไทยยกออกมา
สุกี้ก็รบสู้อยู่แต่ในค่าย พวกชาวบ้านบางระจันก็ตีค่ายสุกี้
หลายครั้งก็ตีไม่ได้ด้วยค่ายตั้งมั่นคง ไม่มีปืนใหญ่ที่จะยิง
ทำลายค่าย ไปตีที่ใดก็ถูกพม่ายิงเจ็บป่วยล้มตายเปลือง
ลงไปทุกที จนมิรู้ที่จะทำอย่างไร วันหนึ่งนายทองเหม็น
กำลังเมาสุรานึกรำคาญขึ้นมา ก็ขึ้นขี่กระบือพาพวกทหาร

กอง ๑ ตรงตรงเข้าไปถึงค่ายพม่า พม่าเห็นไทยไป
น้อยก็ออกต่อรบ นายทองเหม็นขับกระบือนำพลไล่ถล่ม
เข้าไปในกลางพวกข้าศึก ถูกพม่าทาบตีตาย พวกไพร่พล
ก็แตกหนีกลับมา เป็นครั้งแรกที่พวกชาวบ้านบางระจัน
แพ้พม่าจึงปรึกษากันมีใบบอกเข้ามายังเสนาบดีที่ในกรุงฯ
ขอปืนใหญ่กับกระสุนดินดำไปยิงค่ายพม่า แต่ข้างใน
กรุงไม่ยอมให้ไป เพราะเกรงข้าศึกจะชิงเอาไปเสียกลาง
ทาง เป็นแต่พระยารัตนาธิเบศร์ออกไปที่บ้านบางระจัน
ไปเรียไร่เครื่องภาชนะทองเหลือง ทองขาวของชาวบ้าน
หล่อปืนใหญ่ขึ้นที่บ้านบางระจัน ๒ กระบอก แต่หล่อ
โดยรีบร้อนร้าวรานเสียใช้ไม่ได้ พวกชาวบ้านบางระจัน
ก็หมดทางที่จะต่อสู้เอาชัยชนะข้าศึกได้ รั้วพลมีแต่ตาย
เปลืองไปทุกที ทั้งนายแทนผู้นำทัพที่ถูกปืนป่วยมานั้น
ก็ตายลง ขุนสรรค์กับนายจันหนวดเขี้ยวซึ่งเป็นผู้นำทัพ
ในชั้นหลัง ออกตีค่ายพม่าก็ถูกอาวุธข้าศึกตายทั้ง ๒ คน
ยังเหลือแต่พันเรื่องกำนันกับนายทองแสงใหญ่เป็น
หัวหน้าควบคุมคนอยู่ ต่างก็พากันท้อใจ การต่อสู้พม่า
ก็อ่อนแอลง ฝ่ายสุกี้เห็นว่าพวกชาวบ้านบางระจันจวน
จะสิ้นกำลังอยู่แล้ว ก็ให้ชุดอุโมงค์เข้าไปตั้งค่ายประชิด
บ้านบางระจัน แล้วปลุกhorbเอาปืนใหญ่ขึ้นตั้งจังก่า
ยิงเข้าไปในค่ายไทย จนเห็นว่าผู้คนพากันระส่ำระสาย
ก็ให้ยกกรูกันเข้าปล้นค่าย ฝ่ายพวกชาวบ้านบางระจัน
ต่อสู้จนสิ้นกำลัง ก็เสียค่ายแก่ข้าศึก เมื่อ ณ วันจันทร์
เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙ รวมเวลาตั้งแต่
ต่อสู้พม่ามาได้ ๕ เดือน พวกชาวบ้านบางระจันตายเสีย
เป็นอันมาก ที่เหลือตายหนีพม่าไปได้บ้าง พม่าจับเอา
ไปเป็นเชลยบ้าง แต่พระอาจารย์ธรรมโชตินั้นเลย
หายสาบสูญไป จะถึงมรณภาพในเวลาเสียค่ายแก่
พม่า หรือนิรโรคไปได้ หาปรากฏไม่

^๑ คำว่า สุกี้ นี้ เรียกตามหนังสือพงศาวดารมา แต่คำว่า ชุกคยี แปลว่า นายกองใหญ่

คำว่า “วิทยาคม” นั้น ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า “ความถึงพร้อมด้วยความรู้ เวทมนตร์” ดังนั้น ในประวัติของท่านตอนที่ได้รับนิมนต์ให้มาจำพรรษาที่วัดโพธิ์เก้าต้นในหมู่บ้านบางระจัน ยามที่ชาวบ้านกำลังร่วมสามัคคีกันเพื่อสู้ศึก ท่านจึงได้รู้ในทาง “วิทยาคม” พลุกพลั้งใจแก่เหล่านักรบบ้านบางระจัน ด้วยการแจกประเจียด กะตुरुด และพิสมร ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นเครื่องรางของขลังสำหรับป้องกันตัว ดังมีคำอธิบายไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเช่นเดียวกัน ว่า

แผ่นอิฐวิหารพระอาจารย์ธรรมโชติ ด้านหนึ่งทำเป็นรูปดอกจัน

ประเจียด เป็นผ้าลงเลขยันต์ ถือกันว่าเป็นเครื่องป้องกันอันตราย ใช้เป็นผ้าผูกคอหรือผูกต้นแขน เป็นต้น

กะตुरुด (บางแห่งเรียก **ตะกรุด**) เป็นเครื่องรางอย่างหนึ่งทำด้วยโลหะหรือใบตาล เป็นต้น โดยปกติลงคาถาอาคมแล้วม้วนเป็นรูปกลมยาวและกลวง

พิสมร เป็นเครื่องรางชนิดหนึ่งรูปสามเหลี่ยมหรือสี่เหลี่ยม ร้อยสาย สำหรับป้องกันอันตราย

ส่วนคำว่า “เครื่องราง” พจนานุกรมฉบับเดียวกับที่อ่าวนั้นอธิบายว่า “เป็นของที่นับถือว่า ป้องกันอันตราย ยังไม่ออก พ้นไม่เข้า”

ของสำคัญอันเกิดจาก “วิทยาคม” ของพระอาจารย์ธรรมโชติได้สร้างกำลังใจให้แก่ชาวบ้านบางระจันสู้ศึกหนักได้เป็นเวลาถึง ๕ เดือน คือ ตั้งแต่เดือน ๓ ปีกา พ.ศ. ๒๓๐๘ จนถึงวันจันทร์ เดือน ๘ แรม ๒ ค่ำ ปีจอ พ.ศ. ๒๓๐๙

อีกด้านหนึ่งทำเป็นลายขนมเปียกปูน หรือยันต์

แต่เกียรติศักดิ์ชาตินักรบไทยยังฝังอยู่ในจิตใจของอนุชนคนไทยตราบนานเท่านานและต่อไป...

เรื่องของพระอาจารย์ธรรมโชติ ภายหลังค่ายบ้านบางระจันพินาศแล้ว ยังเป็นปัญหาน่าสงสัย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงยุติพระนิพนธ์เรื่องนี้ไว้ด้วยข้อความที่ว่า

“พระอาจารย์ธรรมโชตินั้นเล่ายาสาปสูญไป จะถึงมรณภาพในเวลาเสียค่ายแก่พม่า หรือหนีรอดไปได้ไม่ปรากฏไม่”

ในสมัยต่อมาได้มีท่านผู้พยายามจะเสาะหาประวัติของพระอาจารย์ธรรมโชติให้ได้ ผู้เขียนขอถวายพระเกียรติยศแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้าของชาวไทยว่าทรงเป็นพระองค์แรกที่ทรงพระราชอุตสาหะในเรื่องนี้ แม้จะมีได้ทรงระบุถึงพระราชประสงค์โดยตรง แต่ก็มิ

เรื่องเกี่ยวกับพระอาจารย์โชติปรากฏอยู่ใน “พระราช-
หัตถเลขา เรื่องเสด็จประพาสลำน้ำมะขามเฒ่า” ถึง
มกุฎราชกุมาร (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๖ ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรม-
โอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ประธานผู้สำเร็จ
ราชการ) จากเมืองสุพรรณบุรี

พระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๑๖ ตุลาคม พ.ศ.
๒๔๕๑. ทรงเล่าถึงนิทานเลื่องชื่อ ตำบลนางบวช
อันเป็นตำบลที่วัดเขานางบวช ซึ่งพระอาจารย์ธรรมโชติ
เคยจำพรรษาอยู่ก่อนวัดโพธิ์เก้าต้น บ้านบางระจัน ว่า

“มีนิทานเล่าเป็นเรื่องตามองโล่นบอกว่า เดิมมี
นางคน ๑ บ้านอยู่ดอนคา มีผู้มาสู่ขอบิดาฝ่าย ๑
มารดาฝ่าย ๑ ต่างคนต่างบอกให้ลูกสาว แล้วกำหนด
จะไปแต่งงานอภิเษกที่เขพนมเสพที่เมืองนครสวรรค์
ไปหยุดทำของเลี้ยงมีขนมจีนเป็นต้นที่เขาแห่งหนึ่ง ครั้น
เมื่อปรากฏว่าบิดาให้ข้างหนึ่งมารดาให้ข้างหนึ่งเกิดวิวาท
กันขึ้น เขานั้นจึงได้ชื่อว่าเขาวิวาท ภายหลังจึงกลายเป็น
พนมवाद ยังมีหมวกขนมจีนและรอยสุนัขปรากฏอยู่
นางนั้นได้ความคับแค้นรำคาญโกรธขึ้นมา จึงได้ตัดนม
ขว้างไป กลายเป็นเขานมนาง แล้วนางนั้นก็กลับลงมา
เห็นน้ำในลำแม่น้ำนี้ใสสะอาดดีก็ลงอาบ จึงเรียกว่าน้ำสรง
ภายหลังกลับไปเป็นน้ำทรง แล้วนางก็ลงไปทางตำบล
เดิมบางแล้วก็ไปบวชเสีย ที่ซึ่งนางบวชนั้นจึงได้ชื่อว่า
ตำบลนางบวช แขวงสุพรรณบุรี เพราะตอนคาซึ่งเป็น
เมืองเดิมนั้นก็อยู่ที่สุพรรณ นิทานนี้ก็อย่างเดียวกันกับ
ตามองโล่”

พระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๑๗ ตุลาคม ร.ศ.
เดียวกัน ทรงเล่าถึงนิทานเกี่ยวกับประวัติวัดเขานางบวช ว่า

“แต่ครั้งใดไม่ปรากฏ มีนางคนหนึ่ง ชื่อใดไม่
ปรากฏ เป็นชาวบ้านเดิมบางนี้ พระเจ้าแผ่นดินพระองค์
หนึ่งครองเมืองใดไม่ปรากฏ ได้ข่าวนางงามนี้ต้องพระราช-
ประสงค์ นางไม่สมัครจึงหลบหนีไปอยู่บ้านนางลือ
แขวงเมืองสรรค์ แล้วมาอยู่ที่เขาก็บ้านก้ามะเขี้น แขวง
อำเภอเดิมบางนี้

บ้านก้ามะเขี้นนี้ เดิมชื่อบ้านก้ามะเขี้น
คนภายหลังเรียกเพี้ยนเป็นบ้านก้ามะเขี้น และบ้าน
ก้ามะเขี้นนี้อยู่ฝั่งตะวันตกลำน้ำมะขามเฒ่า เดินไปจาก
ที่ตั้งพลับพลาเดิมบางนี้สัก ๔๐ นาที่ถึง มีแม่น้ำเก่าอยู่
ที่นั่น เรียกว่าแม่น้ำก้ามะเขี้น กว้างบางแห่ง ๓ เส้นเศษ
บางแห่งแคบกว่านั้น ข้างเหนือขึ้นไปทางฉวากละหาน
พระห้วยทราย ไปบรรจบแม่น้ำมะขามเฒ่าที่ปากคลอง
สะเดาหักได้วัดหันคา ข้างใต้ลำน้ำไปบรรจบลำน้ำ
กระเสียว ออกลำน้ำมะขามเฒ่าที่ได้นางบวช

กล่าวเรื่องนิทานต่อไปความว่า เมื่อนางงาม
มาอยู่ที่เขาก็บ้านก้ามะเขี้นนั้น มีชายคนหนึ่งชื่อ ศรีนันท
ออกไปเห็นนางนั้นมิไจรักใคร่เวียนเกี่ยวพาน แต่ฝ่าย
นางไม่มีความรัก เบื่อหน่ายหนักเข้าจึงเชือดนมทิ้งเสีย
ที่เขานมนาง แล้วจึงไปบวชเป็นชื้ออยู่ที่เขานมนาง แล้วจึง
ไปบวชเป็นชื้ออยู่ที่เขานางบวช จบเรื่องนิทานเท่านี้”

พระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๑๙ ตุลาคม ร.ศ.
เดียวกันนั่นเอง ทรงเล่าถึงสิ่งสำคัญและความสำคัญของ
วัดเขานางบวชว่า

“ได้ลงเรือศรีเทพออกจากเดิมบางไปประมาณ
สักชั่วโมงหนึ่งจึงถึงเขา (วัดเขา) นางบวช ซึ่งมีตำบลบ้าน
และมีสะพานยาวเข้าไปจนถึงเขา ลักษณะเขาสมอดตอน
ในแม่น้ำตอนตั้งแต่เดิมบางลงมาปรากฏว่าเป็นแม่น้ำใหม่
น่าจะเรียกว่าลำคลองมากกว่าแม่น้ำ เพราะไม่มีต้นไม้
ใหญ่ มีแต่ไผ่และแคบกว่าลำแม่น้ำตอนข้างบนมาก
ลำแม่น้ำเดิมไปทางก้ามะเขี้น เมื่อถึงนางบวช (วัดเขา)
แล้วเลี้ยวเข้าในคลองหรือในทุ่งเข้าไปถึงเชิงเขามีกุฏิ
พระมุงแฝงหลังใหญ่ ๓ หลัง มีพระสงฆ์อยู่ถึง ๗ รูป
มีโรงที่พักสัปปุญษและสระบัว ทางที่ขึ้นเขาเป็นสองทาง
ทรงขึ้นไปเหมือนธรรมามูลทางหนึ่ง เลี้ยวอ้อมไปที่ไม่สูง
ชันทางหนึ่ง เขาก็เป็นลักษณะเดียวกันกับเขาธรรมามูล
หรือโพธิ์ลังกา ไม่ใคร่มีต้นไม้อื่นนอกจากไม้รอกเต็มไป
ทั้งเขา ฤดูแล้งแห้งใบร่วงเกิดเพลิงบ่อยๆ เพราะฉะนั้น
หลังคาโบสถ์วิหารไม่ใคร่อยู่ได้ ที่ลานบนหลังเขายาว
ประมาณสัก ๓๐๐ เกือบจะเท่าวัดราชประดิษฐ์ แต่
แคบกว่า ดูเป็นลานกว้างขวางสบายดีกว่าธรรมามูล
ที่บนนั้นมีพระอุโบสถหลังหนึ่ง ๕ ห้อง ไม่มีหน้าต่าง

ว่างเว้นช่องอย่างวัดพุทไธศวรรย์ แต่หลังคาไม่มี มุงแฝกคลุมไว้ พระที่ตั้งอยู่บนฐานชุกชีเป็นพระพุทธรูปศิลปะล้านประกอบปิดทอง ฐานทำลายรักปิดทองอย่างดีเต็มไปด้วยทั้งฐาน ผนังโบสถ์ด้านหนึ่งก่อเป็นแท่นเหมือนอาสน์สงฆ์ ทั้งพระพุทธรูปเป็นพระยืนขนาดใหญ่ เห็นจะเป็นพระเท่าตัว ฝีมือดี ๆ อย่างโบราณสวมเทริด หน้าต่างต่างแต่ชำรุดทั้งสิ้น ได้สั่งให้เชิญลงมาจะปฏิสังขรณ์ ๔ องค์ ถ้าแล้วเสร็จจะส่งกลับขึ้นไปไว้ที่เขานั่นบ้าง เสดมาใช้ศิลาแผ่นใหญ่ ๆ อย่างเสมาวัดหลวงกรุงเก่า มีกำแพงแก้วรอบไปจนกระทั่งพระเศียรและวิหารด้วย และวิหารนั้นเป็นที่น่าสงสัยอยู่ว่าจะทำเป็นสองคราว เพราะกระชั้นพระเจดีย์นัก ไม่ได้ไว้ช่องอีก มีช่องหน้าต่างเล็กสูงสักศอกเดียว กว้างคืบเศษสองช่องเท่านั้น ย้ายวิหารจตุฐานพระเจดีย์ มีทางเข้าไปในองค์พระเจดีย์ ที่กำแพงแก้วมีพระเจดีย์ประจำมุม เห็นจะมีถึงด้านละ ๘ องค์ พระเจดีย์นั้นมีแว่นฟ้า ๓ ชั้น ข้างบนตั้งรูปพระเศียรบนดินเผาสีดำบ้าง ขาวบ้าง เสาแข็งแรง ได้นำลงมาเป็นตัวอย่างองค์หนึ่ง มีศาลายาวก่ออิฐแต่ไม่มีหลังคา เห็นจะเป็นที่จำศีลภาวนา คงจะได้มุงกระเบื้องกะปูล้วนนั้นเหลือหลังคาอยู่แต่วิหาร ทางที่จะแลจากเขานางบวชนี้สู่เขาพระไม่ได้ เพราะเหตุที่มีต้นไม้บังอยู่เสียข้างหนึ่ง แต่การซึ่งขึ้นไปบนยอดเขาเหล่านี้ มีประโยชน์ที่ได้เห็นภูมิพื้นที่ว่าเป็นอย่างไร

เขานางบวชนี้เป็นที่ราษฎรนับถือมาก มีกำหนดขึ้นไหว้พระกันในกลางเดือน ๔ มาแต่หัวเมืองอื่นๆ ก็มาก”

ความสนพระราชนิพนธ์ในเรื่องของวัดเขานางบวช อันเคยเป็นที่จำพรรษาของพระอาจารย์ธรรมโชติ พระอาจารย์ผู้มีวิทยาคมแก่กล้าดังกล่าวนั้น แม้จะไม่มีพระราชดำรัสตรัสถึงของพระอาจารย์ธรรมโชติโดยตรง แต่คงมีพระราชอนุสรณ์ถึงในพระราชหฤทัยเป็นแน่ จึงทรงพระอุตสาหะเสด็จไปถึงวัดนี้

และมีอีกท่านหนึ่งซึ่งมีแนวความคิดเรื่องพระอาจารย์ธรรมโชตินั้นไม่ได้ถึงแก่กรรมภาพในค่ายบางระจัน และไม่ได้หายไปไหน แต่ได้กลับมาจำพรรษา ณ วัดเขานางบวช แห่งนี้ ท่านนั้นคือ **มนัส โอภาณกุล** ซึ่งได้เขียนเรื่อง “พระอาจารย์ธรรมโชติ

ลูงยันต์ อิงควระ

หายไปในไหน ?” ไว้ใน **ศิลปวัฒนธรรม** ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๒๖ มีข้อความว่า

“เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ นายสอน สุทธิสาร ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี แต่งตั้งกรรมการอนุรักษ์และปรับปรุงโบราณสถานในจังหวัดสุพรรณบุรีขึ้นชุดหนึ่ง ข้าพเจ้าได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการด้วยผู้หนึ่ง วันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๑๙ คณะกรรมการเดินทางไปยังวัดเขานางบวช อำเภอเดิมบางนางบวช พร้อมกับผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรี คณะกรรมการขึ้นไปทำการสำรวจโบราณสถานซึ่งมีอยู่บนภูเขาเขานางบวช

ขณะที่คณะกรรมการกำลังสำรวจวิหาร ซึ่งเล่ากันว่าเป็นวิหารของพระอาจารย์ธรรมโชติมานั่งวิปัสสนากรรมฐาน เห็นว่าทรุดโทรมมาก ควรจะได้ทำการบูรณะให้มีสภาพดีขึ้น ข้าพเจ้าพูดขึ้นว่า ‘เมื่อค่ายบางระจันแตก ไม่ทราบว่าคุณพระอาจารย์ธรรมโชติหายไปไหน ?’ โดยพูดตามที่ประวัติศาสตร์บันทึกไว้ และมีได้คาดฝันว่าจะมีใครต่อคำพูดของข้าพเจ้า

ลูงยันต์ อิงควระ ทายกวัดเขานางบวช ผู้นำพา คณะกรรมการสำรวจอายุ ๗๕ ปี (ในขณะนั้น) พูดขึ้นว่า

‘พระอาจารย์ธรรมโชติ’ ท่านไม่ได้หายไปไหน ท่านกลับมาจำพรรษาอยู่ที่วัดเขานางบวชตามเดิม’

ในขั้นต้นข้าพเจ้ามิได้สนใจต่อคำพูดนั้นเท่าใดนัก แต่ก็มีอะไรๆ สะกิดใจอยู่นิดๆ จึงถามไปโดยมิได้ตั้งใจเท่าใดนักว่า ‘มีหลักฐานและเหตุผลอย่างไรว่า พระอาจารย์ธรรมโชติท่านกลับมาจำพรรษาอยู่ที่วัดเขานางบวชตามเดิม’

ลุงยันต์ อิงควระ ซึ่งเป็นชาวบ้านอำเภอดงหลวงนางบวชพูดว่า ปู่ย่าตาทวดเล่าให้ฟังต่อๆ กันมา ‘เมื่อค้ายางระจันแตก พระอาจารย์ธรรมโชติหลบหนีมาอยู่ที่วัดเขานางบวช ทหารพม่าไล่ติดตามมาด้วย เมื่อมาถึงวัดเขานางบวช ความหาตัวพระอาจารย์ธรรมโชติเท่าใดก็ไม่พบ ทั้งๆ ที่พระอาจารย์ธรรมโชติก็อยู่ที่วัดเขานางบวชนั้นแหละ’

ข้าพเจ้าสงสัยขึ้นมาทันทีถามว่าแล้วพระอาจารย์ธรรมโชติท่านหายไปไหน หรือว่าท่านมีคาถาอาคมหายตัวได้ พม่าจึงค้นหาไม่พบ

ลุงยันต์ตอบว่า ‘จะว่าหายตัวได้ก็ใช่ หรือไม่หายตัวก็ใช่ ท่านไม่ได้หายไปไหน หายตัวอยู่ที่วัดเขานางบวชนั้นแหละ พม่าค้นหาจนอ่อนใจไม่พบ ก็กลับไปเอง’

ความสงสัยเกิดแก่ข้าพเจ้ามากขึ้น จึงโผล่ออกมาเป็นเชิงเยาะกลายๆ ว่า ‘แล้วท่านหายไปไหนอย่างไร’

‘ท่านจะหายไปไหนอย่างไร ท่านก็หายตัวลงไปอยู่ภายใต้อุโมงค์ของวิหารนี้ ที่ท่านเคยนั่งวิปัสสนากรรมฐาน ที่เรายืนอยู่นี้แหละ’ ลุงยันต์ตอบด้วยความมั่นใจว่าคำบอกเล่าของปู่ย่าตาทวดที่ลุงยันต์รับการถ่ายทอดมานั้นเป็นความจริง

ข้าพเจ้าเบิกตามองหน้าลุงยันต์แล้วถามว่าเท่าที่พูดนั้นจริงหรือ ลุงยันต์ตอบว่าเป็นความจริง มิได้พูดเท็จ ปู่ย่าตาทวดเล่าให้ฟังอย่างนั้น

ข้าพเจ้านึกถึงอุโมงค์นั้นขึ้นมาทันที เพราะเคยขึ้นมาเที่ยว ๒ - ๓ ครั้ง ชาวบ้านเล่าว่ามีอุโมงค์อยู่ใต้วิหารทางลงของอุโมงค์อยู่ด้านหลังพระประธาน เคยเดินเข้าไปดู เห็นปากทางของอุโมงค์ อาจารย์พิณ ไสขุม

ผู้อำนวยการโรงเรียนกรรณสูตศึกษาลัย ซึ่งเป็นลูกบ้านนางบวช เป็นกรรมการอยู่ด้วยผู้หนึ่งบอกว่า เมื่อเป็นเด็กๆ ขึ้นมายังแสบนภูเขานี้ เคยลงไปเล่นในอุโมงค์นั้น มีเนื้อที่พอที่คนอยู่ได้ ๕ - ๖ คน”

แล้ว **มนัส โอภากุล** ก็ลงท้ายด้วยข้อความว่า

“เมื่อมีผู้ให้ทรรศนะและยืนยันด้วยวาจา โดยอ้างอิงถึงคำบอกเล่าสืบทอดกันต่อมา ทำให้ชวนคิดว่า น่าจะเป็นไปได้ ทั้งอุโมงค์นั้นก็จริง ผู้บอกเล่าให้ลุงยันต์ทราบก็เป็นคนรุ่นปู่ย่าตาทวดของลุงยันต์ จึงคิดว่าน่าจะเป็นจริงได้ อันประวัติศาสตร์ได้มาหลายทางด้วยกัน เช่น จากจดหมายเหตุ โบราณวัตถุ โบราณสถาน จารึกจากคำบอกเล่า เมื่อคำบอกเล่าของลุงยันต์ได้ถูกบอกเล่ากันต่อๆ มา ทั้งวิหารอุโมงค์นั้นก็จริง สมเหตุสมผลตามสมควร”

ขอท่านผู้อ่านได้โปรดพิจารณา เพราะหลักฐานในเรื่องนี้เป็นคำบอกเล่า ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ และศาสตราจารย์อาคม พัตริยะ ก็ได้ให้ความเห็นอันเครื่องพิจารณาไว้ในหนังสือ “**หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย**” ว่า “ในปัจจุบันนักประวัติศาสตร์ได้ให้ความสนใจหลักฐานประเภทคำบอกเล่ามากขึ้น เนื่องจากได้เห็นคุณค่าและความจำเป็นของหลักฐานประเภทนี้มากขึ้น มีแนวโน้มว่าจะมีการใช้แพร่หลายในอนาคต”

ส่วนผู้เขียนขอจบด้วยเพลง “**ต้นตระกูลไทย**”
ท่อนสุดท้ายของ **พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ** ที่ว่า

หมู่บุคคลสำคัญ

หัวหน้าชาวบางระจันที่เราจำชื่อได้

นายแท่น นายดอก นายอิน นายเมือง

ขุนสรรค์ พันเรือง นายทองแสงใหญ่

นายโชติ นายทองเหม็น

ท่านผู้นี้ล้วนเป็นผู้กล้าหาญชาญชัย

นายจันทนวดเชี่ยวชาญนายทองแก้ว

ทำชื่อเสียงเพร็ดแพรวไฉไลเลียดไทย

ชาวบ้านบางระจันสำคัญยิ่งใหญ่

เป็นต้นตระกูลของไทยที่ควรระลึกตลอดกาล

ตำรับแห่งความสุข

ของคนไทย

ท่านผู้ทรงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา

บทความบทนี้ข้าพเจ้าแปลจากภาษาอังกฤษในนิตยสาร นิวยอร์คไทมส์ ฉบับวันอาทิตย์ที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๔๙ คือ เมื่อ ๖๐ ปีมาแล้ว ศาสตราจารย์สุกิจ เขียนไว้ใน นิวยอร์คไทมส์ ครั้งท่านไปเยือนสหรัฐอเมริกา ก่อนท่านไปเป็นเอกอัครราชทูต ณ ประเทศนั้น ชื่อเรื่องที่เขียนนี้ท่านใช้ว่า “A Thai’s Formula for Happiness” ท่านผู้ฟังจะแปลว่า **“สูตรของคนไทยสำหรับบำเพ็ญตนให้เป็นสุข”** หรือจะว่า **“ตำรับแห่งความสุขสำราญของคนไทย”** ก็เข้าทำนองเดียวกันได้กระมัง นิตยสารนิวยอร์คไทมส์เขียนคำนำเรื่องไว้ว่า คำแนะนำของชนชาติซึ่งสุขสำราญโดยประเพณีได้ให้ไว้แก่ชนอเมริกันผู้ช่างวิตกกังวลแนะไว้ว่า อย่าไปวิตกกับเรื่องที่ยังไม่เกิด หรือถ้ามันเกิดขึ้นแล้วก็ให้รอดูไปก่อนแล้วมันก็จะผ่านไปเอง ดร. สุกิจ นิมมานเหมินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย เมื่อท่านกลับมาเยี่ยมบ้านได้กล่าวไว้ว่า **“คนไทยพวกข้าพเจ้ามี**

ความสุขกว่าคนอเมริกันพวกท่านมากมายนัก เราหันหน้ามาฟังท่านในเรื่องทางเทคนิค ไม่ใช่เรื่องความสุขสบาย แต่เราก็ใคร่จะสอนท่านให้รู้ถึงศิลปะของการบำเพ็ญตนให้เป็นสุข” นิตยสารนิวยอร์คไทมส์จึงขอให้ ดร. สุกิจ นิมมานเหมินทร์บอกเล่าถึงศิลปะดังกล่าวไว้ดังนี้

ชีวิตของคนไทยสอนไว้ว่า จงปลอดภัยไว้ก่อน อะไรที่มันยังแก้ไขไม่ได้ก็ทนเอาหนอยคงไม่นานนัก ถึงแรกๆ ดูท่าทีจะไม่มีทางรอด แต่เราก็หาวิธีเล็ดรอดให้หลุดออกมาจนได้ ถ้าท่านเอาชนะศัตรูไม่ได้ ท่านก็ต้องหาวิธีให้ศัตรูรอนเหนือๆ ไปเอง ถึงครั้งแรกยังไม่สำเร็จก็

ไม่เป็นไร ซึ่งแปลว่า อย่าไปถือว่าเป็นเรื่องสลักสำคัญ หรือจะแปลว่าไม่มีอะไรรอน่าก่อก็ได้ แล้วท่านก็จะเผชิญกับมันด้วยโชคเคราะห์ที่ดีกว่าเก่า อะไรที่เรายังผัดผ่อนไปจนพรั่งนี้ได้ก็อย่าไปรีบทำมันเสียตั้งแต่วันนี้ ถ้าเพื่อนอเมริกันของท่านว่า รุน่กั้วลกันนัก ก็ปล่อยเขาไปก่อน เพราะเขาไม่รู้หรอกว่าเขาทำอะไรอยู่ ถ้าเขารู้ดีกว่านั้นประพุดดีทีดีกว่านั้น เขาก็ต้องไปเกิดเป็นคนไทย แล้วจะไปเดือดร้อนอะไรกับก้อนหินก้อนเดียวที่ขวางหน้าท่านหรือขวางหน้าใครก็ตาม อย่าไปพะวงกับการได้การเสีย ถ้าท่านอยากได้สิ่งใดแล้วไม่ได้มันมาก็ไม่เป็นไร กรรม

“ชีวิตของคนไทยสอนไว้ว่า จงปลอดภัยไว้ก่อน อะไรที่มันยังแก้ไขไม่ได้ก็ทนเอาหนอยคงไม่นานนัก ถึงแรกๆ ดูท่าทีจะไม่มีทางรอด แต่เราก็หาวิธีเล็ดรอดให้หลุดออกมาจนได้ ถ้าท่านเอาชนะศัตรูไม่ได้ ท่านก็ต้องหาวิธีให้ศัตรูรอนเหนือๆ ไปเอง”

“คนไทยนิยมความสะดวก ชอบสรวลเสเฮฮา ชอบเวลาว่าง
เขาไม่เศร้าโศกหรือโกรธเจ้างอคใครได้นาน
คนไทยเป็นชนชาติเดียวที่ทำให้งานศพกลายเป็นงานสังคม
ซึ่งไม่มีร่องรอยของความเศร้าทรมองเลย”

ของท่านจะรับผิดชอบเอง จะมีชีวิต
อยู่ต่อไป รักต่อไป หัวเราะต่อไป วิดก
ไปโยกกับสิ่งที่ยังไม่เกิด ถึงมันเกิด
ก็ไม่ต้องกังวล ใจเย็นๆ ไว้ รอเอา
หน่อยแล้วเจ้าตัวทุกข์ยากมันก็หมด
ไปเองนั่นแหละ

คนไทยมักไม่ใคร่กลัว
ความตาย ตรงกันข้ามกับชาวคริสต์
ในอเมริกาและในที่อื่นๆ อย่าง
ประหลาด เพราะนรกในความเชื่อ
ของคนไทย ไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่ากลัว คือ
ในนรกนั้นมีต้นไม้ชนิดหนึ่งมีหนาม
แหลมเปียบ (ต้นจั่ว ผู้แปล) ซึ่ง
วิญญาณของคนที่คบชู้จะต้องปาย
ปิ้นขึ้นลงต้นไม้นี้ ไม่มีสิ้นสุดเป็นการ
ทรมานทรมานเหลือขนาด แต่
ประดาเจ้าชู้ชาวไทยทุกวันนี้ก็เชื่อว่า
เจ้าหนามแหลมนั้นมันถูกปายปิ้น
มานานนับแต่บรมสมกับปี มันก็
ต้องทุลึกรออกไปบ้างแล้ว ฉะนั้น บาบ
ที่เป็นชู้กับลูกเมียเขาในสมัยนี้
ไม่มีใครนำหวาดเสียวเหมือนบาบสมัย
ปู่ ย่า ตา ยาย ไน้หรือ

คนไทยย่อมเป็นไทแก่ตน
ฉะนั้นจึงมีความสุขเหมือนอิสราเอล
ทุกผู้จะพึงเป็นสุข ไม่เหมือนคน

เอเชียอื่นๆ ก็ตรงที่คนไทยไม่เคยเข้า
โรงเรียนอาณานิคม ไม่เคยมีปมด้อย
ให้ถูกกระทบกระทั่งเจ็บปวด ไม่เคย
ต้องลงนอนทรมานด้วยไข้แห่งความ
คลั่งชาติอันถูกกดขี่ไว้เพราะคนไทย
เป็นไทแก่ตัว เป็นสุขแก่ใจ คนไทย
จึงมีนิสัยเป็นมิตรกับคนทั่วไป
ความเป็นมิตรย่อมอยู่เหนือเชื้อชาติ
ผิวพรรณ ชอบเขต และภาษา คนไทย
ทุกคนจึงยิ้มให้แก่คนแปลกหน้าเท่าๆ
กับยิ้มให้เพื่อนๆ ของเขาเอง คนไทย
เป็นคนทนอะไร ได้ดีที่สุดในยี่สิบกว่า
ชนชาติใดในโลก คนไทยมีกลวิธี
อันน่าพิงใจที่รู้จักวางฐานะของคน
ต่างชาติ ไว้ในที่อันเหมาะสม และ
ขณะเดียวกันก็ทำให้เขาเหล่านั้น
สะดวกกายสบายใจไปด้วย คนต่าง-
ชาติที่มาติดต่อกับคนไทยอาจไม่
ใคร่ต้องใจนักในวิถีทางอันไม่ประสี
ประสาต่อธุรกิจของคนไทยและ
ต่อวิธีการที่ต้องเสียเวลามากมาย
กว่าจะดึงคนไทยให้กลับมาพูดธุระ
กันจริงจังเสียที บางทีข้ออ้างเล็ก
น้อยที่สุดก็อาจทำให้คนไทยถือ
โอกาสผัดผ่อน การเจรจาหรือธุระ
สำคัญออกไปจนได้ แต่ก็โดยมิได้
ตั้งใจจะทำให้ใครๆ ไม่พอใจ

คนไทยทำงานหนักเท่าที่
เห็นว่าจำเป็น แล้วก็หยุดไว้แค่นั้น
เพราะเขาไม่ใช่คนโง่งานทั้งทาง
กายและทางความคิด คนไทยนิยม
ความสะดวก ชอบสรวลเสเฮฮา
ชอบเวลาว่าง เขาไม่เศร้าโศกหรือ
โกรธเจ้างอคใครได้นาน คนไทยเป็น
ชนชาติเดียวที่ทำให้งานศพกลายเป็นงานสังคม
ซึ่งไม่มีร่องรอยของ
ความเศร้าทรมองเลย เรื่องการเสี่ยง
ทำกิจการใดๆ คนไทยก็หวังข้างดี
ที่สุดไว้ก่อน ถ้าผลงานออกมาดีก็
เฉลิมฉลองกันอย่างครึกครื้นยินดี
ปรีดา แต่ถ้างานล้มเหลวก็เพียงแต่
บ่นพึมพำว่า “ไม่เป็นไร” สมรรถภาพ
ของคนไทยที่รักษาสีหน้าระรื่นไว้ได้
ตลอดภาวะการณ์ไม่ว่าดีหรือร้าย
นั้นไม่มีจำกัด ตัวอย่างมีมากมายที่
น่าจะนำมาเล่าสู่ท่านฟัง แต่ตัวอย่าง
ใดก็ไม่ชี้ให้เห็นทัศนคติที่คนไทยมี
ต่อชีวิต เหมือนนิทานพื้นเมืองเรื่อง
“พ่อทองทั้งสาม” ข้าพเจ้าคิดว่า
ถ้านิทานเรื่องนี้มาเล่าให้ท่านฟัง
ก็คงไม่ผิดกาลเทศะในขณะนี้แน่

เรื่อง “พ่อทองทั้งสาม”
(ศาสตราจารย์สุกิจ ใช้ภาษาอังกฤษ
ว่า Three Golds)

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มี
กระต่ายอยากได้คนหนึ่งชื่อว่า นาย
ทอง ภาษาอังกฤษก็ตรงตัวกับ
คำว่า Gold นั่นแหละ นายทองคนนี้
แก่ไร้ญาติขาดมิตรมานานมา
วันหนึ่งพบเจ้าหนูมน้อยร้อยกลเข้า
คนหนึ่ง นามกรว่า ทอง เหมือนกัน
เจ้าหนูทองผู้นี้จะร่ายจะอ่านออกว่า
พ่อทองอาวุโสคนนี้น่าจะเป็นคน
มีความรู้ความสามารถไม่ใช่ย่อย
จึงออกความเห็นว่ พ่อทองคงไม่เคย
ใช้ความสามารถของพ่อมาก่อนเลย
จึงน่าจะลองบวชพระดู แต่ไม่ใช่
บวชเพื่อความสบายใจของพ่อหรือ
นะ บวชเพื่อทำมาหากินอย่างไรเล่า
ครั้งแรกนายทองอาวุโสก็ยังลังเลใจ
อยู่ เพราะชีวิตนักบวชในเมืองไทย
นั้นต้องอยู่ในกรอบของวินัยสงฆ์
อย่างเคร่งครัด แต่เจ้าหนูทองก็
ชี้แจงแจ้งชัดว่า บวชไปเกิดไม่ต้อง
คิดอะไรมากนักหรอก ตัวเจ้าหนู
ทองนี่แหละจะหาวิธีประกอบธุรกิจ
อันรุ่งเรืองอยู่เบื้องหลังกุศลกิจของ
พ่อทองเอง

กิจการก็เริ่มด้วยพ่อทองทั้ง
สองช่วยกันเสาะหาวัดร้างที่อยู่ห่าง

บ้านผู้เมืองคนให้เหมาะแก่การ
เจริญธรรมตามแบบชีวิตของผู้ทรงศีล
เมื่อพบเข้าวัดหนึ่งพ่อทองคนโตก็หา
ผ้าเหลืองมาครอง แล้วก็นั่งด้วยท่าที่
ของสงฆ์ผู้เคร่งขลัง ข้างเจ้าทองคน
เล็กก็ไปเที่ยวเยี่ยมๆ มองๆ อยู่ตาม
ชายหมู่บ้าน เห็นวัวควายของใคร
พลอยไพล ทิ้งไว้ ก็จับจูงมาผูกไว้
อย่างมั่นคงในป่าลึก แล้วก็กลับมา
รายงานแก่หลวงพ่ทองเก้ ว่าตัว
ซ่อนวัวควายไว้ที่ไหน ครั้นแล้ว
เจ้าทองคนเล็กก็เข้าไปในหมู่บ้านที่
เจ้าของวัวควายกำลังอุตตฺตหาสัตว์
เลี้ยงของตนที่หายไป เจ้าทองก็แนะนำ
ชาวบ้านผู้มีแต่ความซื่อไร้กลมารยา
ว่า เวลานี้มีสงฆ์มาจำศีลอยู่ในป่าลึก
ไม่แต่หลวงพ่จะขึ้นชื่อทางเคร่งธรรม
เท่านั้น ยังมีนัยนตาทิพย์อีกด้วย
ชาวบ้านก็รีบแห่กันไปหาหลวงพ่
ทองผู้ซึ่งยิ่งวางทำให้ชาวบ้านเลื่อมใส
หนักขึ้นไปอีก ด้วยการเอาดินสอพอง
ขีดเขียนลงบนกระดานชะนวน
เป็นเครื่องหมายเหลี่ยมๆ แบบดวง
ชะตาราตี หลังจากทำเป็นขีดๆ
เขียนๆ หยุกหยิกอยู่พักใหญ่ ก็บอก
ชาวบ้านว่าจะไปหาวัวควายที่หาย
ได้ที่ไหน

นับแต่ความศักดิ์สิทธิ์ของ
หลวงพ่ทองไม่เคยพลั้งพลาดเลย
หลวงพ่ก็เริ่มโด่งดัง ผู้คนแห่กันนำ
ของดีๆ มาถวาย อาทิ ปกิริยาที่มอง
ดูเป็นสงฆ์ผู้เคร่งขลังก็ยิ่งเป็นที่เลื่อม
ใสแก่ผู้คนมากขึ้นเรื่อยๆ วันหนึ่ง
มหาเด็กหนุ่มจากวังเจ้าชายผู้ครอง
แคว้นที่سمىทองอาศัยอยู่ก็มาหา
นัยว่าเจ้านครวางแหวนเพชรมีค่าไว้
ที่ไหนสักแห่งหนึ่ง แล้วก็จำไม่ได้
หาจนอ่อนใจก็ไม่พบ เจ้าชายท่าน
เสียดายแหวนนักษัตร จึงอยากจะ
ขอให้หลวงพ่ช่วยเหลือ ข้างฝ่าย
หลวงพ่ก็ไต่ยินแล้วก็ตกตะลึงผะ
งาย ครางพึมพำออกมาว่า “ทีนี้ละ
เจ้าทองเอ๋ย! นับวันตายได้แล้ว ไม่มี
ใครช่วยให้รอดละ” นำแปลกมิใช่
น้อย ที่เผอิญมหาเด็กชายนั้นชื่อ
เดียวกันกับหลวงพ่ทองเสียด้วย
ก็ชื่อว่า “ทอง” นั้น ย่อมเป็นชื่อ
สามัญดินดาษที่คนไทยมักนิยมตั้งกัน
การที่سمىทองแก่บ่นพึมพำออกมา
นั้นทำให้นายทองมหาเด็กตกใจ
ขวัญหาย ก้มลงกราบسمىทอง
ประหลกๆ ขอให้ท่านผู้ทรงศีลวิเศษ
ช่วยโปรดเขาให้รอดชีวิตสักครั้งเถิด
เหตุการณ์นี้ราวกับเทวดาตกลงบันดาล

สมิทองตัวร้ายก็รีบเอาคำสารภาพเกี่ยวกับการขโมยแหวนและที่ซ่อนแหวนจากมหาตมะนั้นจนได้ แล้วตะแก็งออกเดินทางไปยังวังเจ้าชายอย่างผึ่งผายมันอกมันใจ และก็ได้รับการเคารพต้อนรับอย่างเต็มใจ และเต็มเหนี่ยวจากเจ้าผู้ครองแคว้น

สมิทองเอ่ยอ้างถึงพรหมวิหารสี่ในพระพุทธศาสนา คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา แล้วก็บอกว่า จะช่วยเจ้าชายให้ได้สมบัติมีค่านั้น คั้นมา แต่ขอไม่บอกชื่อขโมย เพราะจะเป็นการลงโทษมนุษย์ผู้นำสมเพชคนหนึ่ง ซึ่งทางสงฆ์ยอมถือว่า จะเป็นรอยด่างแก่สมณเพศ เจ้าชายก็มีได้โต้แย้งประการใด ขอเพียงแต่ให้ท่านอาจารย์ช่วยบอกที่ซ่อนแหวนให้เกิด หลวงพ่อก็บอกออกไป หลังจากคำบอกเล่านั้นถูกต้องเป็นจริง เจ้าชายก็ขอบบุญขอบคุณท่านสมิทองมากมายทั้งด้วยวัตถุปัจจัย และวาจายกย่อง สองสามวันต่อมา เจ้าชายก็ให้นิมนต์หลวงพ่อกับฉันอาหารเพลที่ตำหนักเป็นพิเศษ เจ้าชายต้องการแสดงความเคารพเลื่อมใสต่ออาคันตุกะผู้ทรงศีล ด้วยตนเองอย่างใกล้ชิด จึงคอยปฏิบัติอยู่ใกล้ๆ ท่านสมิทองซึ่งจัดการกับอาหารอย่างเพลิดเพลิน ขณะที่ท่านสมิทองลิ้มข้าวคลุกแกงไก่อยุ้นั้นเอง ก็เกิดกระดูกไก่ติดคอขึ้นมา ครั้นจะขากหรือจะไอใครกรอกให้กระดูกไก่หลุดลงคอไป ก็เป็นการไม่สมควรทำ ต่อหน้าเจ้าชายผู้ทรงศักดิ์ มีวิธีเดียว

ที่ตะแก็งจะทำได้ ท่านสมิทองก็ได้แต่พยักหน้าขึ้นๆ ลงๆ อย่างแรงๆ อยู่ ดื่อกดื่อกๆ ฝ่ายเจ้าชายเห็นหลวงพ่อยักพืดอย่างนั้นก็คลานรีเข้าไปถาม บัดดลนั้นเองฟ้าก็แลบแปลบผ่าเปรี้ยงลงมาต้องเสา ที่เจ้าชายนั่งฟังอยู่เมื่อไม่กี่อึดใจมานั้น เสียงฟ้าสนั่นหวั่นไหวทำให้กระดูกไก่หลุดลงคอสมิทองตัวร้ายลงไปได้ พอค่อยยังชั่วตะแก็งก็มองดูเจ้าชายอย่างเบิกบาน เอื้อนเอ่ยว่า “บังเอิญอาตมภาพรู้ล่วงหน้าว่าฟ้าจะต้องผ่าลงตรงที่ฝ่าบาทประทับ อาตมภาพจึงพยักหน้าให้เสด็จหลบมาเสียตรงหน้าอาตมภาพ จะได้ทรงปลอดภัย” เจ้าชายตื่นตื่นเหลือหลายถึงขนาดขอร้องอย่าให้ท่านอาจารย์ผู้ศักดิ์สิทธิ์ละจากท่านไปเสีย ดังนั้นสมิทองก็ได้เข้ามาเป็นสมภารอยู่ในวัดในเขตวังของเจ้านครนั้นเอง

วันหนึ่งงูเห่าร้ายตัวหนึ่งลงไปอาศัยอยู่ในบ่อน้ำใกล้ๆ ตำหนักของเจ้านคร เลยไม่มีใครกล้าเดินผ่านไปใกล้บ่อหรือไปตักน้ำในบ่อมาใช้ เจ้าชายก็ให้นิมนต์ท่านอาจารย์ของทันที ใจจริงของสมิทองนั้นชั่วชเลาตาขาว แต่ก็ไม่รู้จะทำฉันใด ตะแก็งจึงได้แต่เดินรอบๆ บ่อหมายจะเฟ่งพิศเจ้าผู้ร้าย

ตัวใหญ่นั้นให้ถนัด แล้วหาวิธีจัดการกับมัน ขณะที่ตะแก็งงูงูสุดตัวลงไปดูงูใหญ่ในบ่อนั้นเอง ก็เสียหลักหล่นตุ้มหัวทิ่มลงไปบ่อ อารามตกใจสุดขีด อะไรที่ตะแก็งจะคว่ำได้ก่อนก็เอื้อนมือคว้าหมับเข้าไว้แน่น ลักครุใหญ่พอได้สติคืนมา ก็เห็นว่าเจ้าสิ่งทีแก็งคว่ำกำเค้นไว้ในมือก็คือคองูเห่า เท่านั้นเองก็ขวัญเสีย กู้ก้องร้องตะโกนให้คนช่วยหย่อนบันไดลงไปในบ่อ แล้วสมิทองก็ตะกายปีนบันไดขึ้นไปพร้อมกับเกลียวที่ได้มา โดยมีต้องอาศัยเขาวัวปัญญาใดๆ กำแน่นอยู่ในมือ การสำแดงความกล้าหาญนี้ ยิ่งทำให้หลวงพ่องงูโด่งดังยิ่งกว่าเก่าหลายเท่า

กาลต่อมาไม่นาน เจ้านครช้างเคียงก็ยาตราทัพมาล้อมเมืองที่หลวงพ่องงูอาศัยอยู่ เจ้าชายก็พึ่งหลักการอันลือเลื่องของท่านแมคคิโอเวลลิ คือ หันมาขอความช่วยเหลือจากท่านอาจารย์ของไว้วางใจแก่ท่านอาจารย์ของให้คุ้มกันนำหน้าทัพไป (ตรงนี้ข้าพเจ้าขอแถมคำอธิบายถึงท่านแมคคิโอเวลลิไว้หน่อยว่า เป็นนามของรัฐบาลนักปราชญ์การเมืองแห่งนครฟลอเรนทีน คือ ฟลอเรนซ์ ปัจจุบัน ในประเทศ

อิตาลี เมื่อราว ๕๐๐ ปีมาแล้ว ท่านผู้นี้มีชื่อในทางใช้วิธีการเมือง จะดีหรือร้ายไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่ ให้รัฐบาลของท่านปลอดภัยเป็นใช้ได้) ข้างฝ่ายท่านอาจารย์ทองนั้น ไม่เคยฝึกวิธีการทหารมาก่อน ม้าก็ไม่เคยขี่เลยในชีวิต แต่สมเฒ่าตัวร้ายก็ได้อาศัยเจ้าหนุ่มทองอุ้มแกขึ้นวางบนหลังม้า แล้วก็เอาแถบหนังผูกข้อเท้าทั้งสองข้างของหลวงพ่อยิงตลอดใต้ท้องม้าไว้อย่างแน่นหนา กันหลวงพ่อลั่นลงมาจากหลังม้า แล้วทัพของเจ้าชายก็ให้ร้องก้องไกลายกยาดราออก มีท่านอาจารย์ทองสมภารใหญ่ขี่ม้านำทัพ ฝ่ายท่านอาจารย์นั้นเมื่อไม่รู้วิธีทรงตัวบนหลังม้าก็หั่นลงมาห้อยต้องแต่อยู่ใต้ท้องม้า กลับตาลปัตรเอาเท้าทั้งสองที่ถูกสายหนังผูกโยงไว้ได้ท้องม้า ขึ้นไปคร่อมขี้อยู่บนหลังม้า แทนตัวหลวงพ่อ ข้าศึกจับตามองผู้นำทัพอยู่ ก็เห็นหลวงพ่อหายวับไปในบัดดล มองจ้องไปอีกทีก็ได้เห็นวิธีขี่ม้าอย่างพิสดารที่เกิดขึ้นมาไม่เคยพบเคยเห็นแบบของท่านอาจารย์ทองเข้า ก็พากันเกิดหวาดหวั่นเป็นกำลัง กลัวโดนหลวงพ่อใช้คาถามืดด้วยอาศัยวิธีขี่ม้าอันน่าประหลาดแบบนั้น เลยตัดสินใจว่าทางดีที่สุดของผู้กล้าหาญก็คือเปิดหนีไปให้พ้นภัยดีกว่า จึงพากันประลาตลี้ทั้งสมรภูมิและชัยชนะอันงดงามไว้ให้หลวงพ่อกับกองทัพของท่าน เมื่อท่านสมภารทองได้รับการปลดปล่อย จากวิธีขี่ม้าแบบ พิสดาร

นั้นแล้ว ก็คุยโขมงแก่เจ้าชายว่า “อาตมภาพรู้สึกกลางสังหรณ์ว่า ข้าศึกมันจะต้องใช้เวทมนต์ในสนามรบแน่ๆ จึงเห็นว่าจะอูบายอันฉลาด ก็คือต้องออกสนามรบด้วยการขี่ไปได้ ท้องม้าเป็นดีที่สุด มนต์ร้ายที่ข้าศึกเป่ามาจะได้ผ่านหัวม้าไปจากท่าขี่ม้าอันเหมาะสมอยู่ใต้ท้องม้านี้แหละ อาตมภาพก็เป่าคาถาลงข้อนั้นๆ ไปทำลายอาถรรพ์ของข้าศึกเสียจนมันแหลกแตกเปิดเบี่ยงไปเลย”

ที่ข้าพเจ้า (คือศาสตราจารย์สุกิจ) บรรยายมานี้ก็คือผลงานโดยบังเอิญของหลวงพ่ทองสมเฒ่ากลายเป็นผู้มีชื่อเสียงโด่งดัง เพราะมีพรสวรรค์ติดตัวมาในทางทำนายเหตุการณ์ มีความรู้เชี่ยวชาญในการจับงูพิษ และมีคาถาวิเศษเหนืออริราชศัตรูของเจ้าชาย ที่นี้ท่านเห็นหรือยังเล่าท่านผู้อ่านที่รัก ว่าทัศนคติที่คนไทยมองดูชีวิตนั้นก็คือนิเวศน์ไม่ใช่สิ่งยุ่งยากอะไรเลย ความสามารถในการสังขาร ไม้สัก ติบูกไม้กระดานต่างๆ เป็นสินค้าออกนั้นเป็นเรื่องติดต่อกันระหว่างมนุษยชาติขอให้สังเกตอเมริกันทั้งชายหญิงไปเมืองไทยให้มากๆ และให้คนไทยทั้งหญิงชายได้ออกมาเมืองอเมริกาให้มากๆ เกิด ด้วยวิธีติดต่อกันทางบุคคลต่อบุคคลนี้แหละ เราจะได้ซาบซึ้ง ได้ถ่ายทอดลักษณะบางประการของวัฒนธรรมเก่าแก่ต่อกันได้เป็นอย่างดี

ท่านผู้ฟังที่นับถือ บทความภาษาอังกฤษประกอบวรรณกรรมพื้นเมืองของไทย ซึ่งศาสตราจารย์สุกิจ นิมมานเหมินทร์ เขียนไว้ในนิตยสารนิวยอร์กไทมส์ ก็จบลงด้วยประการฉะนี้ เป็นเรื่องที่ท่านเขียนไว้ ๒๐ ปีมาแล้ว ในสมัยที่คนไทยและคนอเมริกันไปมาหาสู่กันเป็นปกติฉันมิตร ดังนั้นการนำเรื่องครั้งกระโน้นมาเล่าในวันนี้ อาจมีบางท่านคิดว่าขัดกับสมัยนี้ได้ แต่ข้าพเจ้าถือว่าเรื่องของศิลปวรรณกรรมย่อมเป็นเรื่องของโลก ศิลปและวรรณกรรมไม่มีมิตร ไม่มีศัตรู มีแต่ให้ความเพลิดเพลินเจริญใจแก่ผู้อ่าน ผู้ฟัง มากน้อยเพียงใด ตามรสนิยมของผู้อ่านแต่ละคน และตามฝีมือของผู้อ่านผู้สร้างสรรค์ศิลปวรรณกรรมนั้นๆ

ขอสรุปผลบุญที่ศาสตราจารย์สุกิจ นิมมานเหมินทร์ได้บำเพ็ญไว้ทุกกรณีสมัยที่ท่านยังดำรงชีวิตอยู่ ร่วมกับความรักและรำลึกถึงบุญคุณของท่าน ซึ่งคนไทยหลายคนรวมทั้งข้าพเจ้าด้วยมีต่อท่านศาสตราจารย์โปรดได้ลดบันดาลให้วิญญาณของท่านได้เป็นสุขอยู่ในสัมปรายภพ และคุ้มครองศิลปวรรณกรรมอันมีค่าควรคนไทยจะรักษาไว้ให้ลูกหลานด้วยเถิด

เหตุแห่งความ **แตก** แยก ของครอบครัวไทย ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ศาสตราจารย์ ระพี สาคริก

บทนำ

โดยทั่วไปแล้ว เรื่องราวต่างๆ ภายในครอบครัวของแต่ละคนถือเป็นเรื่องส่วนตัว ด้วยเหตุนี้เอง แม้จะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม มักไม่มีใครยอมเปิดเผยความจริงจนกระทั่งถึงจุดหนึ่งก็เกิดความแตกแยก

บางรายยังไม่กล้าที่จะนำมาเล่าให้คนอื่นรับทราบ ดังนั้นผู้ที่ขาดความรักความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์อยู่ภายในรากฐานจิตใจอย่างลึกซึ้งแล้ว ย่อมไม่มีโอกาสที่จะทราบความจริงดังกล่าวแล้วได้

อย่างไรก็ตาม จิตใจมนุษย์แต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน ดังนั้นคนที่มีความรักความเมตตาต่อผู้อื่นอยู่ภายในจิตวิญญาณตนเองลึกซึ้งถึงระดับหนึ่ง ย่อมมีธรรมชาติที่สามารถสื่อถึงส่วนลึกของจิตใจผู้อื่นได้เอง แม้ขณะนี้อาจมีไม่มากนัก ย่อมมีโอกาสเป็นที่พึงพอใจให้กับผู้ซึ่งกำลังประสบความทุกข์ให้รู้สึกได้เองอย่างเป็นธรรมชาติ จึงเข้ามาเล่าความจริงให้ฟังเพราะความศรัทธาอย่างลึกซึ้ง

ภาษาจากใจมนุษย์จึงเป็นสิ่งละเอียดอ่อนที่สุด อีกทั้งเป็นความจริงซึ่งสื่อถึงใจผู้อื่นได้เสมอ ไม่ว่าจะไปอยู่ ณ ที่ใด ย่อมทำให้ผู้ที่มีโอกาสสัมผัส แม้เพียงมองตากันหรือสัมผัสด้วยอากัปกริยาต่างๆ อันเป็นธรรมชาติ

ภายในจิตใจ โดยไม่มีการใช้ภาษาพูดจากปาก ย่อมทำให้คนรู้สึกอบอุ่นและมีความสุข สามารถหาโอกาสเข้ามาสัมผัส และระบายความในใจให้รู้ความจริงได้เอง

ทั้งนี้และทั้งนั้น สัญชาตญาณอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์นั้น ถ้าสามารถรู้ความจริงจากใจได้ว่า ช่วยให้ตนมีความไว้วางใจย่อมระบายความทุกข์ให้ฟัง ทำให้เกิดความอบอุ่นใจมากขึ้น

ข้อมูลก็เป็นความจริงซึ่งได้รับจากสื่อธรรมชาติ

สื่อธรรมชาติ หมายถึง สื่อจากใจระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

“ภาษาจากใจมนุษย์จึงเป็นสิ่งละเอียดอ่อนที่สุด อีกทั้งเป็นความจริงซึ่งสื่อถึงใจผู้อื่นได้เสมอ ไม่ว่าจะไปอยู่ ณ ที่ใด”

ขณะนี้อายุฉันล่วงเข้า ๗๙ ปีแล้ว สิ่งซึ่งสั่งสมมาเป็นเวลาอันยาวนาน โดยการปฏิบัติจากใจจริง ที่มอบให้กับเพื่อนมนุษย์ทุกคนอย่างอิสระ ได้ทำให้ฉันมีจิตวิญญาณที่ละเอียดอ่อนและมีความรู้สึกนึกคิดลึกซึ้งยิ่งขึ้น สำหรับตนเองนั้นฉันถือว่าคือวิถีทางของการเรียนรู้ความจริงจากใจตัวเอง ที่มีโอกาสสานถึงความจริงจากใจผู้อื่น ซึ่งเป็นอีกด้านหนึ่งด้วย

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิญญาณความรักซึ่งตนสนใจมอบให้กับชนรุ่นหลัง รวมทั้งเพื่อนมนุษย์ผู้ใช้ชีวิตอยู่ในระดับพื้นดินจากรากฐานจิตใจอันเป็นธรรมชาตินี้เอง ได้ทำให้มีโอกาสรู้ความจริงจากผู้อื่น ซึ่งกำลังตกอยู่ในห้วงแห่งความทุกข์ รักที่จะเข้ามาหาและระบายความในใจให้มีโอกาสทราบกว้างขวางมากขึ้น ประกอบกับการที่ฉันมีนิสัยสนใจเดินทางไปสัมผัสกับแง่มุมต่างๆ ในระดับพื้นดินกว้างขวางมากขึ้น ไม่เพียงเท่านั้นแม้ผู้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเมือง ซึ่งมีวิญญาณรักพื้นดิน ย่อมเกิดความรู้สึกถูกอภัยด้วย

จากเหตุดังกล่าวแล้ว ทำให้ฉันมีโอกาสทราบความจริงว่า ในสังคมปัจจุบันได้เกิดความแตกแยกขึ้นภายในครอบครัวอย่างกว้างขวาง บางรายแม้เริ่มต้นมีความรู้สึกผูกพันกันระหว่างหญิงกับชาย แต่ยังไม่ถึงโอกาสที่จะตัดสินใจเข้าสู่พิธีสมรสตามประเพณีนิยม ในที่สุดก็มีการแยกกัน

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ที่ตกลงปลงใจเข้าสู่พิธีสมรสตามประเพณีแล้ว ทำให้เกิดพันธะผูกพันทางด้านประเพณีของสังคม ในที่สุดก็มีการแยกกัน บางรายมีลูกสองสามคนซึ่งเติบโตมาทำให้มีการระอบรมลูกให้รู้และยอมรับความจริงพอสมควรแล้ว ก็ยังมีโอกาสเป็นไปได้

ทำให้ฉันพบความจริงอย่างหนึ่งว่า สิ่งใดที่มนุษย์กำหนดขึ้นมาเป็นกรอบ ทำให้เกิดประเพณีนิยม แม้สืบทอดกันมายาวนานแค่ไหน ในที่สุดก็คงไม่มีสิ่งใดจะมั่นคงยั่งยืนให้ยึดถือได้ ดังนั้น หลักความจริงของธรรมชาติจึงไม่มีขอบเขตใดๆ ทั้งสิ้น รวมทั้งไม่มีคำว่ากาลเวลาที่สั้นหรือยาว หากอยู่ที่รากฐานจิตใจของแต่ละคนโดยแท้

ความสำคัญของครอบครัว

บางคนเชื่อว่าครอบครัวคือพื้นฐานของสังคม แต่ก็มีบางคนเชื่อว่าสังคมคือพื้นฐานของครอบครัว ถ้าครอบครัวอยู่ได้สังคมก็จะอยู่ได้ กับอีกด้านหนึ่งถ้าสังคมอยู่ได้ครอบครัวก็จะอยู่ได้เช่นเดียวกัน แท้จริงแล้ว หลักเดียวกันกับที่คนแต่ก่อนเคยกล่าวทิ้งไว้เป็นปริศนาให้คิดว่า **ไก่เกิดก่อนไข่ หรือ ไข่เกิดก่อนไก่** ผู้ที่คิดไม่ออก เลยเห็นเป็นเรื่องตลกขบขัน

แท้จริงแล้วหากรู้สัจธรรมของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีสองด้าน และมีทิศทางหมุนวนเป็นธรรมจักร จะเข้าใจได้เองว่า **สิ่งนี้คือความจริงซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจคน** ผู้ที่มองเห็นภาพรวมทั้งหมดเท่านั้นจึงจะสามารถเข้าใจได้ ส่วนผู้ที่ยึดติดอยู่กับรูปแบบย่อมเห็นได้ด้านเดียว ไม่ว่าจะเน้นที่ด้านไหนก็ตาม สิ่งนี้เองมีผลทำให้เริ่มเกิดการแตกแยกทางความคิดซึ่งหยั่งรากลงลึกถึงจิตใจ

อิทธิพลจากวัตถุซึ่งเป็นพลภรณ์ของมนุษย์

ในช่วงเริ่มแรก ความเป็นมาของมนุษยชาติซึ่งมีการพึ่งพาสรรพชีวิตและสิ่งทั้งหลายซึ่งปรากฏร่วมจักรวาลเดียวกันกับมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็น ต้นไม้ สัตว์ แร่ หิน ดิน หวาย น้ำ และฝนฟ้าอากาศ โดยเฉพาะที่สำคัญที่สุดก็คือ **ธรรมชาติซึ่งอยู่ภายในรากฐานจิตใจของเพื่อนมนุษย์ร่วมกับตน** ต่อมาภายหลัง วิธีการเปลี่ยนแปลงของชีวิตมนุษย์ที่เกิดและดำรงชีวิตอยู่มาก่อน ได้สร้างสิ่งประดิษฐ์จากสิ่งซึ่งอยู่ในธรรมชาติ ที่เรียกกันว่า **รูปวัตถุ** ไม่เพียงเพื่อสนองความสะดวกสบายของตนเท่านั้น หากยังนำมาใช้เป็นเครื่องมือครอบงำทำลายวิญญาณความเป็นมนุษย์ ของผู้ซึ่งเกิดมาภายหลัง รวมถึงผู้ซึ่งใช้ชีวิตอยู่ในสภาพด้อยโอกาสมากว่าตน

วิถีทางดังกล่าวย่อมยากที่จะชะลอกระแส
เงื่อนไข ซึ่งทำให้เกิดกิเลสภายในรากฐานคนส่วนใหญ่ได้
ทำให้กระแสดังกล่าวเปลี่ยนแปลงและแพร่อิทธิพล
รวดเร็วมากขึ้น ยิ่งทรัพยากรธรรมชาติสูญสิ้นไปอย่าง
ไร้ขอบเขต มนุษย์ส่วนใหญ่ซึ่งอยู่ในสภาพที่มีโอกาส
เหนือกว่า ย่อมใช้ความคิดที่มุ่งเอารัดเอาเปรียบซึ่งกัน
และกันมากขึ้น อย่างปราศจากการละเว้น ยิ่งเห็นเป็น
ผู้ที่ด้อยกว่าด้วย เช่นที่คนรุ่นก่อนเคยกล่าวไว้ว่า **ปราศ-
จากการยั้งคิด**

ธรรมชาติของมนุษย์และสังคมเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด

เมื่อกล่าวถึงความหมายของธรรมชาติซึ่งเป็น
ด้านตรงข้ามกันกับรูปวัตถุ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ชีวิตชีวา
และมีความละเอียดอ่อนนุ่มนวล ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ
ของจิตใจมนุษย์หรือธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายซึ่ง
อยู่ภายนอกตัวและใจมนุษย์ได้เช่นกัน

ขอให้มองดูผิวพื้นน้ำทะเลร่วมกับกระแสลม
เราจะพบความจริงว่า การถ่ายเทของกระแสลมมีผล
ทำให้พื้นผิวน้ำมีคลื่นเป็นระลอก ความเป็นธรรมดาและ
เป็นปกติย่อมเกิดขึ้น ณ จุดนี้ จึงทำให้มนุษย์รู้สึกว่
ภาพซึ่งตนสัมผัสนั้น มีชีวิตชีวา ช่วยให้จิตใจมนุษย์มี
ความสุข

ระดับจิตใจของมวลมนุษยชาติ ที่อยู่ร่วมกันก็
เช่นกัน จะให้ราบเรียบเช่นผิวแผ่นกระดาษเหมือนกันหมด
ย่อมเป็นไปไม่ได้ ในเมื่อผิวแผ่นกระดาษก็คือผิวพื้นของ
วัตถุซึ่งมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้นมาเพื่อใช้ประโยชน์ ด้วยเหตุนี้
เองระดับจิตใจมนุษย์แต่ละคนจึงแตกต่างกันเป็นธรรม-
ชาติเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ในเมื่อมนุษย์มีจิตใจเป็นรากฐาน
ของวิญญาณความรักรวมชาติ ดังนั้นหากแต่ละคน
เจริญขึ้นมาอย่างมีสติ หมายถึง รู้จักอดีตของตัวเอง
ว่าเป็นสิ่งสำคัญ ทำให้สามารถบันทึกข้อมูลจากอดีต
ลงไว้ในใจตนเอง เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ ซึ่งกล่าวกันว่า
ทบทวนตัวเอง ก่อนที่จะก้าวไปข้างหน้า ย่อมเกิด
ความมั่นคง อีกทั้งช่วยให้ตนมีโอกาสหยั่งรากฐานจิตใจ
ลงสู่ด้านล่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึง **ความเป็นตัวของ
ตัวเอง** ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงจิตสำนึกรับผิดชอบ

แม้จิตใจมนุษย์จะมีระดับแตกต่างกัน เมื่อถูก
กระแสลมจากการเปลี่ยนแปลงของวัตถุ หากเป็นไป
ตามธรรมชาติย่อมถือเป็นเรื่องธรรมดา สามารถพูดจา
ทำให้ปรับความเข้าใจถึงกันได้

อนึ่ง ธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีจิตใจเป็นรากฐาน
ที่สามารถสื่อถึงกันได้ หากมีโอกาสสัมผัสกันและพบ
ความจริงจากใจตนเองว่า ผู้ใดที่มีจิตใจใกล้ชิดกับตน
มากที่สุดย่อมให้ความรักและการเอื้ออาทรแก่กันก่อน
ผู้อื่น ส่วนที่ลึกซึ้งที่สุดนั้นน่าจะได้แก่ **ความรักความ
จริงใจที่มีต่อสัจธรรมซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง**
ทำให้มนุษย์มีความจริงใจต่อกัน ส่วนความรักทางเพศ
ก็ดี ความรักเครือญาติในครอบครัวก็ดี ถือเป็นเพียง
กิ่งแขนงเท่านั้น

ในช่วงเริ่มแรกของชีวิตครอบครัว ซึ่งแต่ก่อน
สภาพในสังคมยังมีความเป็นธรรมชาติ และมีชีวิตชีวา
เช่นเดียวกับคลื่นบนพื้นผิวน้ำ ที่มีการเปลี่ยนแปลง
สอดคล้องกันกับกระแสลม

เมื่อมนุษย์นำสิ่งต่างๆ จากธรรมชาติซึ่งอยู่รอบ
ตัวตัวเองมาใช้ประโยชน์ด้านเดียว แม้แต่ธรรมชาติซึ่ง
**อยู่ในรากฐานจิตใจของมนุษย์ด้วยกันเองก็ยังไม่
ละเว้น** ทำให้จิตใจมนุษย์ถูกครอบงำจากกิเลสอัน
เกิดจากรูปวัตถุลึกซึ้งมากขึ้น จึงปรากฏภาพให้เห็น
ชัดเจนยิ่งขึ้นว่า คนส่วนใหญ่ซึ่งตกอยู่ในสภาพสังคม
เช่นนี้ ย่อมเปลี่ยนแปลงธรรมชาติในจิตใจ ทำให้
รากฐานตื่นเงินมากขึ้น แทนที่จะใช้การสื่อจากสัจธรรม
เป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ กลับใช้ความรู้สึกทางเพศ
เป็นลู่ทางไป ทำให้ขาดความมั่นคงในชีวิตสมรส

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการจับคู่ ย่อมมีกรณีที่เป็นไปได้หลายทางด้วยกัน คือ

๑. มีรากฐานจิตใจลึกซึ้งถึงสัจธรรมร่วมกันทั้งสองฝ่าย หมายความว่า ทั้งคู่ต่างก็มีรากฐานหยั่งถึงพื้นดินร่วมกัน อาจกล่าวได้ว่า ทั้งสองฝ่ายต่างใช้พื้นดินเป็นสื่อความรัก จึงมีความรักในเพื่อนมนุษย์ร่วมกัน สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคง

๒. ฝ่ายหนึ่งมีรากฐานความรักที่ยังลงถึงพื้นดิน ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งถูกกระแสวัตถุนิยมจูงใจให้รากฐานจิตใจตื้นเขินยิ่งขึ้น ในกรณีที่กระแสลัทธิวัตถุนิยมยังอยู่ในสภาพเป็นปกติ ย่อมอ่านจิตใจกันได้ยาก หลังจากกระแสวัตถุนิยมแรงยิ่งขึ้น ก็เริ่มมองเห็นความแตกต่างทางความคิดชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับ แม้ว่าฝ่ายที่มีรากฐานลึกซึ้งจะช่วยประคับประคอง ซึ่งการประคับประคองจากใจที่ดีที่สุดน่าจะได้รับการไม่ถือสา แต่อีกด้านหนึ่งจะบีบคั้นมากขึ้นจนถึงขั้นปลิดตัวไปเอง

๓. ทั้งคู่มีรากฐานจิตใจตื้นเขินเช่นเดียวกันทั้งสองฝ่าย ทั้งสองฝ่ายจะเดินตามกระแสสังคมวัตถุนิยมต่อไปเรื่อยๆ ในที่สุดก็ลุ่มจมด้วยกันทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการก่อหนี้สินขึ้นแก่ครอบครัวอีกทั้งถ่ายทอดกระแสอิทธิพลดังกล่าวสู่รุ่นลูกหลานต่อไป

๔. ผู้ที่มีใจตรงกันทำให้เกิดความรักความผูกพันใกล้ชิดกัน จะถูกปิดกั้นโดยประเพณี ทำให้ร่างกายอยู่ห่างกัน ถ่ายทอดความคิดถึงกันได้ยากมากยิ่งขึ้น แม้ในระบบการบริหารงานจะมีระบบอาวุโสขวางกั้นไว้ ทำให้การถ่ายทอดความรู้สึกถึงกันเป็นไปได้ยาก

๕. แต่อีกด้านหนึ่ง ให้คนรู้สึกว่ ประเพณีเป็นเพียงสิ่งซึ่งมนุษย์ในสังคมกำหนด ทำให้มองข้ามความสำคัญไปหาความจริงใจตนเองมากขึ้น

๖. คนวัยรุ่นหนุ่มสาว มีความสัมพันธ์ทางเพศกันโดยไม่คำนึงถึงสิ่งซึ่งเคยปฏิบัติตามประเพณีนิยม สืบทอดกันมากว้างขวางมากขึ้น

๗. อาชญากรรมซึ่งเกิดจากการข่มขืนระหว่างเพศ มีความรุนแรงมากขึ้น

๘. แม้ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งกระตุ้นให้ชนรุ่นหลังรำลึกถึงคุณงามความดีของบรรพบุรุษก็เปลี่ยนมาเป็นเรื่องของ การสาดน้ำรดกัน เพื่อหวังระบายอารมณ์มากยิ่งขึ้น สาเหตุผลถึงปัญหาสังคม หากมองกลุ่มบุคคลผู้ครองอำนาจอยู่ในระดับบน บางช่วงสิ่งที่ปรากฏออกมาให้เห็นได้ชัดก็คือ การสาดโคลนใส่กันเพื่อประโยชน์แห่งตนและพรรคพวก

๙. สิ่งที่เราเริ่มปรากฏเห็นชัดอีกกรณีหนึ่ง ได้แก่ การที่พ่อแม่บางรายในอดีต กอบโกยทรัพย์สินเงินทองเอาไว้มากเกินเหตุผล ทำให้เกิดกระแสแห่งกรรมถ่ายทอดเป็นมรดกตกถึงลูกหลาน ดังตัวอย่างเช่น ขณะนี้ในแวดวงพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน มีการแย่งชิงทรัพย์สินสมบัติจนถึงฆ่ากันเองจนตายหมด รวมทั้งหวนกลับมาฆ่าคนในครอบครัวด้วย

หากเป็นครูในสถาบันการศึกษา ย่อมถ่ายทอดอิทธิพลต่อไปถึงบรรดาศิษย์และชนรุ่นหลัง ดังจะพบความจริงได้จากการที่นักเรียนในสถานศึกษา ยิ่งในระดับสูง จะยิ่งมีความฟุ้งเฟ้อ อาทิเช่น มีรถยนต์ราคาแพงๆ ส่วนผู้บริหารก็มีการก่อสร้างวัดอุยอย่างเกินความพอดี

ขณะนี้กระแสดังกล่าวชัดเจนมากขึ้น สิ่งซึ่งปรากฏอยู่ในข้อ ๑ จะพบได้น้อยลง คงเหลืออยู่ในชนบทซึ่งความเจริญทางวัตถุยังเข้าไปไม่ถึงมากนัก ส่วนสิ่งที่ปรากฏอยู่ในข้อ ๒ จะสะท้อนออกมาให้เห็นได้ชัดเจนมากขึ้น สำหรับสิ่งที่กล่าวไว้ในข้อ ๓ อาจยังไม่ปรากฏความแตกแยกให้เห็นได้ชัด แต่ซ่อนเร้นอยู่ในส่วนลึก เมื่อปรากฏเป็นความจริงขึ้นมาย่อมทำให้ทั้งหมดทั้งครอบครัว

หากมองเห็นด้านดี ย่อมพบความจริงได้ว่า สิ่งที่มีมนุษย์กำหนดขึ้นมานั้น หากไม่มีตัวตนทำให้มันคงยัง

ยืนแต่อย่างใดไม่ แม้ประเพณีนิยม ซึ่งสืบทอดกันมา ยาวนานแค่ไหน แท้จริงแล้วก็อยู่บนพื้นฐานซึ่งมนุษย์ กำหนดขึ้นมาทั้งสิ้น

ส่วนความจริงนั้น มีธรรมชาติอยู่ในใจของแต่ละคน ซึ่งทุกคนย่อมรู้ได้เอง จากเหตุดังกล่าว การที่ความจริงขัดแย้งกันกับประเพณีนิยมรุนแรงมากขึ้น แม้ในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศ ถ้าเกิดจากจิตใจ ไสสะอาดถึงระดับหนึ่ง ในขณะที่ปัจจุบันขัดกันกับ ประเพณีนิยมชัดเจนมากขึ้น ในที่สุดความรู้สึกของคน ในสังคม คงเริ่มจะเห็นความจริงได้ว่า การตกลงปลงใจ สร้างความสัมพันธ์ทางเพศย่อมเป็นเรื่องธรรมชาติของ มนุษย์ทุกคน ทุกสิ่งจึงขึ้นอยู่กับจิตใจของแต่ละคนโดยแท้

การเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกในปัจจุบัน มีผลกระทบช่วยให้มนุษย์เรียนรู้ความจริงมากกว่าจะ ยึดติดอยู่กับรูปแบบ แม้กระทั่งรูปแบบของวัฒนธรรม และประเพณี

ในเมื่อทุกสิ่งเห็นได้ ๒ ด้าน หากเกิดจากใจที่ ไสสะอาด ย่อมมองเห็นด้านดีได้ไม่ยาก แม้ความสัมพันธ์ทางเพศ ซึ่งไม่ได้ผ่านพิธีสมรส ชีวิตที่อยู่ร่วมกัน ย่อมมีความมั่นคงอยู่ได้ แต่ว่าความสัมพันธ์ทางเพศ ที่เกิดจากกิเลสมากกว่าความจริงใจ ย่อมสร้างความเสียหายให้กับตัวเอง และเพื่อนร่วมชีวิตอย่างหลีกเลี่ยง ได้ยาก

สิ่งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ถ้าเข้าใจได้ลึกซึ้ง คง ไม่ใช่ความผิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือผู้ใดผู้หนึ่ง หาก เป็นเรื่องธรรมชาติซึ่งอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลง ของสังคม ช่วยให้เห็นเป็นความจริงอย่างชัดเจนอยู่ใน ขณะนี้

แต่ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีรากฐานยึดติดมากกว่า และนับวันยิ่งแตกต่างกันเร็วมากขึ้น ก็มักมีแนวโน้ม ลงโทษอีกฝ่ายหนึ่ง ยิ่งยึดติดมากด้วยกันทั้งสองฝ่าย ก็

ยิ่งโทษกันไปโทษกันมา เปรียบดูการพายเรือวนเวียน อยู่ในอ่างและสาดน้ำรดกัน ยิ่งทำให้หาทางออกได้ยาก มากขึ้น

ความขัดแย้งระหว่างความจริงจากใจกับประเพณีนิยม

ถ้าสามารถมองเห็นปัญหาได้ลึกซึ้งถึงพื้นฐาน สังคม แทนที่จะมุ่งเน้นไปยังปัจเจกบุคคลไม่ว่าใคร ก็ตาม ย่อมพบความจริงมานานมากพอสมควรแล้วว่า ความคิดคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งถูกกระแสวัตถุนิยม ครอบงำสติปัญญา จะมองเห็นด้านพื้นฐานกับด้านที่อยู่ ตรงปลาย กลับหัวกลับหางกันหมด เพราะวัตถุทำให้คน ยึดติดรูปแบบ **ซึ่งเรียกกันว่าปลายเหตุมากขึ้น**

กระแสจิตใจที่อิสระและเปิดกว้างของผู้ใหญ่ หรือผู้นำ ไม่ว่าครอบครัว หน่วยงานทุกระดับ ไปจนถึง ระดับประเทศจะมีลักษณะของการสับเปลี่ยนความ สำคัญมาให้ความสำคัญเน้นอยู่ที่ด้านปลาย ซึ่งควร จะเริ่มต้นพื้นฐานขึ้นไปสู่ด้านปลายอย่างสอดคล้องกัน กับเหตุผล

แม้ความจริงจากใจที่ควรจะสอดคล้องกันกับ ประเพณีนิยม ก็ทำให้เกิดความขัดแย้งกันรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้น ในกรณีคู่สมรสซึ่งผ่านประเพณีนิยมมาแล้ว แต่ มาถึงช่วงนี้ รากฐานจิตใจห่างออกจากกันอย่างรวดเร็ว ส่วนผู้ที่มีรากฐานจิตใจใกล้ชิดกัน มักอยู่นอกกรอบของ ประเพณี ทำให้เสมือนว่า จิตใจกับร่างกายซึ่งควรจะอยู่ บนรากฐานของคนๆ เดียวกัน ถูกแยกออกจากกันเป็น สองส่วน คู่ที่ยังครองสติอยู่ได้โดยมีจิตสำนึกรับผิดชอบ ย่อมเกิดความรู้สึกเจ็บปวดหนักมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วน อีกด้านหนึ่งซึ่งขาดสติ ย่อมเกิดความทุกข์ เสมือนคู่ ครองแยกกันกับตัวเอง

ประกอบกับหลักธรรมชาติซึ่งไม่มีสิ่งใดที่จะ สูญสิ้นไปทั้งหมด แม้เหลืออยู่เป็นส่วนน้อยนิด วันหนึ่ง

เมื่อสภาพสังคมลงถึงจุดสุด ๆ เพราะธรรมชาติของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ความจริงจากความเจ็บปวด เมื่อนั้นการเปลี่ยนแปลงก็จะวนกลับมาคืนสู่สภาพปกติได้อีก

ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ที่มั่นคงอยู่บนรากฐานตัวเอง ได้ถึงช่วงหนึ่ง ย่อมรู้สึกโดดเดี่ยวมากขึ้น แต่แล้วในที่สุด ก็เรียนรู้ความจริงได้ว่า แม้มีเพียงหนึ่งเดียวที่มีใจตรงกัน ก็ยังสามารถประคับประคองกันไปได้ เว้นไว้แต่ว่าตนเอง จะเกิดความท้อถอยทำให้ไม่อาจค้นหาความจริงต่อไป นอกจากนั้นยังสามารถพบได้ว่า แม้ประเพณีนิยมก็คือ กรอบซึ่งมนุษย์กำหนดขึ้นนั่นเอง หาใช่เป็นเรื่องจริงอะไรไม่

ความแตกแยกใช้ว่าจะเกิดขึ้นเพียงภายใน ครอบครัวเท่านั้น

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ร่วมกับอีกด้านหนึ่ง ซึ่งหมายถึงธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งต้องการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้สึกดิ้นรนก็เกิดขึ้นจากรากฐานจิตวิญญาณของมนุษย์เอง ทำให้สามารถหลุดจากกรอบซึ่งอยู่ในใจตัวเองออกมารู้เหตุผลที่สานถึงกันหมดว่า **ที่ไหนมีคนอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ย่อมมีการแตกแยกทั้งสิ้น ไม่ว่ากลุ่มใหญ่แค่ไหน และรูปลักษณะอย่างไร รวมทั้งมีเป้าหมายอะไร เป็นความประสงค์**

ดังจะพบได้ว่า ภายในสังคมก็จะมีการแตกแยกมากขึ้น ภายในหน่วยงานทุกระดับไม่ว่าภาครัฐหรือเอกชน ก็ย่อมมีการแตกแยกมากขึ้นเช่นกัน จึงไม่แปลกใจอะไรที่ว่า ภายในครอบครัวก็เกิดการแตกแยก อีกทั้งกว้างขวางมากขึ้น นอกจากนั้นยังทำให้รู้สึกได้ว่า แต่ก่อนชีวิตสมรสกับวัฏจักรของการดำเนินชีวิตของแต่ละคู่ เป็นสิ่งสอดคล้องกันและกันกับประเพณีนิยม จึงทำให้เชื่อได้โดยความรู้สึกยึดติดว่าชีวิตสมรสต้องมีครั้งเดียว ทั้งนี้และทั้งนั้นเนื่องจากประเพณีนิยมและความจริงในช่วงชีวิตของแต่ละคน ยังมีความสอดคล้องกันอยู่ แม้อาจมีบางคู่แยกกันบ้าง แต่ก็ไม่มากนัก จึงถือเป็นเรื่องธรรมดาเพราะตามหลักธรรมชาติ ย่อมไม่มีอะไรร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะเหตุว่า

ประเพณีนิยมก็คือสิ่งที่มนุษย์กำหนดขึ้นมา ซึ่งครั้งหนึ่งเคยสอดคล้องกันกับความจริงจากใจ ทำให้ขาดการแยกแยะถึงเหตุและผล แต่ทำให้เกิดภาวะยึดติดอยู่กับรูปแบบของประเพณีลึกซึ้งยิ่งขึ้น

หลังจากวัฏจักรการเปลี่ยนแปลงของวัตถุหมุนวนเร็วมากขึ้น จนกระทั่งทำให้เกิดความขัดแย้งกับประเพณีนิยม จึงรู้ความจริงได้ว่า แท้จริงแล้ววัฏจักรการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ซึ่งมีความจริงอยู่ภายในรากฐานของจิตใจคน ควรมีการเรียนรู้อย่างอิสระ วิถีชีวิตครอบครัวที่เริ่มต้นจากความรักจนกระทั่งเข้าสู่พิธีการสมรสตามประเพณีนิยม ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงที่เป็นวัฏจักรด้วยเช่นกัน จึงน่าจะมีการหมุนวนอย่างอิสระเป็นสัจธรรม แทนที่จะมีเพียงครั้งเดียวในชีวิตเช่นแต่ก่อน

ดังนั้น การเปลี่ยนคู่หลายครั้ง แท้จริงแล้วก็คือวิถีการเรียนรู้ความจริงจากใจของมนุษย์แต่ละคน จึงหาใช่เป็นสิ่งควรยึดติดที่ทำให้รู้สึกรังเกียจไม่

จนกว่าวิถีการเรียนรู้ความจริงจากชีวิตมนุษย์ จะไปถึงจุดหนึ่งซึ่งทำให้รู้ได้ว่า แม้ความรู้สึกทางเพศย่อมเป็นเรื่องธรรมดา แต่ก็มีจุดอันเป็นที่สุดซึ่งรู้ได้จากใจตนเองว่า แท้จริงแล้วสิ่งที่ปรากฏขึ้นกับแต่ละคนนั้นไม่มีสิ่งใดให้ยึดติดอีกต่อไป คงเห็นได้แต่ความว่างเปล่าภายในจิตใจตนเองเพียงหนึ่งเดียวเท่านั้น

บทสรุป

ดังนั้นการที่ครอบครัวแตกแยก ย่อมไม่ใช่ความผิดของใครคนใดคนหนึ่ง จึงไม่ควรโทษกันไปโทษกันมา อันมีเหตุมาจากรากฐานจิตใจที่ยึดติดรูปแบบ ทำให้เกิดความบาดหมางใจกันมากยิ่งขึ้น

ขอให้คิดได้ถึงความจริงว่า แท้จริงแล้ว คือปัญหาอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นธรรมชาติของสังคมมนุษย์เท่านั้น จึงไม่ควรยึดถือเป็นเรื่องจริงจังอะไร หากเรามองสู่ด้านที่ให้ประโยชน์ นั่นคือวิถีทางซึ่งช่วยให้มนุษย์เรียนรู้ความจริงลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ฉากในนาฏกรรม

ปัญญา นิตยสุวรรณ

นาฏกรรมไทยในสมัยโบราณได้แก่ **ละครชาตรี** ละครชาตรีเป็นละครที่มีมาก่อนละครชนิดอื่นๆ ท่านผู้รู้เชื่อว่าละครชาตรีเป็นต้นกำเนิดของละครนอก และละครในการแสดงละครชาตรีในสมัยโบราณจะแสดงอยู่บนเวทีที่โล่งตลอดไม่มีม่านกั้น คนดูจะดูได้ทั้ง ๔ ทิศ ตามที่เล่ามานี้แสดงว่าละครชาตรีสมัยโบราณไม่มีฉากประกอบตามท้องเรื่อง แม้แต่ม่านกั้นเพื่อบังสายตาคนดูมิให้แลเห็นตัวละครที่ไม่ถึงบทยอกไปแสดงยังไม่มี ละครชาตรีเพ็งจะมีฉากประกอบตามท้องเรื่องในสมัยรัชกาลที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อครั้งที่ละครชาตรีวิวัฒนาการมาเป็นละครชาตรีเข้าเครื่องหรือละครชาตรีเครื่องใหญ่ โดยการนำเอาละครนอกเข้ามาผสม ทำให้ตัวละครที่แสดงมีเพิ่มขึ้น เรื่องที่แสดงก็มากขึ้น เพราะแต่เดิมละครชาตรีแสดงเพียงเรื่องเดียวคือเรื่อง มโนห์รา นอกจากนั้นยังใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดงละครชาตรีเข้าเครื่อง หรือละครชาตรีเครื่องใหญ่ และข้อสำคัญก็คือ ละครชาตรีเข้าเครื่องมีฉากประกอบตามท้องเรื่องอีกด้วย

ในสมัยโบราณนับตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ การแสดงโขนละครทุกชนิดยังไม่มีฉากประกอบการแสดง ฉากในที่นี้คือ ฉากที่เปลี่ยนไปตามท้องเรื่อง เช่น ตัวละครออกจากราชการก็ทำฉากท้องพระโรง ตัวละครยกทัพออกไปรบก็ทำฉากสนามรบ เป็นต้น การแสดงละครนอกซึ่งท่านผู้รู้เชื่อว่าพัฒนามาจากละครชาตรีนั่น การแสดงละครนอกในสมัยโบราณก็มีแต่เพียงม่านกั้นตรงกลางโรงเพื่อบังสายตาคนดูมิให้แลเห็นตัวละครที่กำลังแต่งตัวและนั่งรอคอยเวลาที่จะออกแสดง ม่านกั้นนี้แต่เดิมเป็นเพียงผืนผ้าธรรมดา ต่อมาก็คงจะวิวัฒนาการโดยการเขียนเป็น

ฉากการแสดงลิเก

ภาพปราสาทราชวังหรือป่าเขาลำเนาไพร แต่ก็คงเป็นฉากผืนเดียวที่ซึ่งอยู่เช่นนั้น ไม่มีการเปลี่ยนฉากตั้งแต่เริ่มแสดงจนจบการแสดง ฉากแบบนี้จะเห็นได้จากโรงลิเกที่แสดงตามงานวัด หรือแสดงฉลองเปิดตลาดใหม่และเปิดอาคารร้านค้าที่มักหาลิเกไปแสดง ลิเกที่เปิดโรงแสดงงานเหล่านี้จะมีฉากที่วาดเป็นรูปท้องพระโรง หรือฉากอุทยานกันระหว่างเวทีแสดงกับที่ปักตัวลิเกหน้าฉากออกมาตั้งเตียงสำหรับตัวลิเกนั่งเวลาออกมาแสดง ในปัจจุบันนี้ลิเกบางคณะมีฉากมากมายเพื่อใช้ประกอบการแสดงเกือบจะครบถ้วนตามท้องเรื่อง เวลาที่ไม่ใช้ฉากอื่นๆ ก็จะมีวนเก็บขึ้นไว้บนเพดาน พอเวลาจะใช้ฉากไหนให้เข้ากับเรื่อง ก็จะหมุนฉากนั้นลงมาแล้วหมุนฉากที่ไม่ต้องการขึ้นไปเก็บไว้ นับเป็นวิวัฒนาการของฉากลิเกที่แต่เดิมมีเพียงผืนเดียว และเข้าใจว่าลิเกคงจะได้แบบอย่างฉากมาจากละครนอก นั่นเอง

ถึงแม้ว่าละครนอกและลิเกจะมีมานานแล้ว และต่อมาเขียนเป็นรูปต่างๆ เพื่อให้เป็นฉากประกอบการแสดงตามเรื่องราวที่กล่าวถึง แต่ฉากที่เขียนขึ้นนั้นก็ยังเป็นเพียงฉากผ้าใช้กันระหว่างเวทีแสดงกับที่ปักตัวของผู้แสดงเท่านั้นเอง มิได้เป็นฉากวิจิตรพิสดารแต่อย่างใด การแสดงละครที่มีฉากประกอบตามเหตุการณ์ในเรื่องอย่างวิจิตรพิสดารและสมบูรณ์แบบ เพิ่งจะเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์

ละครดึกดำบรรพ์ เป็นละครแบบใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นกรมขุน ทรงปรับปรุงการแสดงละครไทยประเภทละครนอก ละครโนให้ เป็นละครแบบใหม่โดยอาศัยละครออปราของฝรั่งเป็นหลัก ละครที่ทรงปรับปรุงขึ้นนี้ ถึงแม้ว่าตัวละครจะแต่งกายยืนเครื่องพระนาง แต่ก็ผิดกับละครนอกและละครโนของโบราณ กล่าวคือจะมีฉากประกอบตามท้องเรื่อง มีกลไกประกอบเรื่องให้เห็นจริง เช่น ไฟแลบ ไฟไหม้ ต้องใช้ไฟฟ้าเป็นเครื่องช่วยสำหรับบทละครที่แต่เดิมขึ้นต้นบทว่า “เมื่อนั้น” หรือ “บัดนั้น” และ “มาจะกล่าวบทไป” ตลอดจนบทที่บรรยายอารมณ์ ความรู้สึก และอธิบายของตัวละครก็ตัดทิ้งไป คงมีแต่บทที่เป็นคำพูดเท่านั้น นอกจากนี้ยังปรับปรุงอีกหลายอย่าง แต่ที่แน่นอนให้ทราบก็คือ ละครดึกดำบรรพ์ มีฉากตามท้องเรื่อง ซึ่งออกจะเป็นของแปลกและใหม่สำหรับละครสมัยนั้น เพราะการแสดงละครของไทยไม่เคยมีฉากที่เปลี่ยนไปตามท้องเรื่องมาก่อน เพิ่งจะมีในละครดึกดำบรรพ์เป็นครั้งแรก

ฉากในการแสดงโขน
เรื่อง รามเกียรติ์

ต่อมาละครต่างๆ ที่ปรับปรุงขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เช่น ละครพันทาง ละครเสภา และละครร้อง ก็มีฉากประกอบตามท้องเรื่องทั้งสิ้น

แม้แต่การแสดงโขน ซึ่งในสมัยโบราณแสดงบนพื้นดินกลางสนามหญ้าไม่มีฉากประกอบแล้ววิวัฒนาการขึ้นมาแสดงบนเวที ในสมัยรัชกาลที่ ๕ การแสดงโขนมีฉากประกอบ ฉากจะเปลี่ยนไปตามท้องเรื่อง เรียกการแสดงโขนที่มีฉากประกอบว่า **โขนฉาก** ท่านผู้รู้เชื่อว่าโขนฉากได้แบบอย่างมาจากละครดึกดำบรรพ์ และผู้ที่ให้กำเนิดโขนฉาก ก็คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ นั่นเอง

เวลานี้การแสดงละครทุกประเภท เช่น ละครใน ละครนอก ละครเสภา ละครพันทาง ละครร้อง ฯลฯ ก็มีฉากประกอบทั้งสิ้น

ฉากประกอบการแสดงละครและโขน ส่วนมากจะมีฉากท้องพระโรง ฉากภายในปราสาท ฉากพลับพลา ฉากสนามรบ ฉากท้องบรรทม ฉากป่า ฉากท้องฟ้า ฯลฯ ฉากเหล่านี้เมื่อประกอบการแสดงละครเรื่องใด หรือประกอบโขนชุดใดชุดหนึ่งแล้ว ก็สามารถนำไปใช้เป็นฉากในละครเรื่องอื่นๆ หรือโขนชุดอื่นต่อไปอีกได้ ผู้สร้างฉากอาจจะดัดแปลงฉากโดยเพิ่มเติมส่วนประกอบขึ้น หรือไม่ก็นำอุปกรณ์ประกอบฉากบางอย่างออกไป ทำให้ฉากใหม่ไม่ซ้ำกับฉากที่แสดงผ่านมาแล้ว ฉากประกอบการแสดงโขนละครจะสวยงามวิจิตรพิสดารและสมจริงแค่ไหน ก็คงจะต้องขึ้นอยู่กับ

งบประมาณ คนสร้างฉากก็อยากจะทำฉากให้สมจริงทั้งนั้น แต่ถ้าเงินน้อย ฉากก็
คงต้องน้อยตามไปด้วย เกี่ยวกับเรื่องฉากในละครที่มักใช้ฉากเก่าๆ ที่เคยแสดงเรื่อง
อื่นๆ แล้ว มาเป็นฉากในเรื่องใหม่ทำให้คนดูจำได้ และตำหนิคนสร้างฉากนั้น ผู้เขียน
เคยอ่านข้อเขียนของคุณสุธิ ปิ๋วบุตร ผู้สร้างฉากละครของกรมศิลปากรเขียนไว้ใน
หนังสือเรื่อง “กระจกส่องใจ ไปสู่วิหัทธองจากผู้ชนะสิบทิศ” ว่า

“บ้านสวดยด้วยเงินที่ลงทุนสร้าง ฉากไม่สวดยก็ด้วยอะไรน่าจะรู้”

สมัยที่กรมศิลปากรฟื้นฟูการแสดงโขนละคร โดยจัดแสดงเป็นประจำที่
โรงละครศิลปากร (ไฟไหม้หมดแล้ว) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๑ - ๒๕๐๓ นั้น ผู้ออกแบบ
ฉากและควบคุมการสร้างฉากคือ ครูโหมด ว่องสวัสดิ์ ท่านผู้ที่มีความสามารถในการ
ออกแบบฉากโขนละครที่กรมศิลปากรจัดแสดง ณ โรงละครศิลปากรได้ดีมาก
ฉากแต่ละเรื่องแต่ละตอนดูสมจริงตามท้องเรื่อง ฉากถ้าได้น้ำของชาละวันในละคร
เรื่อง ไกรทอง ก็ทำบ่อน้ำมีน้ำขังอยู่จริงๆ ฉากป่าเปลี่ยวในละครเรื่อง ชุนช้างขุนแผน
ตอนพระไวยแตกทัพ ครูโหมดสร้างฉากนี้ได้อย่างวิจิตรพิสดารมาก ท่านทำต้นไม้
ใหญ่มีรากห้อยย้อยระย้าเหมือนต้นไม้จริงจริงๆ ด้านหลังฉากเล็กๆ เข้าไปทำเป็นหนอง
น้ำสมตามบทที่ว่า

“พอยอแสงสุริยจนถึงต้นไทร

เกือบจะใกล้หนองน้ำดังลำดวน”

นอกจากในฉากจะมีต้นไม้ใหญ่แล้ว ยังมีต้นไม้ในป่าที่ขึ้นอยู่อย่างหนาที่บ
เวลาแสดงก็เปิดไฟสลัวลงบรรยากาศวังเวงสมกับเป็นป่าเปลี่ยวในเวลากลางคืนจริงๆ
ที่ร้ายไปกว่านั้นก็คือตรงกลางเวที ครูโหมดเจาะเป็นช่องสี่เหลี่ยมกว้างยาวประมาณ
๑ เมตร เวลาปกติจะมีแผ่นกระดานพื้นเวทีปิดอยู่ เวลาจะใช้งานจึงจะเลื่อนแผ่น
กระดานนี้ออกไปให้พื้นเวทีเปิดเป็นช่อง ช่องโหว่นี้ใช้ในตอนแปรตนางวันทองออก
ก่อนเปิดฉากป่าเปลี่ยว ผู้แสดงเป็นแปรตนางวันทองจะนั่งอยู่ใต้ถุนโรงละคร แปรต
นางวันทองมีคอยืดยาว ตัวสูงโย่งเย่ง พอถึงเวลาแสดงไฟบนเวทีก็จะสลัวลง
ปีพาทย์ทำเพลงเสียงโหยหวน มีเสียงสุนัขหอน เจ้าหน้าที่ฉากก็จะช่วยกันยกตัว
แปรตนางวันทองขึ้นจากใต้ถุนโรงละครไต่ขึ้นมาตรงช่องที่เปิดโหว่เอาไว้กลางเวที
แปรตนางวันทองจะค่อยๆ ไต่ขึ้นมาจากพื้นเวที จนขึ้นมายืนบนเวทีเต็มตัว แล้ว
เจ้าหน้าที่ฉากก็จะปิดกระดานตรงช่องโหว่นั้น การที่ครูโหมดสร้างฉากป่าเปลี่ยวและ
ทำช่องโหว่ให้แปรตนางวันทองไต่ขึ้นมา จึงดูเหมือนกับว่าแปรตนางวันทองไต่
ขึ้นมาจากพื้นดิน ในตอนแปรตนางวันทองไต่ขึ้นมา นี้ เด็กเล็กที่เข้าไปดูละครจะพา
กันร้องเอะอะตกใจกลัวกันทุกรอบ

นอกจากฉากป่าเปลี่ยวที่ครูโหมดสร้างได้ดีมากแล้ว ในละครเรื่องเดียวกันนี้
ยังมีฉากท้องพระโรงที่สมเด็จพระพันวษาออกว่าราชการ ฉากท้องพระโรงที่ว่านี้ ครู

โหมดยี่จำลองแบบจากท้องพระโรงในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร มาเป็นแบบฉาก ซึ่งท่านก็สร้างได้สวยงามและเหมือนของจริงมาก

ละครในเรื่องอิเหนา ตอนประสันตาด่อนก มีฉากป่าเชิงเขามะราปีที่ประสันตาดไปต่อนกเขา ครูโหมดยี่ ว่องสวัสดิ์ ทำฉากป่าเชิงเขามะราปีที่สวยงาม ฉากนี้หมุนได้รอบตัว เวลานกเขาบินรอบๆ ภูเขา นกเขาก็จะบินอยู่กับที่ แต่ฉากป่าเชิงเขามะราปีจะหมุนรอบๆ ทำให้แลดูเหมือนนกเขาบินรอบภูเขาในป่า โดยที่นกเขาไม่ต้องบินอ้อมไปทางด้านหลังฉาก เพียงแต่บินอยู่กับที่ ฉากจะหมุนเคลื่อนไหวได้เอง นับเป็นวิวัฒนาการของการสร้างฉากที่ครูโหมดยี่เคยทำมาแล้วในอดีต

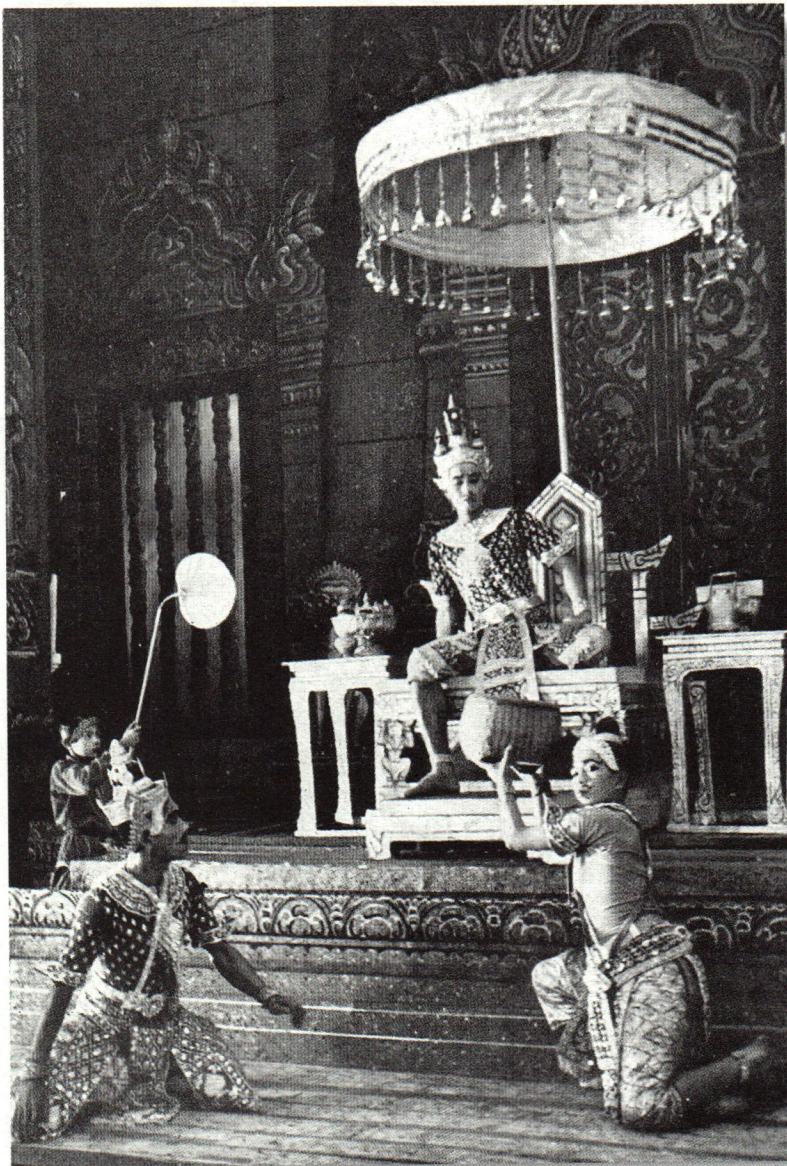
ฉากที่ใช้ในการแสดงโขนชุดต่างๆ ที่กรมศิลปากร เคยจัดแสดง ณ โรงละครศิลปากร ในสมัยที่ครูโหมดยี่เป็นผู้สร้างฉาก ท่านก็จัดทำฉากอย่างวิจิตรพิสดารสมจริง เช่นฉากหนุมานอมพลับพลา ครูโหมดยี่สร้างหัวหนุมานโตเต็มเวที มีมือสองข้างวางอยู่ตรงด้านหน้าหัวหนุมานที่อมพลับพลา นี้ เวลาเปิดฉากเริ่มแสดง ไม่มียราภรณ์ ยังไม่ได้มาเป่ายาสลบ หนุมานจะหุบปากและลืมตาทั้งสองข้าง พอไม่มียราภรณ์เป่ายาสลบไปที่หัวหนุมาน ครูโหมดยี่ก็จะทำให้หนุมานหลับตาอ้าปากแลเห็นว่าในปากมีพลับพลาที่หนุมานอมอยู่ และภายในพลับพลาก็มีพระรากับพระลักษมณ์นอนอยู่ในนั้น ส่วนตาทั้งสองของหัวหนุมานที่ปิดสนิท เป็นความหมายว่า เมื่อไม่มียราภรณ์เป่ายาสลบไปที่หัวหนุมาน ทำให้หนุมานนอนหลับจึงอ้าปากและหลับตา เกี่ยวกับฉากโขนที่โรงละครศิลปากรที่เป็นฉากป่า หรือฉากอุทยานที่มีต้นไม้ ครูโหมดยี่จะทำต้นไม้ให้มีใบเป็นลายกระหนกติดกับต้นไม้ตามธรรมชาติทั่วไป ฉากต้นไม้มีใบเป็นลายกระหนกนี้ ครูโหมดยี่จะใช้เฉพาะฉากประกอบการแสดงโขนเท่านั้น

ในสมัยที่เมืองไทยมีโอกาสต้อนรับแขกเมืองที่มาเยือนประเทศไทยเป็นประจำนั้น กรมศิลปากรได้จัดโขนชุดต่างๆ ออกแสดงเพื่อเป็นการรับรองพระราชอาคันตุกะ และอาคันตุกะของรัฐบาล ครั้งหนึ่งมีการแสดง โขนชุดกุมภกรรณทนต์น้ำที่หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เหตุที่รัฐบาลจัดให้มีการแสดงโขนรับรองพระราชอาคันตุกะ ที่หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพราะเวลานั้นโรงละครแห่งชาติยังสร้างไม่เสร็จ การแสดงโขนชุดกุมภกรรณทนต์น้ำในครั้งนั้น ครูโหมดยี่ ว่องสวัสดิ์ เป็นผู้สร้างฉาก ครูโหมดยี่สร้างฉากที่สวยงามและยิ่งใหญ่สมกับการแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง โดยเฉพาะฉากกุมภกรรณทนต์น้ำ ครูโหมดยี่สร้างฉากเป็นลำน้ำสายใหญ่ทางด้านในเวที ส่วนด้านหน้าเวทีเป็นลานกว้างสมมติเป็นพื้นดิน กุมภกรรณทนต์น้ำมีให้ไหลไปยังกองทัพพลับพลา นั้น มีได้ใช้ตัวโขนออกมาแสดง ครูโหมดยี่สร้างหุ่นกุมภกรรณตัวโตเกือบครึ่งโรงนอนถ่อกระบองใหญ่ขวางลำน้ำไว้ ศีรษะหุ่นกุมภกรรณหันไปหันมา ดวงตาทั้งสองข้างมีแสงรุ่งโรจน์พอหนุมานโดดถีบกุมภกรรณตามท้องเรื่อง หุ่นกุมภกรรณก็ลุกขึ้น ทันใดนั้นน้ำที่กุมภกรรณทนต์ไว้ก็ไหลออกมาพรั่งพรู คนดูบมือชอบใจที่เห็นหุ่นกุมภกรรณสามารถ

ลุกขึ้นได้ แล้วยังมีน้ำไหลพุ่งสมเรื่องราวที่แสดงอีกด้วย นับเป็นความสามารถของครู
ใหม่ด ว่องสวัสดิ์ ในการสร้างฉากและสร้างหุ่นภูมิภรณ์ในการแสดงโขนครั้งนั้น

ครั้นโรงละครแห่งชาติสร้างเสร็จแล้ว กรมศิลปากรก็เปิดการแสดงให้ประชาชน
เป็นประจำ มีทั้งโขนและละคร ครั้งหนึ่งกรมศิลปากรจัดแสดงโขนชุดศึกสุริยาภพ
ฉากแรกเป็นตอนพระพรตและพระสัตรุดยกไพร่พลวานรจะข้ามฝั่งไปกรุงลงกา เพื่อ
ช่วยพิเภกที่ถูกท้าวจักรวรรดิจับขังคุกให้ปลอดภัย แต่กองทัพวานรไม่สามารถจะข้าม
ไปได้ เพราะถนนที่พระรามเคยให้พลวานรจองเมื่อครั้งไปรบกับทศกัณฐ์ถูกทำลาย
เสียแล้ว นิลพัทจึงรับอาสาณimitกายให้โตใหญ่ทอดขวางต่างสะพาน เพื่อให้พระพรต
พระสัตรุด และพลวานรข้ามไป ในตอนนี้ก็มีการสร้างฉากและสร้างหุ่นนิลพัทตัวใหญ่
เพื่อให้พระพรต พระสัตรุด และไพร่พลวานรเดินข้ามไปบนลำตัวของนิลพัทไปสู่ฝั่ง
กรุงลงกา ในสมัยนั้นอาจารย์ทวีศักดิ์ เสนาณรงค์ เป็นผู้อำนวยการกองการสังคีต
(ต่อมาดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงศึกษาธิการ) อาจารย์ทวีศักดิ์รับหน้าที่เป็นผู้
ออกแบบฉากโขนละครที่แสดง ณ โรงละครแห่งชาติ ท่านทำหุ่นตัวนิลพัทโตใหญ่
ทอดร่างจากหลังฉากด้านขวามือไปถึงหลังด้านซ้ายมือ ทางด้านล่างของตัวนิลพัท
ทำเป็นฉากน้ำ เวลาแสดงไพร่พลวานรก็เดินไปบนลำตัวของนิลพัท พระพรตกับ
พระสัตรุดนั่งบนราชรถคันใหญ่แล่นไปบนร่างของนิลพัทอย่างสง่าผ่าเผย ฉาก
นิลพัทณimitกายใหญ่โตที่แสดงในโขนชุดศึกสุริยาภพครั้งนั้น ได้รับความนิยมชมชอบ
จากผู้ชมเป็นจำนวนมาก

เกี่ยวกับการทำหุ่นตัวละครโตใหญ่คับเวทีในการแสดงโขนละครนี้ อาจารย์
ทวีศักดิ์ยังได้ฝากฝีมือไว้ในฉากเกาะแก้วพิสดาร ในละครเรื่อง พระอภัยมณี ตอนหนี
นางผีเสื้ออีกด้วย ผู้เขียนร่วมจัดทำบทละครเรื่อง พระอภัยมณี เสร็จแล้วก็เรียน
ปรึกษากับอาจารย์ทวีศักดิ์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองการสังคีต และเป็น
ผู้ออกแบบสร้างฉากละครเรื่องนี้ ท่านก็บอกว่าฉากเกาะแก้วพิสดารนั้น ท่านจะทำ
เป็นเกาะมีน้ำทะเลล้อมรอบเวลานางผีเสื้อสมุทรณimitกายให้โตใหญ่ ท่านจะสร้างหุ่น
นางผีเสื้อตัวโตและสูงเกือบถึงขอบด้านบนของเวที แล้วอาจารย์ทวีศักดิ์ดำเนินการ
สร้างฉากและหุ่นนางผีเสื้อตามที่พูดไว้ ปรากฏว่าเมื่อกรมศิลปากรนำละครเรื่อง
พระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อ ออกแสดงให้ประชาชนชม ณ โรงละครแห่งชาติ
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๗ ผู้ชมพากันพอใจและตื่นตื่นฉากเกาะแก้วพิสดารที่มีหุ่นยักษ์
ตัวโตออกมาทำท่าเงื้อมกระบอง และยกมือคว้าไขว้ผู้คนบนเกาะแก้วพิสดาร คงจะ
เป็นผลสืบเนื่องมาจากหุ่นนางผีเสื้อสมุทรของอาจารย์ทวีศักดิ์ที่ถูกใจคนดูนี้เอง
ทำให้กรมศิลปากรเก็บเงินค่าเข้าชมละครเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อ ได้เกิน
กว่า ๑ ล้านบาท นับเป็นละครเงินล้านเรื่องแรกของกรมศิลปากร

ฉากท้องพระโรงนครธม
ในละครเรื่อง “พระร่วง”

ปัจจุบันนี้หัวหน้าฝ่ายฉากโขงละครของกรมศิลปากร มีหน้าที่ออกแบบและสร้างฉากโขงละครที่จัดแสดง ณ โรงละครแห่งชาติ คือ **อาจารย์สุธี ปิ๋วบุตร** ท่านผู้นี้มีฝีมือในการออกแบบและสร้างฉากได้สวยงาม

นอกจากอาจารย์สุธี จะมีฝีมือในการออกแบบและสร้างฉากแล้ว ท่านยังเป็นอาจารย์บรรยายวิชาเกี่ยวกับฉากละครให้นักศึกษาและครูบาอาจารย์ฟังอีกด้วย ผู้เขียนได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องฉากจากอาจารย์สุธี ดังจะเล่าให้ทราบต่อไปนี้

อาจารย์สุธี บรรยายว่าลักษณะของฉากนั้น มีอยู่หลายลักษณะแล้วแต่การแสดง ดังนั้นลักษณะของฉากจึงมีความแตกต่างกันดังนี้

๑. สร้างฉากเดียว แสดงได้หลายเรื่องหลายตอน เช่น ฉากลิเก ทำเพื่อเป็นเขตกันเวทีแสดงกับหลังโรงเท่านั้น ไม่มีการเปลี่ยนฉาก

๒. สร้างฉากแบบสมจริง อาจสร้างเป็นตอนๆ ให้เข้ากับท้องเรื่อง

มีทั้งเครื่องตกแต่งประดับประดาเหมือนจริงที่สุด ตรงกับยุคสมัยและความนิยม

๓. สร้างฉากให้เข้ากับบรรยากาศ หรือสัญลักษณ์ ของเรื่อง ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดของเรื่องเป็นการสร้างฉากเดียวไม่หมดเปลืองมาก

๔. สร้างฉากที่เน้นความรู้สึกให้เกิดความประทับใจเป็นพิเศษ อาจจะเกินจากความจริงบ้างก็ได้ เช่น เมื่อดูแล้วเกิดความรู้สึกใหญ่โตมหิฬารเป็นพิเศษ

๕. สร้างฉากแบบจินตนาการเป็นเรื่องคิดฝันซึ่งอาจจะไม่เป็นจริง แต่ทำให้เกิดความประทับใจได้

นอกจากนี้อาจมีแบบลักษณะของฉากต่างๆ มากกว่าที่กล่าวมาแล้วก็ได้

เมื่อทราบถึงลักษณะของฉากแล้ว ที่นี้ก็มาถึงเรื่องการออกแบบฉาก อาจารย์สุธิ์บรรยายเกี่ยวกับการออกแบบฉากว่า ในขั้นแรกจะต้องนำบทละครมาอ่านบททวนให้เข้าใจเรื่องราว บรรยายกาลเวลาของเรื่อง สมัยและลักษณะบทบาทของตัวละครอย่างชัดแจ้งจนเกิด ความบันดาลใจแล้ว จึงจัดทำแบบเสกิตซ์ด้วยภาพสีเขียนแผนผัง รูปตั้ง ให้ขนาดของแต่ละชิ้นส่วนของฉากและจุดที่ตั้งโดยละเอียด จัดทำหุ่นจำลองแล้วปรึกษากับผู้กำกับการแสดง เพื่อให้แบบฉากสมบูรณ์ที่สุด (ผู้เขียนคิดว่าเมื่อผู้สร้างฉากจัดการเขียนแผนผัง จนถึงหุ่นจำลองเสร็จแล้ว นอกจากจะปรึกษากับผู้กำกับการแสดงแล้ว ผู้เขียนคิดว่าผู้สร้างฉากน่าจะปรึกษากับผู้เขียนบท เพราะผู้เขียนบทจะเป็นผู้ที่ให้คำตอบได้ว่า ฉากที่สร้างขึ้นมานั้นเหมาะสมหรือถูกต้องตามจินตนาการของผู้เขียนบทหรือไม่) ตามคำบรรยายของอาจารย์สุธิ์นั้นท่านว่า ผู้สร้างฉากต้องปรึกษากับผู้กำกับการแสดง และเมื่อผู้กำกับการแสดงพอใจแล้วก็จะได้นำไปประกอบการซ่อม ต่อจากนั้นผู้สร้างฉากก็จะจัดทำฉากเพื่อใช้ในเวลาแสดงจริงต่อไป

ผู้ออกแบบฉากต้องเข้าใจในวิชาทัศนียวิทยาและทฤษฎีของสี การกำหนดแผนผังของฉากไม่ควรให้เกิดมีมุมอับสายตาของผู้ชมจากทุกที่นั่งภายในโรงละคร

การกำหนดขนาดโดยละเอียดในแผนผังและรูปตั้งของชิ้นส่วนแต่ละส่วนของฉาก ต้องให้มีความสัมพันธ์ เข้ากันได้ระหว่างส่วนของนักแสดง การคล่องตัวของฉาก และทางเข้าทางออก

ละครเรื่องหนึ่งๆ จะมีฉากหลายฉาก และมีส่วนประกอบมากมาย จึงต้องมีทั้งม่านเขียน และเป็นชิ้นๆ ซึ่งบางครั้งก็ใช้เพียงม่านเท่านั้น เพราะการแสดงบังคับ ผู้ออกแบบฉากจะต้องคำนึงถึงตัวละคร เช่น ฉากสนามรบ เป็นต้น

การสร้างชิ้นส่วนของฉาก จะต้องคำนึงถึงน้ำหนัก และการเคลื่อนย้าย การเก็บรักษา และงบประมาณค่าใช้จ่าย ฉะนั้นการสร้างจึงต้องให้มันน้อยชิ้น แต่ละชิ้นให้มีประโยชน์มากที่สุด เช่น ด้านหนึ่งของชิ้นส่วน เมื่อเปลี่ยนฉากก็หมุนอีกด้านหนึ่งมาใช้เป็นอีกฉากหนึ่ง หรือประกอบได้ในฉากอื่นๆ ด้วย หรือโดยฉากหนึ่งอยู่ในลักษณะหนึ่ง อีกฉากอยู่ในอีกลักษณะที่แตกต่างกัน

จากการบรรยายเกี่ยวกับการสร้างฉากของอาจารย์สุธิ์ ปิ๋วธนุตระ คงจะทำให้ท่านผู้อ่านได้รับความรู้บ้างตามสมควร ต่อไปนี้ผู้เขียนจะเล่าถึงการเปลี่ยนฉากละครในการแสดงละครแต่ละเรื่องให้ทราบต่อไป

ในสมัยก่อน ละครเรื่องหนึ่งๆ จะมีฉากมากมายหลายฉาก เวลาแสดงจบไปฉากหนึ่งๆ ก็จะปิดม่านเพื่อเปลี่ยนฉาก ในระหว่างที่ปิดม่านนี้ คนดูจะไม่มีอะไรดู นอกจากม่านที่ปิดอยู่และเสียงฆ้องมโหรีตบตะโป้งเพื่อประกอบฉากดังอยู่หลังม่าน ดังนั้นการแสดงละครในสมัยก่อนจึงมักจะจัดการแสดงชุดเบ็ดเตล็ด หรือให้นักร้องออกมาร้องเพลงที่หน้าม่าน เป็นการช่วยให้คนดูได้ดูการแสดงตลอดเวลา โดยไม่ต้องนั่งดู

ม่านในเวลาเปลี่ยนฉาก นักแสดงชุดเบ็ดเตล็ดหรือนักร้องที่ออกมาแสดงและมาร้องเพลงหน้าม่านในเวลาเปลี่ยนฉากจึงได้ชื่อว่าการแสดงหน้าม่าน และนักร้องหน้าม่านเมื่อจบการแสดงและการร้องเพลงหน้าม่านก็พอดีกับการจัดฉากเสร็จเรียบร้อย การแสดงละครก็จะเริ่มต่อไป การแสดงแบบนี้มีข้อเสียที่คนดูไม่ได้ดูละครทั้งเรื่องติดต่อกันต้องดูการแสดงเบ็ดเตล็ดบ้าง การร้องเพลงบ้างมาสลับ แต่ถ้าจะคิดว่าการได้ดูการแสดงชุดอื่นๆ และการร้องเพลง ที่มีได้อยู่ในละครเรื่องที่มาดู เป็นการได้ดูอะไรเพิ่มเติมทำให้ได้รับความสนุกสนานเพิ่มขึ้น ก็นับว่าได้กำไร

ในปัจจุบันนี้ การแสดงละครหรือการแสดงโขนแต่ละเรื่องแต่ละชุด จะแสดงติดต่อกันไปโดยไม่มีการแสดงชุดเบ็ดเตล็ดหรือการร้องเพลงออกมาสลับฉาก แต่ผู้ดูก็ไม่ต้องนั่งดูม่านในระหว่างเปลี่ยนฉาก เพราะนอกจากผู้ทำบท จะทำบทให้ผู้แสดงมีบทแสดงอยู่ในฉากแล้ว เมื่อถึงคราวจะเปลี่ยนฉาก ก็จะให้ตัวแสดงออกไปแสดงที่หน้าม่าน แล้วปิดม่านเพื่อเปลี่ยนฉากใหม่ หรือไม่ก็ให้ตัวแสดงลงใบ้แสดงที่เวทีล่าง การแสดงที่หน้าม่านหรือที่เวทีล่างดำเนินไปจนจบกระบวนการ หรือพอดีกับเวลาที่เจ้าหน้าที่เปลี่ยนฉากใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ตัวแสดงจึงจะเข้าโรงหรือไม่ก็เดินหรือรำขึ้นเวทีบน ม่านก็จะเปิดเป็นฉากใหม่ทันที การแสดงแบบนี้คนดูก็จะได้ดูโขนหรือละครเรื่องเดียวหรือชุดเดียวติดต่อกันไป ตั้งแต่ต้นจนจบโดยไม่มีการแสดงอื่นๆ หรือการร้องเพลงมาสลับที่หน้าม่านเหมือนการแสดงในสมัยก่อนอีก

นิทานคำกาพย์มงคลสูตร

(ตอนที่ ๑๐)

เนาวรัตน์ (ทองรมย์) พลเดช

นิทานคำกาพย์ มงคลที่ ๒๓

นิวาโตจ (การเจียมตัว)

อีกหนึ่งมิได้มี จะกระด้างและจองทอง

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)

นิทานคำกาพย์เรื่องสุนัขจิ้งจอกผยอง

กาพย์ยานี ๑๑

ครั้งโบราณนานมา

พระราชาทรงมี

อันพราหมณ์ปุโรหิต

มนต์เรียกโยธาหาญ

ใครได้ฟังมนต์นี้

อยู่ในอาณัติตน

วันหนึ่งปุโรหิต

นั่งเหนือแผ่นศิลา

ครั้นร่ายมนต์เสร็จสรรพ

ใกล้นั้นมีโพรงไม้

สุนัขจิ้งจอกนั้น

เรียนรู้มนต์ที่สอน

มีนครพาราณสี

ปุโรหิตวิทยาการ

มีมนต์ติดอันเชี่ยวชาญ

ชื่อวิชา “ชยะมนต์”

รับจรรยาทุกคน

ทุกแห่งหนต้องรับมา

ไปสถิตท่องมนตรา

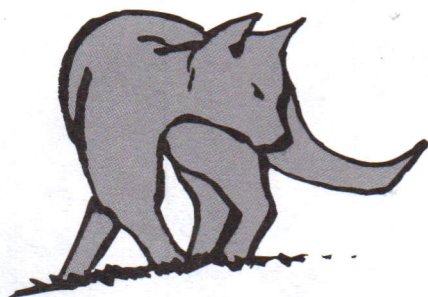
ในราวป่ามีห่างไกล

ก็เดินกลับจากพงไพร

ที่อาศัยจิ้งจอกนอน

ชาติปางบรรพ์เป็นพราหมณ์ก่อน

ได้รวดเร็วและชำนาญ

ครั้นพราหมณ์ร่ายมนต์ขลัง	พอได้ฟังก็เหียวชาญ
จำได้แม่นดวงมาน	จึงคิดการอันเกรียงไกร
เร่งรีบเข้าพงพี	จรลีเข้าป่าใหญ่
ร่ายมนต์บัดเดียวใจ	สัตว์ต่างต่างทั้งช้างม้า
ราชสีห์มีผองเนื้อ	ทั้งแรดเสืออยู่ในป่า
หมู่หมีสัตว์นานา	สามีกัดดีพร้อมเพรียงกัน
จึงจอกมีอำนาจ	ร้องประกาศเสียงสนั่น
ไม่เจียมตัวเสกสรร	เป็นพญาพนาไพร
นาม “พระยาสุทปะทามะ”	มุ่งหมายจะได้เป็นใหญ่
ตั้งนางจิ้งจอกไพร	เป็นพระอัครมเหสี
สั่งช้างสองตัวคู่	เคียงกันอยู่ให้ตรงดี
ให้พระยาราชสีห์	อยู่บนหลังไอยรา
พระยาสุทปะทามะ	ผู้ไม่หะกับภรรยา
นั่งบนหลังราชา	ราชสีห์ที่ผยอง

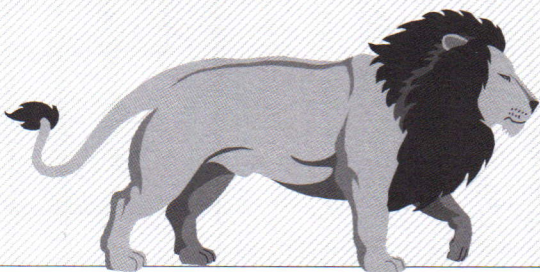
ภาพยัสุรางคณางค์ ๒๘

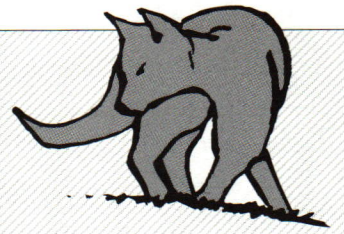
พระยาสุทปะทามะ จิ้งจอกตระหนก มีเดชคณอง
 มานะทิฐิ มีจิตลำพอง อยากจะประลอง ด้วยความอวดดี
 ตั้งปวารณา จะตีพารา พาราณสี
 เรียกสัตว์ทั้งหลาย ให้เป็นโยธี มากมายเหลือที่ สุดจะพรรณนา
 ยกโยธาหาญ เข้าไปรอนราญ ยิงนครา
 ไกลถึงพระนคร ส่งทูตเข้ามา ถามพระราชา ท่านว่าอย่างไร
 ยกราชสมบัติ ท่านอย่าได้ขัด ให้เราหรือไม่
 ถ้าปฏิเสธ ด้วยเหตุอันใด ยกโยธาไพร่ ออกมารบกัน
 ฝ่ายพระราชา ราษฎรท้วนหน้า กลัวภัยหวาดหวั่น
 ปิดประตูเมือง เคืองขุนหนั้น สัตว์ร้ายมากครั้น จะทำอันตราย
 พราหมณ์ปุโรหิต ปล่อยองค์ทรงฤทธิ์ เล้าโลมฤทัย
 ว่าท่านทั้งหลาย อย่าได้กลัวภัย สงครามนั้นไซ้ เราจะจัดการ
 ขึ้นบนเชิงเทิน สู่ที่สูงเนิน ด้วยความกล้าหาญ
 แล้วส่งเสียงถาม ด้วยความขาดฉาน พระยาสุทปะทามะ ท่านมาทำไม
 พระยาจิ้งจอก ว่าเราขอบอก ปุโรหิตใหญ่
 เราปวารณา ราชสมบัติให้ รีบให้ไวไว อย่าได้รีรอ
 ปุโรหิตแสวงว่า เราอยากรู้หนา ทำอย่างไรหนอ
 จึงจะได้บุรี พาราณสีพอ บอกเราสักข้อ ท่านทำอย่างไร

พระยาสุณัษ บอกว่าเราจัก ให้ราชสีห์ใหญ่
แผดร้องก้องกู่ หูดับดับไหม้ มนุษย์ทั่วไป ต้องตายทันที
บุโรहितพราหมณ์ แก่ลึงถ่วงคำถาม ว่าราชสีห์
แผดร้องเมื่อใด ที่ไหนบอกที จะสมศักดิ์ศรี ท่านนี้หรือไร
พระยาจึงจอก ว่าเราขอบอก อีกเจ็ดวันไซ้
ท่านจงเตรียมตัว หรือมัวกลัวภัย กลัวตายเมื่อใด รีบให้พารา

กาพย์ฉบับ ๑๖

พราหมณ์บุโรहितฟังวาจา	ของท้าวพระยา
สุณัษจึงจอกบอกความ	
ทูลพระราชามีให้ขาม	บอกเรื่องราวตาม
สาธยายอุบายทันที	
ตีฆ้องร้องปาวประชาชี	อย่าได้พ่ายหนี
ให้รบป้องกันตัวตน	
ทำแบ่งอุดหนุนทุกคน	คงจักได้ผล
อุดหนุนกระทั้งแมวมหา	
ราษฎรทั้งหลายนำพา	ทั่วทั้งพารา
ครั้นครบกำหนดเจ็ดวัน	
บุโรहितขึ้นเชิงเทินพลัน	ร้องเรียกทันควัน
ด้วยเสียงไพเราะเยาะหยาม	
แน่ะ! พระยาศัพท์พาฉะนาม	เราจะขอถาม
ท่านว่าจะให้ราชสีห์	
แผดร้องก้องทั้งธานี	เหตุไรไม่มี
เสียงดังก้องกัมปนาทครัน	
หรือว่าท่านกลัวตัวสั้น	จักเสียคำมั่น
แผดเสียงมิได้หรือไร	
พระยาจึงจอกเป็นใหญ่	ฟังพราหมณ์เยาะให้
ก็ยิ่งกราดเกรี้ยวโกรธา	
มานะทิฐิแรงกล้า	กระที่บาบาท
โดยให้สัญญาแก่ราชสีห์	
ราชสีห์แผดร้องทันที	เสียงก้องปถพี
กัมปนาทवादไปไกล	
คชสารทั้งคู่ตกใจ	โดดโผนโจนไป
จึงจอกจึงตกลงมา	

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

พระยาจิ้งจอก ผู้ใจกลิ้งกลอก ตกพื้นพสุณธรา
ลงนอนแน่นิ่ง กลิ้งไถล่ำบาทา แห่งพระไอยรา สลบทันที
ช้างเหยียบศิระชะ บีแบนและละ มลายชีวี
หมู่สัตว์ทั้งหลาย วังเพ่นพ่านหนี บ้างต่อบ้างตี ทิ่มแทงกันเอง
สัตว์ป่าทั้งหลาย ต่างกินอนตาย มากมายวังเวง
ศพสัตว์รกลาดเกลื่อน ช้างเถื่อนกวางแก้ง เลือดไหลละเลง นองธรณี
สัตว์ตายทั้งสิ้น ต่างนอนแดดดิน เหลือแต่ราชสีห์
กระโจนโผนผวา เข้าป่าพนาลี ไม่อยู่ราวี คนอีกต่อไป
พราหมณ์บุโรหิต ปราบจิ้งจอกฤทธิ์ ร้ายแรงบรรลัย
ด้วยความฉลาด สามารถเกรียงไกร ปาวประกาศให้ ชาวเมืองรีบมา
ใครต้องการเนื้อ จงแล่งเงื่อ ไปตามปรารถนา
ชาวเมืองทั้งหลาย ต่างพากันมา แล่เนื้อสัตว์ป่า ไปบริโภคกัน
มีเนื้อมากมาย ผู้คนทั้งหลาย แล่เนื้อแบ่งปัน
เอาเนื้อที่เหลือ ใส่เกลือหมักหมิ่น ตากแห้งไว้พล้น กินกันทั้งปี
สุนัขจิ้งจอก นิสยกลิ้งกลอก ต้องวายชีวี
เพราะไม่เจียมตัว ทำชั่วมีดี สัตว์ในพนาลี สังเวชชีวัน
ทมิฬมานะ ไม่เคยลดละ ให้จิตเหิน
พาบวิวาร จิบหายตายครัน มนุษย์เรานั้น ควรต้องเจียมตัว
อยู่อย่างสงบ จะได้ประสบ สุขสันต์ถ้วนทั่ว
จิตอย่ากระด้าง ติดค้างในตัว คนเขายิ้มหัว เยาะเย้ยให้อาย
ลามยศบิรवार ดุจดั่งสังขาร มีแล้วสลาย
แต่ทำความดี ไม่มีมลาย ปฏิบัติใจกาย เป็นมงคลแล

นิทานคำกาพย์ มงคลที่ ๒๔

สนตุฎฐี (สันโดษ, ยินดีด้วยของของตน)

ยินดี ณ ของตน บ่มีโลกทะยานปอง

(พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖)

นิทานคำกาพย์เรื่องพราหมณ์หงส์ทอง

กาพย์ยานี ๑๑

มีนิทานแต่ปางบรรพ์	เล่าฟังกันสืบต่อมา
สั่งสอนชาวประชา	ให้สันโดษและยินดี
ด้วยสิ่งของแห่งตน	อย่าโลภล้นมากทวี
ของผู้อื่นหากมี	อย่าหมายปองสิ่งของเขา
มีพราหมณ์งามดวงจิต	สุจริตมีมัวเมา
ภรรยาเจิดเจลา	บุตรยังเยาว์เป็นธิดา
พราหมณ์รักเมียและลูก	จิตพ้นผูกเสนาหา
เลี้ยงดูอย่างดีมา	มีมีทุกข์สุขทุกข
ครั้นอยู่ไม่นานมา	พราหมณ์ชิวาถึงตักขัย
วิญญาณล่องลอยไป	ด้วยอาลัยบุตรภรรยา
เกิดเป็นพญาหงส์ทอง	งามผุดผ่องใดจะหา
ได้สรญามา	รำลึกชาติแต่ปางบรรพ์
ชาติก่อนเป็นมนุษย์	บริสุทธิ์ทุกสิ่งสรรพ
รักเมียลูกผูกพัน	จิตกระหวัดรัตรึงใจ
ปานนี้ภรรยา	และธิดาโคกาลัย
ถึงเราผู้จากไป	พิลาปรำคร่ำครวญหา
ต้องไปเยี่ยมเยือนเขา	ให้หายเศร้าโศกอุรา
หงส์ทองจึงบินมา	ถึงเคหาด้วยการอุรา

กาพย์สุรางคนางค์ ๒๘

พระยาหงส์ทอง ขนงามผุดผ่อง เป็นทองนพคุณ
เห็นเมียและลูก จิตผูกเกื้อหนุน จึงคิดเจื้อจุ่น ให้ทรัพย์ศฤงคาร
สลัดขนทอง ขนเดียวไยของ อันงามตระการ
แล้วบอกภรรยา ผู้นำสงสาร ที่เรากล้าหาญ มาถึงบ้านเรือน
ชาติก่อนคือพราหมณ์ สามีนงราม เรามาเยี่ยมเยือน
เกิดเป็นหงส์ทอง เราไม่ลืมเลือน ยังถือเสมือน ผัวเมียผูกพัน
แล้วเรียกธิดา ให้เข้ามาหา ด้วยความรักมั่น
บอกว่าลูกรัก พ่อจักเสกสรร ให้ทรัพย์อนันต์ เป็นขนหงส์ทอง
ตัวแม่และเจ้า ได้หายโศกเศร้า พ้นความหม่นหมอง
เอาชนไปขาย ได้ทรัพย์เนืองนอง เจ้าอย่ารำร้อง เลยนะลูกยา
แล้วพระยาหงส์ ตั้งจิตจำนง มักจะบินมา
สลัดขนทอง ล่ายอนันนา เมียและธิดา มีทรัพย์เนืองนอง

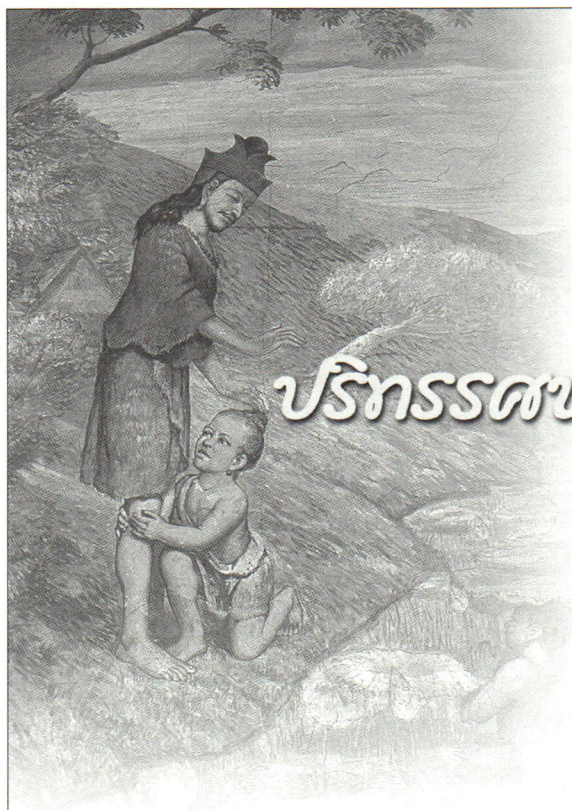
กาพย์ฉบับ ๑๖

ฝ่ายนางภรรยาหงส์ทอง	นั่งนึกไตร่ตรอง
ด้วยความโลภโมโหสัน	
ปรารถนากับธิดาลาวัญ	ดูก่อนแจ่มจันทร์
แม่นี้ประหวั้นวิญญูณ	
ถ้าหากหงส์ทองไม่มา	ปรากฏกายา
หากว่าล้มตายหายสูญ	
ทรัพย์เราที่เคยบริบูรณ์	มีมาเพิ่มพูน
ก็จักกลับหายละลายไป	
เราต้องจับตัวหงส์ไว้	ถอนชนหมดไซ้
คงได้ไม่นานเลยนา	
ลูกสาวอ่อนวอนแม่จำ	อย่าทำบิดา
ท่านมาให้คุณแก่เรา	
แม้ว่าลูกอย่าโง่เขลา	อย่าเพ่งดูเบา
ยังเยาว์มีรู้อะไร	
ลูกอยู่เฉยเฉยปล่อยให้	แม่ทำตามใจ
คงได้ผลดีหนักหนา	

ครั้นหงส์ทองมาเคหา	ฝ่ายนางภรรยา
ก็จับหงส์ทองมัดกาย	
ถอนขนสุวรรณพรรณราย	ด้วยใจร้ายหมาย
ร่ำรวยมิได้สงสาร	
หงส์ทองทนทุกข์ทรมาน	เจ็บปวดไต่ปาน
ชลนัยน์ไหลท่วมพักตรา	
บุตรสาวสุดแสนเวทนา	สงสารบิดา
รักษาประคบประหงม	
มิให้บิดาระทม	จิตใจตรอมตรม
ป้อนน้ำป้อนข้าวเศร้าฤดี	
ปรนนิบัติมิให้หมองศรี	พร้อมกล่าววจี
ด้วยถ้อยอ่อนหวานวาจา	
ครั้นชนปีกแข็งแรงกล้า	หงส์ทองก็ลา
ธิดาบินสู่พงไพร	
มิกลับมาอีกต่อไป	ด้วยเสียฤทัย
โหดร้ายไม่รักสามี	
ชนทองที่ถอนบัดนี้	กลับกลายเป็นดี
เป็นชนวิหคนกมิใช่ทอง	
ภรรยาผู้โลกทะยานปอง	หมดสิ้นทั้งผอง
ยากจนข้นแค้นดุจเดิม	
นั่นเป็นเพราะความเห่อเหิม	ด้วยโลกพุนเพิ่ม
เต็มบาปจนขาดศีลธรรม	
ชนใดมั่นไม่ก่อกรรม	ทำดีเลิศล้ำ
อย่าโลภอยากได้ของเขา	
รักความสันโดษของเรา	มิควรจะเอา
สิ่งของผู้อื่นชื่นชม	
ชีวิตสดชื่นรื่นรมย์	มีคนนิยม
เป็นมงคลผลดีแล	

(ต่อฉบับหน้า)

(ด้วยความเอื้อเฟื้อจากสำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ปริทรรคนเณสสันดรชาดก

อรสิริ พลเดช*

ชื่อหนังสือ

ปริทรรคนเณสสันดรชาดก

ผู้แต่ง

พระพิมลธรรม ราชบัณฑิต (ชอบ อนุจารีมหาเถระ) (ในขณะที่นิพนธ์มีสมณศักดิ์เป็นพระธรรมโกศาจารย์) ฉบับที่ระลึกเนื่องในพิธีเลื่อนสมณศักดิ์พระราชธรรมคุณ (อภัย อภโย ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดป่าประดู่ (พระอารามหลวง) เจ้าคณะจังหวัดระยองเป็นพระราชอาคันตุกะชั้นเทพในราชทินนามที่พระเทพคุณาธาร

ประวัติโดยสังเขป

เกิดที่อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี วันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๔๔๔ มรณภาพที่จังหวัดชลบุรี วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ สิริอายุได้ ๙๑ ปี ๘ เดือน ๒๑ วัน ดำรงสมณศักดิ์สุดท้ายเป็นพระราชอาคันตุกะเจ้าคณะรอง ณ วัดราษฎร์บำรุง จังหวัดชลบุรี มีผลงานวรรณกรรมรวม ๑๐๙ เรื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๒ - ๒๕๓๒ สำหรับเรื่อง ปริทรรคนเณสสันดรชาดกได้นิพนธ์สะสมตั้งแต่กัณฑ์ศพร พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เป็นราชบัณฑิตในสาขาวิชาวรรณศิลป์ พ.ศ. ๒๔๘๗ ผู้สนใจผลงานของท่านสามารถติดต่อได้ที่ หอธรรมราชบัณฑิต วัดราษฎร์บำรุง ตำบลมะขามหย่ง อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์ชินพจน์ ๒๗ หมู่ ๑ ตำบลไทยवास อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ๗๓๑๒๐

จำนวนหน้า

๓๐๐

ISBN

974 - 87836 - 2 - 6

ผู้เขียน - อรสิริ พลเดช ปัจจุบันสอนวิชาภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาแพทย์และวิทยาศาสตร์ ณ ภาควิชาภาษาต่างประเทศ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มีความสนใจพิเศษทางด้านประวัติศาสตร์ วรรณคดี การประพันธ์ร้อยแก้ว นิทาน และงานแปล

ปริทรรคนิเวสสันดรชาดกเป็นหนังสือเชิงวิจารณ์มหาเวสสันดรที่นิพนธ์โดยใช้ภาษาที่สละสลวยทำให้ผู้อ่านทุกเพศทุกวัยเข้าใจได้ง่ายดังจุดประสงค์ของผู้นิพนธ์ว่า “เป็นหนังสือชวนคิดชวนวิจารณ์สำหรับผู้อ่านทั่วไป เป็นทางเจริญของความรู้ เจริญปัญญาพาที่ทางค้นคว้าหาเหตุผลจากการอ่านหนังสืออื่นๆ ด้วย”

ปริทรรคนิเวสสันดรชาดก ฉบับที่ระลึกในพิธีเลื่อนสมณศักดิ์พระราชธรรมคุณี (อภัย อภโย ป.ธ. ๔) เป็นพระเทพคุณาธารนี้ ขึ้นต้นด้วยมุติตาหลักการพจน์ประวัติวัดป่าประดู่และประวัติพระเทพคุณาธารซึ่งผู้เขียนจะดไม่กล่าวเสีย แต่สำหรับบทนำซึ่งมีความยาว ๑๗ หน้า ก่อนจะเข้าสู่ปริทรรคนิเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์จะดเว้นเสียมิได้ ด้วยเป็นการนำผู้อ่านเข้าสู่ความรู้ความเข้าใจทางธรรมและเหตุผลที่ผู้นิพนธ์ได้สร้างสรรค์ผลงานขึ้น นั่นคือเจตนาในการสร้างงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เจริญปัญญาในส่วนของคำนำท่านได้กล่าวถึง **สัตตสุตสาร** คือ คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีองค์ ๙ เช่น สุตตะ (ระเบียบคำที่ยกข้อธรรมขึ้นแสดงและบรรยาย) พร้อมทั้งจำแนกประเภทสำนวนจากหนังสือเรื่อง **พระเวสสันดรชาดก** ซึ่งปรากฏว่ามากกว่าหนังสือเรื่องใดๆ คือ

มีทั้งสำนวนร้อย ฉันท์ โคลง กาพย์ กลอน และ ร้อยแก้ว อีกทั้งเป็นเรื่องที่มีผู้เขียนโดยใช้สำนวนภาษาทุกภาคแสดงว่ามีผู้สนใจอ่านกันมาก เป็นเพราะเรื่องพระเวสสันดรนี้สมบูรณ์ด้วย **รส ๙** คือ ความรู้สึกหรืออารมณ์ และยังพร้อมด้วย **ฐาน ๙** คือฐานที่ทำให้เกิดความรู้สึกหรืออารมณ์ ได้แก่ รัก ชน โศก โกรธ กล้า กลัว ชัง ตีนเต้น สงบ สำหรับในตอนท้ายของคำนำเป็นเรื่องเล่าถึงเหตุที่พระพุทธเจ้าแสดงเทศนาเรื่องมหาเวสสันดรชาดกแก่พระภิกษุ

เนื้อหาอีก ๒๔๐ หน้าเป็นเรื่องย่อของกัณฑ์ต่างๆ และบทปริทรรคนิเวสสันดรของแต่ละกัณฑ์ คือ

กัณฑ์ที่ ๑ กศพร ๑๙ พระคาถา

พระอินทร์ประสาทพร ๑๐ ประการแก่พระนางมธุรีจิตุลงมาเกิดเป็นพระราชมารดาพระเวสสันดร

กัณฑ์ที่ ๒ ทิมพานต์ ๑๓๔ พระคาถา

พระเวสสันดรพระราชทานช้างเผือกปัจจัยนาเคนทร์แก่นครบาลิงคราชภูริ จึงถูกชาวเมืองสีพีขับไล่ไปอยู่ย่งเขาวงกต

ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านบนภายในพระอุโบสถ วัดราชาธิวาสวิหาร ฝีมือจิตรกรชาวอิตาเลียน “ริโกลี” เป็นภาพชาวนครบาลิงคราชภูริ ทูลขอช้างปัจจัยนาเคนทร์ จากพระเวสสันดร

กัณฑ์ที่ ๓ กานกัณฑ์ ๒๐๙ พระคาถา

พระเวสสันดรทรงบริจาคสัตตกมมหาทาน คือ การให้ครั้งใหญ่ โดยกำหนดค่าตัวไว้ ๗ สิ่ง สิ่งละ ๗๐๐

กัณฑ์ที่ ๔ วันประเวศน์ ๕๗ พระคาถา

พระเวสสันดรพร้อมด้วยพระนางมัทรี พระโอรส ชาติ และพระธิดากัณหา เสด็จยังเขาวงกตโดยแวง ที่เมืองเจตราช

กัณฑ์ที่ ๕ บุษก ๗๙ พระคาถา

ชูชกได้นำอมิตตดาลูกสาวของเพื่อนเป็นภรรยา เพื่อแลกกับทรัพย์ที่ถูกขังออก อมิตตดาให้ชูชกไปขอ กัณหาชาติมาเป็นทาสรับใช้ ชูชกดันดันไปถึงเขาวงกต เจอพราณเจตบุตร

กัณฑ์ที่ ๖ จุลพน ๓๕ พระคาถา

พราณเจตบุตรหลงเชื่อคารมชูชกว่านำพระราชสาส์นจากพระเจ้ากรุงสญชัยมาเชิญเสด็จลี้ภัยกลับนครสีพีจึงบอกทางชูชก

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ภายในพระอุโบสถวัดราชาธิวาสวิหาร
เป็นภาพของพราณเจตบุตร

กัณฑ์ที่ ๗ มหาพน ๘๐ พระคาถา

ชูชกพบพระอจุตฤาษีและได้รับการบอกทางต่อไปยังอาศรมพระเวสสันดร

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง กัณฑ์มหาพน

กัณฑ์ที่ ๘ กุมาร ๑๐๐ พระคาถา

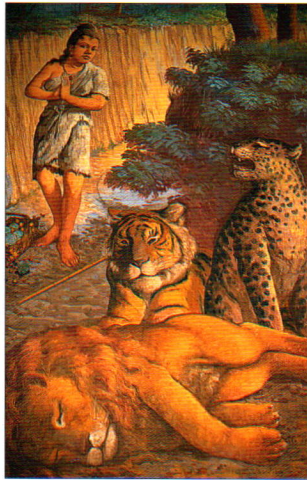
ชูชกทูลขอสองกุมารในขณะที่พระนางมัทรีเข้าป่าหาผลไม้ กัณหาชาติซ่อนตัวในสระบัวแต่ไม่เป็นผล ในที่สุดชูชกจึงได้สองกุมาร กัณฑ์นี้เป็นการบริจาคบุตรหลานของพระเวสสันดร

กัณหาชาติซ่อนตัวในสระบัว แต่ไม่เป็นผล

กัณฑ์ที่ ๕ มัทธิ ๕๐ พระคาถา

เทวดาแปลงกายเป็นสัตว์ร้ายขวางทางไม่ให้
พระนางมัทรีกลับอาศรมเร็ว เมื่อกลับมาไม่เห็นพระโอรส
ธิดาจึงสลับไป หลังจากฟังคำพระเวสสันดรจึงสร้างโคก

เทวดาแปลงกายเป็นสัตว์ร้าย
ขวางพระนางทางมัทรี

กัณฑ์ที่ ๑๐ สักกบร ๔๓ พระคาถา

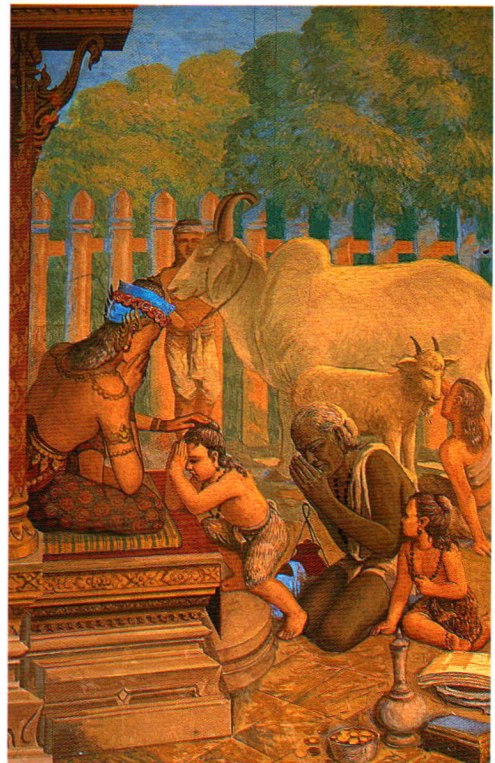
ท้าวสักกอมรินทร์ หรือพระอินทร์แปลงกายเป็น
พราหมณ์ไปพูลขอพระนางมัทรี พระเวสสันดรบริจาค
ให้เป็นภริยาทานบารมี ท้าวสักกะสำแดงกายถวาย
พระนางคืน และประสาทพร ๘ ประการ

ภาพจิตรกรรมฝาผนัง กัณฑ์สักกบรพร

กัณฑ์ที่ ๑๑ มหาราช ๖๔ พระคาถา

เทพยดาจำแลงเป็นพระเวสสันดรและพระนาง
มัทรีเลี้ยงดูสองกุมารในป่าทุกราตรี จนกระทั่งชูชกพา
สองกุมารถึงนครสีพี และพระเจ้ากรุงสญชัยพระอัยกา
ได้ไถ่ตัวสองกุมารได้ ชูชกตายเพราะกินอาหารเกินขนาด
พระเจ้ากรุงสญชัยเตรียมทัพไปรับพระเวสสันดรพอดี
กับที่พระเจ้ากรุงกalingคะคืนช้างปัจจัยนาเคนทร์

พระเจ้ากรุงสญชัย พระอัยกาไถ่ตัวสองกุมารจากชูชก

ภักดิ์ที่ ๑๒ ฉกษัตริย์ ๓๖ พระศาภา

พระเจ้ากรุงสุทนต์นำทัพไปรบพระเวสสันดร
และพระนางมัทรี หกษัตริย์ถึงวิสัญญีภาพสลบลง
เมื่อพบหน้ากัน ณ อาศรมเขาวงกต

หกษัตริย์ถึงวิสัญญีภาพ
สลบลงเมื่อพบหน้ากัน

ภักดิ์ที่ ๑๓ นครภักดิ์ ๔๘ พระศาภา

หกษัตริย์นำพยุหโยธาเสด็จกลับนครสีพี
แล้วพระเวสสันดรจึงขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดา
พระอินทร์บันดาลให้ฝนแก้ว ๗ ประการตกลงมา

หกษัตริย์นำพยุหโยธา
เสด็จกลับนครสีพี

ในบทปริิทรศานี้ พระพิมลธรรมได้วิเคราะห์พระมหาเวสสันดรชาดกทั้ง ๑๓ กัณฑ์ โดยใช้หลักธรรมะปรัชญา ศาสนา และประวัติศาสตร์ได้อย่างสมเหตุสมผล พร้อมทั้งใช้สมมติฐานเชื่อมโยงเหตุปัจจัยในยุคพระเวสสันดร ซึ่งเป็นเวลา ๕๐๐ ปีก่อนพุทธกาลเข้ากับเหตุการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยได้ทุกยุคทุกสมัยและอาจกล่าวได้ว่าล้ำสมัย เมื่อคิดถึงว่าผู้นิพนธ์ใช้เวลาหลายปีก่อนจะรวบรวมเป็นหนังสือฉบับสมบูรณ์ได้ใน พ.ศ. ๒๕๑๒ ซึ่งเป็นเวลา ๓๒ ปีมาแล้ว แต่ข้อคิดข้อวิจารณ์ของท่านยังคงเป็นัจจธรรมจนทุกวันนี้ ตัวอย่างเช่น ในกัณฑ์หิมพานต์ ท่านวิเคราะห์ว่าการที่พระเวสสันดร ให้ช้างปัจจัยนาคนแก่พระเจ้ากรุงกalingะ (กาลิง-คราษฎร์) ตามที่ขอมาเป็นการขอไปแล้วไม่ใช่เพียงเหตุปัจจัยในแง่ของบำเพ็ญทานบารมี แต่ในแง่การเมืองการปกครองทรงใคร่ครวญดีแล้วทราบว่พระเจ้ากรุงกalingะมาขอช้างเพื่อยังเชิงรบเพราะเมืองสีพีเป็นเมืองเล็ก เมืองใหญ่อย่างกาลิงคราษฎร์ย่อมอยากได้ไว้ในครอบครอง หากพระเวสสันดรไม่ให้ก็จะถือเหตุเข้าโรมรันกรุงสีพี ประชากราษฎร์จะเดือดร้อนทุกหย่อมหญ้าเปรียบเหตุการณ์ครั้งนี้เหมือนกับแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาสมัยพระมหาจักรพรรดิที่ไม่ยอมเสียช้างให้พระเจ้าหงสาวดีทำให้เสียกรุงศรีอยุธยาในที่สุด ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจำต้องเสียดินแดนบางส่วนให้ฝรั่งเศสและอังกฤษเพื่อรักษาสยามประเทศ อย่างไรก็ตาม ผู้นิพนธ์ก็ได้กล่าวโทษชาวเมืองสีพีว่าเบาปัญญาหรือโหดร้ายที่ขับไล่พระเวสสันดร แต่กลับชมเชยว่านครสีพีเป็นประชาธิปไตยด้วย “เสียงประชาชนคือเสียงสวรรค์” ที่แม้แต่พระเจ้ากรุงสุยชัยซึ่งเป็นประมุขของประเทศจำต้องยอมรับในเสียงส่วนใหญ่ และชาวสีพียังมีความสามัคคีเมื่อไม่ชอบก็พร้อมกันลุกขึ้นคัดค้าน แม้แต่พระเจ้ากาลิงคะตัวดันเหตุเอง ผู้นิพนธ์ก็ได้กล่าวยกย่องชมเชยไว้ในกัณฑ์มหาพรตว่าเป็นผู้มีน้ำพระทัย เพราะเมื่อได้พิสูจน์บททดสอบแล้วว่าเมืองสีพีไม่เป็นภัย ก็กลับระลึกในน้ำพระทัยของพระเวสสันดร เมื่อทรงทราบว่าพระเวสสันดรถูกเนรเทศเพราะพระองค์ จึงส่งช้างปัจจัย

นาเคนทร์กลับคืน ดังนั้น ผู้บริหารบ้านเมืองยุคสมัยใดก็ตามจึงควรคิดตรិตรองให้รอบคอบในการปกครองบ้านเมือง

ในกัณฑ์ชูชก ท่านได้วิเคราะห์ลักษณะของพราหมณ์โดยเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างพราหมณ์ชั้นสูงและพราหมณ์ชั้นต่ำ เช่น พราหมณ์ ๘ นายที่เป็นราชทูตไปขอช้างปัจจัยนาเคนทร์นับเป็นพราหมณ์ชั้นสูง เพราะเป็นข้าราชการ มีการศึกษาดี ในขณะที่ชูชกจัดเป็นพราหมณ์ชั้นต่ำที่เรียกว่า นิคคาคพราหมณ์ เพราะมีความประพฤติไม่ดี มีอาชีพพอกทาน และนอกจากนั้นยังมีลักษณะทางกายจัดอยู่ประเภทบุรุษโทษ ๑๘ ประการอีกด้วย เช่น “อวัยวะส่วนใดมีคู่ เช่น นัยน์ตา ส่วนนั้นจะมีลักษณะไม่เหมือนกัน ส่วนใดมีเดี่ยว เช่น ปาก ส่วนนั้นจะต้องผิดปกติ” อย่างไรก็ตามชูชกก็ยังดีหลายข้อ เช่น ถึงจะยากจนแต่ก็พยายามสร้างบ้านเรือนเป็นของตนเอง มีความพยายามในการขอทาน หมั่นสะสมทรัพย์และมีความรู้รอบตัว ช่างสังเกต ช่างจดจำ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ของชูชกได้ชักนำตัวเองให้ไปเป็นบุคคลสำคัญในการนำพาพระเวสสันดรให้ประสบผลแห่งทานบารมีอันยิ่งใหญ่ ส่วนการที่เทวดาตกลงให้นางอมิตตดาเกิดอยากจะได้โอริสธิดาของพระเวสสันดรมาเป็นทาสรับใช้นั้น ท่านว่าน่าจะเป็นธรรมดาโลกก็วิสัยของผัวแก่อยากมีเมียสาว ก็ยอมหลงไหลและตามใจเมีย ส่วนเมียสาวที่กำลังว่าเหวโกลาตมิตรอย่างนางอมิตตดาก็อาจจะแอบมี “คนรักซึ่งเป็นเทวดาของนาง” แนะนำให้นางอดอดออันแกมขู่ว่าชูชกเสียมากกว่า และเพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามเหตุผลของผู้นิพนธ์ ท่านจึงยกตัวอย่างเรื่องพราหมณ์สุวัจซึ่งตัดตอนมาจากเรื่องเสนกะบัณฑิตในมวงคตตที่ปนิปกรณ์ เป็นเรื่องของพราหมณ์สุวัจที่ต้องเสียทรัพย์เพราะเมียมีชู้ แต่ท่านเสนกะบัณฑิตมาช่วยเอาไว้ได้ ชูชกก็เช่นกันที่ตกหลุมพรางของเมียเพราะความหลงจนถูกฉลากไสให้ไปตายในที่สุด ครั้นเมื่อชูชกหลงทางในป่าจนไปพบพราณเจตบุตรผู้อยู่รักษาด่านคอยกำจัดพาลที่ผ่านไประบกวรพระเวสสันดร และชูชกเผลอถูกสุนัขของพราณเจตบุตรไล่จนต้องหนีขึ้นไปอยู่บนต้นไม้ ข้ำร้าย

จะถูกพรานเจตบุตรยกหน้าไม้จะฆ่าให้ตาย ก็จำต้องเอาตัวรอดหลอกพรานเจตบุตรว่าตัวเป็นราชทูตเมืองสีพีจะมาเชิญให้พระเวสสันดรกลับพระนคร ในตอนนี้ท่านให้ข้อคิดว่าถ้าเราประสบเหตุคับขันอย่างซุกซนเราจะยอมตายหรือจะทำอย่างซุกซนที่ “รู้อะไรไม่รู้รู้วิชา

ซุกซนถูกสุนัขของพรานเจตบุตรไล่จนต้องหนีขึ้นไปอยู่บนต้นไม้

รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี”

สรุปแล้วในกัณฑ์นี้ ถ้าผู้อ่านมีความจงเกลียดจงชังซุกซนเป็นทุนเดิมจะต้องนึกในใจว่าพระพิมลธรรมดูเหมือนจะเข้าข้างซุกซนเสียเหลือเกิน แต่ถ้าทำให้เป็นกลางก็คงจะคล้อยตามบ้างว่าซุกซนก็มีดีกับเขาเหมือนกัน และการกระทำของซุกซนแต่ละครั้งก็มีเหตุผลที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

สำหรับกัณฑ์กุมารและกัณฑ์มัทรีที่ผู้เป็นพ่อแม่หลายคนต่างขัดเคืองว่าพ่อช่างไม่รักลูก หวังแต่จะเข้าถึงนิพพานซึ่งยังไม่น่าจะมีใครรู้จักในสมัยนั้น ผู้นิพนธ์ได้วิเคราะห์ว่าในสมัยพระเวสสันดรเป็นเวลาก่อนพุทธกาล จึงยังไม่น่าจะมีใครรู้จักแม้แต่พระเวสสันดรเอง และถึงแม้ในปัจจุบันคนไทยหลายคนยังเข้าใจผิดไปว่านิพพานก็คือตาย ซ้ำร้ายไปกว่านั้นก็กักเอาคำว่านิพพานไปใช้

แทนคำว่าตายของพระมหากษัตริย์ วังหน้าและวังหลังอีกด้วย นิพพานที่กล่าวถึงจึงน่าจะเป็นเพียงการเติมแต่งเรื่องราวของผู้ประพันธ์ สำหรับบทปริทรรคนของกัณฑ์มัทรี พระพิมลธรรมวิเคราะห์ว่าดูเหมือนจะมีแต่การร้องไห้ของพระนางมัทรีตลอดกัณฑ์ ร้องจนสลบ ซึ่งท่านว่าเป็นธรรมดาของแม่ที่ต้องร้องไห้เมื่อลูกจากไป ซ้ำร้ายไม่ได้จากดีและยังไม่ได้เตรียมตัวเตรียมใจมาก่อนในเรื่องนี้พระพิมลธรรมให้ข้อสังเกตอย่างหนึ่งในการที่พระเวสสันดรสามารถระงับความเศร้าโศกของพระนางมัทรีได้ด้วยอุบายกล่าวโทษหรือประณามว่านอกใจ ซึ่งกลับเป็นผลดีให้ตกใจด้วยเป็นการเบี่ยงเบนหัวข้อสนทนาจนหายเศร้าโศกเสียใจเพราะการที่ถูกกล่าวหาว่ามีชู้คงไม่ถึงกับทำให้ตรอมใจตายได้เท่ากับการที่ต้องเสียลูกที่ตนรักดังแก้วตาดวงใจ แต่ท่านก็ให้ข้อสังเกตอีกเช่นกันว่าเป็นเรื่องแปลกที่หลังจากพระเวสสันดรได้อธิบายให้เข้าใจว่าเป็นการบริจาคนาง พระนางก็หายเศร้าโศก พลอยเห็นดีเห็นงามไปด้วย ซึ่งน่าจะเป็นการรวบรัดตัดตอนเนื้อความจากชาดกของเดิมมากไป เพราะพระเวสสันดรคงไม่เพียงแต่พูดสั้นๆ ในเรื่องที่น่าจะต้องอธิบายได้อย่างยืดเยื้อกับแม่ผู้รักลูกยิ่งกว่าชีวิตของตนเองเช่นพระนางมัทรีจะเข้าใจได้โดยง่ายตาย และไม่น่าจะเกี่ยวกับการหลงเชื่อเรื่องนิพพาน ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ใครๆ แม้แต่พระเวสสันดรเองจะรู้จักดีดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว ด้วยเหตุนี้พระพิมลธรรมจึงเติมแต่งบทสนทนา ระหว่างพระเวสสันดรและพระนางมัทรีเป็นร้อยแก้วไว้ถึง ๒๒ หน้า เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามว่าพระนางมัทรีได้เกิดความเลื่อมใสในคำพูดของพระเวสสันดรและสร้างโศกได้อย่างไร เช่น ในตอนหนึ่งว่า

“ซุกซนเขียนลูก กลับมาเป็นประโยชน์
แต่พระเจ้าพี่ นี้ก็ประหลาดอีก” พระนาง
มัทรีแย้ง “หากว่าแกเขียนลูกถึงพิการ เช่น
ตาบอด แขนหัก หรือถึงตายแล้วก็ยังจะเป็น
ประโยชน์แก่พระเจ้าพี่ยิ่งขึ้นอีกอย่างนั้นหรือ
หรือเป็นความประสงค์ของพระเจ้าพี่”

“มัทรีเอาอะไรมาพูดก็ไม่รู้” พระเวสสันดรทรงรับสั่งอย่างเข้มข้มเข้าไป “น้องมัทรีค่อยพูดดีกว่า อย่าเอาแต่อารมณ์การพูดตามอารมณ์เป็นทางยาวให้น้อยใจเจ็บเพิ่ม กลับเป็นทุกข์ใจมากขึ้นโดยหาประโยชน์มิได้ขอให้ใคร่ครวญเสียก่อนจึงพูดดีกว่า มัทรีเอ๋ย ไม่มีผู้ใดดอกจะประสงค์ให้เขามาลูกของตัว แม้แต่ยักษ์แต่มารมันก็รักลูกของมัน ไม่ให้ใครมาตี มาฆ่าลูก” (หน้า ๒๐๓-๒๐๔)

ส่วนการที่พระเวสสันดรยกโอรสธิดาให้ชูชกเป็นทาน ท่านผู้นิพนธ์ให้เหตุผลว่าเป็นอุบายอันชาญฉลาดของพ่อที่จะส่งลูกไปหาปู่โดยให้ชูชกเป็นราชทูตซึ่งเข้ามาในเวลาและสถานการณ์อันประจวบเหมาะ

ดังเหตุผลที่ว่า

“ธรรมดา ผู้มุ่งประโยชน์ก็จำเป็นต้องรักษาประโยชน์ อันใดจะเข้าขัดประโยชน์ ก็จะต้องกำจัดอันนั้น พร้อมกับป้องกันทุกวิถีทางมิให้เข้ามาทำลายประโยชน์ที่มุ่งหมาย เมื่อชูชกมุ่งจะเอาลูกไปเป็นทาส แกก็จะต้องป้องกันรักษาลูกของเรามีเป็นอันตราย ด้วยเป็นประโยชน์อันใหญ่หลวงของแก อย่าต้องพูดถึงเสียจนตีให้ตายเลย แม้จะเพียงให้ป่วยไข้ แกก็ไม่ปรารถนาด้วยถ้าป่วยไข้ลง จะต้องเป็นภาระหนักของแกในการพยาบาล เพราะประโยชน์สำคัญอยู่ที่ลูก จึงไม่ต้องวิตกในเรื่องลูกให้มากไป อย่างไร

เสียลูกทั้งสองก็จะถึงพระนครโดยสวัสดิ์ ไม่เกินสองสามราตรีนี้เป็นแน่” และ “ดังนั้น พี่จึงวางคำตัวของลูกไว้ให้สูงโดยสั่งพ่อชาลีไว้ แต่ให้ชูชกได้ยินด้วยว่าถ้าจะมีใครขอไถ่ลูกทั้งสองเอาไปจากชูชก ผู้นั้นจะต้องให้ทรัพย์ชูชก เฉพาะพ่อชาลีเป็นทองคำแท่งถึงหมื่นห้าพันตำลึง ส่วนแม่ก็เกณฑ์หาต้องให้ทาส ทาสี ช่าง ม้า โค อย่างละหนึ่งร้อยกับทองคำแท่งหนึ่งพันห้าร้อยตำลึง เมื่อคำตัวของลูกทั้งสองสูงมากเช่นนี้ จะมีใครกล้าไถ่ นอกจากพระชนกชนนีทั้งสองพระองค์” (หน้า ๒๐๕-๒๐๖)

ด้วยเหตุนี้ พระพิมลธรรมจึงยกให้ชูชกเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของชาดกมิใช่เป็นเพียงเผ่าขทานที่ไร้ประโยชน์ เพราะทำให้พระเวสสันดรได้บรรลุถึงจุดประสงค์ตลอดจนทาน ไม่ใช่แต่ชูชกเท่านั้น บุคคลที่เอ่ยถึงในมหาเวสสันดรชาดกล้วนมีบทบาทสำคัญและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่างก็มีเหตุปัจจัยในตัวมันเอง

ด้วยเหตุนี้ ผู้อ่านจึงควรอ่านอย่างพินิจพิเคราะห์ ดังที่พระพิมลธรรมได้มีเจตจำนงให้ปริวรรตนิเวสสันดรชาดกเป็นหนังสือ “เพื่อช่วยนักศึกษาให้หมั่นคิดหมั่นพิจารณา” และได้ “สมเจตนาของงานเผยแผ่พระศาสนา ซึ่งมุ่งให้ผู้ศึกษาเจริญปัญญา เจริญบุญกุศลในทางพระศาสนา” อีกทั้ง “ช่วยให้ผู้ร่วมทัศนะได้ทัศนะที่ชอบที่ควรสืบไป” ●

ห่วงใย

ในความเสื่อมโทรมของโลก

พรสฤติย์ เล็งไธสง

พ็นผิวโลกที่เราอาศัยอยู่นี้ มีความสำคัญเท่าชีวิตของมนุษย์ คนเกิดบนโลก อาศัยโลกในการดำรงชีวิต แล้วตายบนพื้นผิวโลก ถ้าพื้นผิวโลกมีความอุดมสมบูรณ์ มีป่าเป็นต้นน้ำลำธาร ความชื้นในอากาศมีพอเพียง ฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล อากาศก็จะไม่แผดร้อนจนเกินไป มนุษย์ สัตว์ และแมลง ตลอดจนสรรพสิ่งในธรรมชาติ ก็จะอยู่ในความสมดุล เมื่อมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มนุษย์ก็จะมีชีวิตอยู่ด้วยสันติสุข

เมื่อราว ๖๐ ปีก่อน ผู้เขียนยังเป็นเด็ก ทำயบ้านด้านหนึ่งเป็นป่า อีกด้านเป็นท้องนาและแม่น้ำ สองฝั่งแม่น้ำมีกอไผ่เต็มทั้งสองฝั่ง บางกอจมอยู่ในน้ำครึ่งกอ เป็นที่อยู่ของปลา ซึ่งมีสารพัดชนิด ปลาเค้า ปลาชะโด หอยกาบเท่าฝ่ามือ ใช้ทำช้อนทำทัพพีก็ได้ มีท้องนาที่อุดมสมบูรณ์ อยากกินปลาก็พายเรือไปตามลำน้ำ หน้าน้ำใหม่ปลาหมูคะนองเสียงร้องอู๊ดๆ สนั่นลำน้ำ เพียงใช้พายตีน้ำ ปลาตะเพียนตัวย่อมๆ ก็กระโดดเข้าเรือ ไม่นานก็พองแง ถ้าอยากกินเห็ดก็เข้าป่า กลับมาพร้อมกับของกินสารพัด ดอกกระเจียว ยอดหวาย ผักหวาน รวมทั้งเห็ดป่าที่เลือกเก็บมาตามต้องการ อยากกินกบก็เพียงไปเหยียบใบกาบที่ร่วงหล่นอยู่กลางดิน ก็จะได้กบที่ซ่อนอยู่ใต้นั่นได้หลายตัว ไม่นานก็ได้กบพองแงอ่อม

จำได้ว่า ลงเบ็ดราว ๓๐ เบ็ด ใช้เหยื่อได้เดือนเล็ก ไม่ถึงชั่วโมง ปลาติดกันเต็ม ยกขึ้นได้ปลาชนิดต่างๆ เกือบ ๓๐ ตัว หน้าดอกทองเหลืองบาน นกเล็กๆ หลายสิบชนิดมาบินน้ำหวาน จนมองแทบจะไม่เห็นดอกไม้ เสียงร้องระงมจนฟังไม่ได้ศัพท์ แถมยังมีบ่าง มีนกเค้าแมว อีกา อีแร้ง นกคุ้ม นกกระทา นกกระสา คอยาวปักไซบนต้นยาง แค่นี้ไม่ไผ่เคาะดังๆ ลูกของมันก็ตกใจตกจากรังลงมาวิ่งบนพื้นดินให้เราจับไปกินได้วันละหลายตัว

แต่อนิจจาเวลานี้ เหลือแต่ความทรงจำของชนรุ่นเก่า ชนรุ่นหลังนึกไม่ออกเลยว่าภูมิประเทศสมัยโน้นเป็นอย่างไร ป่าสมัยไม่กี่สิบปีที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ด้วยขณะนี้ป่าไม้เหลือไม่ถึงร้อยละ ๒๐ ของพื้นที่ ภูเขาถูกทำลาย สัตว์ป่าและปลาหลายชนิดสูญพันธุ์ แมลงศัตรูพืชมีมากขึ้น ต้องใช้ยาฆ่าแมลงซึ่งเท่ากับฆ่ามนุษย์เอง เกิดภัยธรรมชาติขึ้นไม่เว้นแต่ละปี อากาศแปรปรวน ความร้อนสูงขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ทุกอย่างแม้แต่ผิวดินลดลงกว่าครึ่ง มนุษย์ต้องพึ่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตจากธรรมชาติอันร่อยหรอ เพื่อให้พอแก่ความต้องการของประชาชนที่เพิ่มขึ้น นับวันก็ยิ่งจะอึดอัด ยิ่งความห่วงใยแก่เราท่านต้องขบคิดหาทางแก้

กันอยู่ทุกลมหายใจเข้าออก เมื่อเป็นเช่นนี้เราจะแก้ไขกันอย่างไร ขอแยกพิจารณาเป็นเรื่องๆ ไปดังนี้

๑. การแก้ปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าและน้ำ

การแก้ไขปัญหาดังนั้น ต้องทราบความจริง อันเป็นที่มาของปัญหาก่อน ซึ่งจะต้องวิเคราะห์ถึงเหตุแห่งปัญหาแล้วจึงหาทางแก้ สำหรับปัญหาป่าและน้ำนี้ เกิดจาก ๒ เหตุ คือ ธรรมชาติ และมนุษย์

๑.๑ ปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติ เป็นเรื่องของธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วย บางปีฝนแล้ง แต่บางปีน้ำท่วม อันอยู่นอกเหนือความสามารถของมนุษย์ที่จะตัดทานได้ หากมนุษย์ทำชั่วมัก ฆอราษฏรบังหลวงกัน อย่างที่แล้วมานั้น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็คงจะลงโทษ มนุษย์ สำนอนทางประเวณี ขณะนี้ก็มีโรคเอดส์มาทำลาย สิ่งเหล่านี้จะแก้โดยลำพังวิธีของมนุษย์นั้นคงยาก มนุษย์ทำได้ก็แต่โดยวิธีอ่อนวอน ซึ่งเป็นวิธีดึกดำบรรพ์ (Primitive paradigm) ที่ยังใช้ได้ผลอยู่ เพราะจิตมนุษย์เป็นสื่อของจักรวาล ถ้าทำไปด้วยความเชื่อมั่นว่าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้น สิ่งนั้นก็อาจจะเกิดขึ้นจริงๆ บางทีแม้ภูเขาก็ก่เคลื่อนลงทะเลได้ ถ้าเราอธิษฐานด้วยความเชื่อว่ามันจะเคลื่อน ท่านผู้อ่านบางคนคงเคยเห็นศิษย์สำนักฝึกจิตใช้กระดาด ตัดก้อนอิฐทางที่วิมาแล้ว

เมื่อประมาณ ๕ ปีที่ผ่านมา ฝนแล้งมาก เชื้อนไฟฟ้าทางเหนือ น้ำลดไม่มีน้ำพอแก่การผลิตกระแสไฟฟ้า พวกเราได้พากันไปอดอาหารอธิษฐานขอฝนจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่บางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ปรากฏว่าฝนตกลงมาน้ำเต็มเขื่อน จิตนี้สำคัญที่สุด ช่วงคิดไม่ดีจะก่อให้เกิดการกระทำที่ไม่ดี และผลแห่งการกระทำจะจารึกไว้ในจิตของผู้ทำ เกิดเป็นผลต่างๆ นานา ทำให้คนเสียใจตายก็มีมาก ทนสาบานตายไปก็มี เพราะฉะนั้น อย่าดูถูกความเชื่อเรื่องบุญกรรม

๑.๒ ปัญหาที่เกิดจากคน เนื่องมาจากสองเหตุ คือ

- ก. ประชาชนขาดความรู้ ซึ่งมีเป็นส่วนใหญ่
- ข. บางคนรู้แต่ขาดความสำนึกดี เพราะเห็นแก่ตัว

สำหรับปัญหาประชาชนขาดความรู้ ประการต้นนั้น เนื่องมาจากความเห็นผิด เพราะเคยปฏิบัติสืบต่อกันมาจากสมัยปู่ย่าตายาย ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ มนุษย์ต่อสู้กับธรรมชาติเรื่อยมา ต้องหักล้างทางพงจึงจะได้กิน เพื่อให้เป็นที่เตียน ใช้พื้นที่ทำการเพาะปลูก อันเป็นแนวคิดแบบโบราณ (Ancient paradigm) ที่ตกติดยมาจนปัจจุบัน ตัวอย่างที่เห็นประจักษ์ในช่วงชีวิตของผู้เขียนแทบไม่น่าเชื่อก็คือ *ดงพญาเย็น* ซึ่งชื่อจริงๆ คือ *ดงพญาไฟ* บริเวณจังหวัดสระบุรีกับนครราชสีมา เดิมเป็นป่าทึบมาก เป็นดงดิบ มองจากข้างล่างไม่เห็นท้องฟ้า ความชื้นสูง ใช้ป่าชุกชุม ใครเข้าไปไม่ตายก็ติดไข้ป่ามา ได้รับความเดือดร้อน จึงได้ชื่อว่า *ดงพญาไฟ* เพื่อลดความเลวร้าย ประชาชนจึงเรียกกันเสียใหม่เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีขึ้นว่า *ดงพญาเย็น*

ป่าสมัยนั้นเป็นอย่างนั้น ทั่วทุกแห่งทั่วประเทศ เช่น *ดงเพชรบูรณ์* ซึ่งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ดำริจะสร้างเมืองหลวงใหม่ที่นั่น ได้เกณฑ์แรงงานราษฎรไปถางป่าเป็นไร่ตายที่นั่น เป็นจำนวนมาก เหมือนกับไปสงคราม เมื่อความรกร้างเป็นโทษเป็นแต่ความตาย ประชาชนจึงเห็นความโง่เขลาเป็นของดี ไม่เจ็บไม่ไข้ เป็นความเจริญ ทุกคนมีความเห็นเช่นนั้น สมัยนั้นไม่ว่าราษฎร หรือผู้ปกครองบ้านเมือง แม้กฎหมายที่ดินก็ส่งเสริมให้คนหักล้างถางพง ทำประโยชน์ที่ดินจึงจะออกเอกสารสิทธิ์ให้ ดังปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายที่ดินกระทรวงมหาดไทย เพราะความเข้าใจดังกล่าว คนจึงได้ทำลายป่ากันโดยไม่มีควมยั้งคิด

แม้ผู้มีการศึกษาส่วนหนึ่งซึ่งไม่ถึง ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั้งประเทศ จะเห็นว่าป่าเป็นต้นน้ำลำธารก็เพียงแต่ท่องตามๆ กันไป โดยไม่มีความรู้สึกซึมซาบอะไรมากมายนัก จึงเห็นการทำลายป่าคือการสรรค์สร้าง ผลก็คือป่าหายไปพร้อมหัวใจของชาติ เวลานี้การทำลายจึงมีอยู่เรื่อยมาจนกระทั่งบัดนี้ ไม่เฉพาะแต่บ้านเรา ทวีปอื่นก็ทำนองเดียวกัน ขอเปรียบให้เห็นพื้นผิวโลกอีกส่วนหนึ่งซึ่งเคยเป็นดงดิบ เมื่อสมัยผู้เขียนเป็นนักเรียนมัธยม คือป่าแอฟริกา โดยเฉพาะแถบศูนย์สูตร จนได้ชื่อว่า ดงดิบแห่งศูนย์สูตร (The Equatorial Zone of Jungles and

Wild Lives) ฝนตกชุก สัตว์ป่าชุม เวลานี้เหลือแต่พื้นดิน
เสื่อมโทรม ป่าละเมาะ และไม้หนามขึ้นกระจายอยู่ตาม
ป่าหญ้าที่ค่อนข้างแห้งแล้ง

ผู้เขียนไปทีนครไนโรบี ประเทศเคนยา กับพระ-
พินลธรรม เมื่อ ค.ศ. ๑๙๘๕ หรือ พ.ศ. ๒๕๒๘
เห็นแล้วน่าสงสารมาก ความสมบูรณ์ของป่าและดิน
ไม่มีแล้ว แม้แต่เนื้อผลส้มก็แทบจะไม่มีน้ำให้คนกิน
เพราะฝนที่นั่นน้อยกว่าทางเรามาก ป่าดงดิบที่เคยมีมา
ในอดีตก็เหลือแต่พงหญ้าที่เหี่ยวเฉา มีต้นไม้ก็มีเฉพาะ
แต่ที่เป็นหนามซึ่งสัตว์ป่าก็กินได้ยาก แต่เขาก็กังรักษา
สัตว์ป่าของเขาไว้ได้ดี ที่ป่าหมดเพราะชาวแอฟริกันขาด
การศึกษา ทำลายป่าของตนเอง ด้วยความเข้าใจกันว่า
ความโล่งเตียนคือความเจริญ ดังที่คนไทยเราเข้าใจผิด
กันอยู่เวลานี้ ยิ่งไปกว่านั้นก็คือ ชาวแอฟริกันเข้าใจกันว่า
เมื่อจุดไฟเผาป่าแล้วจะทำให้คว้นขึ้นไปเป็นก้อนเมฆ
แล้วกลบตกลมมาเป็นฝน เวลานี้แอฟริกันหลายๆ คนก็
ยังมีความรู้สึกเช่นนั้นอยู่ ยังมีลูกดก ประชากรเพิ่มเร็ว
การทำลายก็ยังมีสูง

กล่าวกันว่า ประชากรโลกเวลานี้พึ่งป่าแห่งเดียว
เป็นที่ผลิตโอโซนให้คนเราหายใจ เช่น ป่าดงดิบ แห่ง
ลุ่มน้ำอเมซอนในอเมริกาใต้ ซึ่งอุดมด้วยสิ่งสารสัตว์
ปลาไหลไฟฟ้าหรือเงือกน้ำดูดคนตายที่เราเมื่อร้อยปีก่อน
รวมทั้งปลากินคนเวลานี้ก็ยังมีทุกชุมอยู่ที่อเมซอน
ซึ่งป่าที่นั่นเวลานี้กำลังถูกคุกคามจากพ่อค้าข้ามทวีป
จนทางองค์การสหประชาชาติต้องรณรงค์ต่อต้าน โดย
ถือว่าเป็นป่าเดิมสมบัติขึ้นเดียวของโลกที่เหลืออยู่

อยากจะเปรียบเทียบกับประเทศที่เจริญให้ท่าน
ผู้อ่านเห็น อย่างเช่น ยุโรป อเมริกา รวมทั้ง แคนาดา
และอังกฤษ เป็นต้นนั้น ประชาชนของเขารักธรรมชาติมาก
เขาถือว่าป่าคือชีวิต สัตว์ป่าคือเพื่อนคู่ชีวิต ดินทุกเม็ด
จะต้องรักษาด้วยการปลูกหญ้าทุกหนแห่ง โดยถือคติว่า
ดินถึงไหนหญ้าถึงนั้น เพื่อรักษาไม่ให้ดินพัง และ
ป้องกันฝุ่นฟุ้งทำให้อากาศสกปรก ลานหน้าบ้านที่ต้อง
จอดรถ ถ้าไม่ปูด้วยอิฐหรือโรยด้วยหินก้อนเล็กก็ต้องราด
ซีเมนต์หรือยางมะตอย เขาจะไม่สร้างความสกปรกให้
แก่ผิวโลก

เมื่อครั้งผู้เขียนไปเรียนกฎหมายที่ประเทศ
สหรัฐอเมริกา เมื่อปี ๒๕๑๐ คือเมื่อ ๓๔ ปีมาแล้ว
วันหนึ่ง ครอบครัวอเมริกันชนผู้เขียนนั่งรถไปเที่ยวต่าง
เมือง ขณะที่นั่งรถผ่านป่าใหญ่ ภริยาเจ้าของบ้านได้แจก
ลูกอมกันคนละเม็ด ผู้เขียนรับมา ๑ เม็ดแล้วแกะ
กระดาษห่อออกเพื่อกินลูกอม แล้วจัดแจงจะทิ้งกระดาษ
ห่อเล็กๆ นั้นออกนอกหน้าต่างรถ พอผู้เขียนหมุนกระจก
หน้าต่างรถลงยกมือขึ้นจะทิ้งกระดาษห่อลูกอมซึ่งเล็ก
นิดเดียวออกนอกหน้าต่างรถยนต์ เด็กหญิงอายุ ๓ ขวบ
ชื่อแอริน ซึ่งนั่งข้างๆ รีบดึงแขนผู้เขียนไว้ พลางร้อง
ดังๆ ว่า อย่าทิ้งออกนอกรถ มันสกปรก แล้วชี้มือน้อยๆ
ของเธอไปที่ถาดใส่ขยะในรถ ขณะนั้นผู้เขียนอายุ ๓๔ ปี
ยังไม่เคยสาต่อโลกเท่าเด็กอเมริกันอายุ ๓ ขวบเลย
ผู้เขียนเกิดความสำนึกในเรื่องนี้ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ตอนเรียนก็มีเพื่อนอเมริกันคนหนึ่งซึ่งเรียน
กฎหมายด้วยกัน ชื่อไบรอัน เป็นนายทหารเรือเก่า
(วิชากฎหมายในอเมริกานั้นเป็นปริญญาที่ ๒ คนที่จะ
เรียนกฎหมายได้จะต้องจบปริญญาตรีเป็นอย่างต่ำ
ในสาขาอื่นมาก่อน เพราะฉะนั้นนักเรียนกฎหมายใน
อเมริกาจึงเป็นผู้ทำมาหากินมาก่อนระยะหนึ่ง เก็บเงิน
เก็บทองไว้เรียนกฎหมาย มีครอบครัวแล้วเป็นส่วนใหญ่
ซึ่งถูกต้อง เพราะวิชากฎหมายต้องการความพร้อมพอ
สมควร) เขามักจะชวนผู้เขียนไปรับประทานอาหารที่
บ้านเขาเสมอ วันหนึ่ง ผู้เขียนเห็นนกเป็ดน้ำที่มามีเล่นน้ำ

ในระหว่างบ้านเขา ก็จัดแจงหยิบปิ่นของเพื่อนคนนั้นจะ ไปยืมนก ไบรอันและภริยาเห็นรีบเข้ามาออกผู้เขียนไว้ แล้วแย่งปิ่นยาวออกจากมือผู้เขียนไป พร้อมกับพูดว่า “It is a god’s gift.” แปลว่านกตัวนั้นเป็นของขวัญชิ้นหนึ่งจากพระเจ้า แล้วพูดพลางหัวเราะว่า “นายท่านเองเป็นไหม? ถ้าทำไม่เป็นก็ขอให้รักษามันไว้เท่าชีวิตนาย”

การล่าสัตว์ในอเมริกาจะทำได้ก็ต่อเมื่อทางการอนุญาตเฉพาะฤดูกาล และเมื่อล่ามาได้ก็ต้องนำไป เสียภาษีก่อนเอามาปรุงเป็นอาหาร หลังฤดูหนาว ใบไม้ผลิ ดอกไม้แย้มบาน อากาศเย็นสดชื่นเป็นช่วงเวลา ที่ประชาชนชื่นชอบกับฝูงนกต่างๆ บางชนิดที่เห็น ความหนาวก็กลับมาอยู่ป่าที่มันเคยอยู่อีก ชาวบ้านจะ พากันออกไปชมนกเช้าๆ กัน แล้วมาคุยกันว่าใครเห็นนก อะไรบ้าง ถ้าเราขับรถไปตามถนนจะเห็นกระต่ายป่าถูกรถทับตายที่โน่นตัวที่นั่นตัว เพราะมีกระต่ายอยู่ทุกชุม พุ่มไม้ กวางป่าออกมาหากินปนกับฝูงโคชาวบ้าน เขารัก ป่าเท่ากับสมบัติของเขาเอง แม้จะไม่ใช้ป่าสัมปทานที่ เขาปลูกก็ตาม ถึงหน้าร้อนเขาจะพากันขนปุ๋ยบ้านละถุง สองถุงไปให้ป่าชุมชน ซึ่งอุดมสมบูรณ์มาก ประกอบ ด้วยไม้หนานาชนิด ถ้าที่บกินเขาจึงจะตัด เพื่อให้แดดส่องถึงลำต้น ลำต้นจะได้โต มิฉะนั้นก็ได้แต่สูง ซึ่งอาจทานลมไม่ได้

สำหรับพื้นดินในหมู่บ้านนั้นเขาจะทำ แลนด์สเคป/กัน คือพื้นดินที่ตกแต่ง ปลูกหญ้า ทำรูปร่างสวยงาม มีต้นไม้ใหญ่ ขุดบ่อ ปล่อยน้ำทิ้งจากบ้านต่างๆ ในละแวกนั้นลงไปในสระ เพื่อให้พืชน้ำกินความสกปรกที่ไหลลงอยู่ แล้วเขาสูบน้ำนั้นรดพื้นหญ้าที่เขาปลูก เป็นบริเวณทั่วไป แสงจะสวยงาม โดยทุกครัวเรือนรับผิดชอบในค่าใช้จ่ายร่วมกัน เรียกว่าระบบ Condominium ซึ่งแปลว่า การร่วมกันครอบครองรับผิดชอบระบบเดียวกับตึกตามกฎหมายอาคารชุดของเขา

ที่น่าเวทนามก็คือในเมืองไทยเราแต่ก่อนนั้น เพราะเศรษฐกิจไม่ค่อยดี ชาวอีสานบ้านผู้เขียนเองที่ไม่เคยสา ก็พากันจับสัตว์เล็กสัตว์น้อย แม้แต่ลูกกบตัวเล็กๆ ที่เป็นลูกอ๊อดอยู่ก็พากันซื้อมาขาย พากันเก็บของป่า ยิ่งสัตว์ป่า จิ้งหรีดและแมงกระซอน ขอให้มอง

เห็นว่าเป็นประโยชน์ เขาจะจับจะเก็บเอามาเปลี่ยนเป็นเงินจุนหมัด ผู้เขียนไปที่สกลนครเห็นแม่ค้าคนหนึ่งที่นั่งรับซื้อตุ๊กแกจากชาวบ้านไปขายส่งนอก เธอขังไว้ในกรงตาข่ายนับพันๆ ตัว ชาวอีสานนิยมจับตุ๊กแกไปขายให้พ่อค้าประเภทนี้ ทำให้ตุ๊กแกร้อยหรือทั่วทั้งภาค พ่อค้าชาวบ้านจะพากันไปส่องไฟจับตุ๊กแกกัน เพื่อส่งขายแก่พ่อค้าแม่ค้าเหล่านี้ซึ่งมีมาจากหลายจังหวัด ผู้เขียนเคยให้เงินแก่พวกชาวบ้านที่กำลังจะออกไปล่า พร้อมกับสั่งสอนให้ความรู้แก่เขาว่า ตุ๊กแกแต่ละตัวนั้นสามารถจับแมลงกินเป็นพันธุ์ ตัวแต่ละวัน รวมทั้งคางคก กบ อึ่งอ่าง และนกน้อยๆ ทั้งหลายด้วย สัตว์เหล่านี้ช่วยมนุษย์รักษาระบบนิเวศได้ดีมาก

วันหนึ่งบุตรชายของผู้เขียนเห็นงูเขียวหางไหม้ อยู่บนบ้าน บอกให้พ่อไปฆ่ามัน ผู้เขียนห้ามไม่ให้เขาฆ่า แม้งูพันนั้นจะกัดคนตายก็ตาม เพราะมันมีประโยชน์ ช่วยจับหนูกินเป็นอาหาร ถ้าไม่มีงูหนูก็ชุม อย่างแถวภาคกลางที่จับงูเห่าขายก็ประสบปัญหาหนูนาชุมกินข้าวในนาหมด สิ่งเหล่านี้ประชาชนคนไทยเราไม่ค่อยจะรู้ผลการกระทำของเขา ทางเราจะต้องสอนเขาให้ถูกต้อง

ชาวบ้านอีกพวกหนึ่งจำนวนไม่น้อยมีความคิดแบบโบราณเหมือนกัน ชอบเผาป่าไล่จับสัตว์ป่า สมัยผู้เขียนเป็นเด็ก ผู้ใหญ่พาไปเก็บลูกค้อ และลูกหยี ด้วยการรานกิ่งโตๆ จนต้นโกร่น ซึ่งเป็นการทำลายไม้ใช้การแสวงประโยชน์ที่ถูกต้อง โดยเฉพาะการจุดไฟเผาป่าเผาหญ้าเผางานั้นเป็นการทำลายล้างป่าอย่างมหาศาล นอกจากป่าจะถูกทำลายแล้ว พวกแมลงต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ เช่น ตัวห้ำตัวเบียนที่ทำลายแมลงศัตรูพืชชนิดอื่นๆ รวมถึงจิ้งจั่น แมลงอึ่ง ที่ร้องเพลงไพเราะให้เราฟัง ลูกนกในรัง ผีเสื้อในรวง จิ้งจก ตุ๊กแกบนต้นไม้ พลอยวอดไปกับไฟด้วย ป่าที่ถูกเผาถึงจะฟื้นขึ้นมาใหม่ก็ไม่เหมือนเดิม ที่เสียหายมากก็คือ ความอุดมของดิน

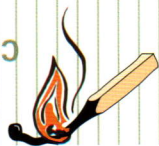
ผู้เขียนเคยไปสัมภาษณ์ท่านอธิบดีกรมป่าไม้คนก่อน สมัยท่านยังเป็นผู้อำนวยการกอง เพื่อนำมาลงในวารสารไทยนี้ ท่านเล่าว่า ดินที่ถูกไฟไหม้เสียไปนั้นยากที่จะฟื้นกลับคืนมาสู่สภาพเดิมอีก มันจะขาดความอุดมสมบูรณ์ ต้องอาศัยไปไม่หล่นทับถมกว่าจะได้

พื้นที่ที่สมบูรณ์ดี สูงขึ้นมาแต่ละหนึ่งเซนติเมตรต้องใช้เวลากว่าล้านปี ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วไม่มีโอกาสฟื้นฟูเพราะเผาทุกปี ผู้เขียนได้ร่วมมรดงศ์ต่อต้านไฟป่ามาเป็นเวลาหลายปีก่อนหน้านั้นแล้ว จนกรมป่าไม้ได้ตั้งหน่วยปฏิบัติการป้องกันไฟป่าขึ้นตามที่ต่างๆ เช่น ภูพาน และอีกหลายที่ แต่ความหมายนั้นดังกล่าวนั้นไม่รู้ เพราะเขาเคยชินต่อการจุดเผา เห็นหญ้าเผาๆ หน้อย ก็จัดแจงจุดไฟ ซึ่งทำงานนี้คนเดียว เพียงไม้ขีดก้านเดียว ก็ทำให้รอดได้ทั้งป่าใหญ่โดยไม่รู้ว่าอะไรจะเป็นผลตามมา เมื่อประชาชนขาดจิตสำนึก ก็พากันเผาทุกสิ่งซึ่งขวางหน้าเผาหญ้า เผาฟาง เผาป่าอ้อย ทุกหนแห่งทั่วประเทศอย่างที่เราเห็นกันอยู่เวลานี้ หวังแต่เพียงว่าจะได้ความโล่งเตียน มองเห็นดอกระเจียวตัดได้ง่ายขึ้น แล้วไฟก็ลามไปไหม้ไร่ชาบ้าน รวมทั้งไร่ผู้เขียนด้วย มักจะเป็นอย่างนี้ทุกหนแห่ง น่าสลดใจมาก เราต้องให้การศึกษากับคนเหล่านี้ ตามวิธีการที่จะกล่าวในตอนหลัง

เล่าให้ฟังว่า มีผู้ที่เป็นข้าราชการตำแหน่งสูงในกระทรวงสำคัญ ได้วางแผนตัดไม้โดยไม่ให้ตำรวจลูกน้องนั้นไปบารอรอบๆ ต้นไม้มีค่า จำพวกเต็ง แดง มะค่า และอื่นๆ แล้วปล่อยให้มันตายเอง บางต้นอาจจะตัดให้ล้มลงไปเลยหวังให้เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้เข้าไปตรวจจับส่งเข้าเป็นสมบัติของหลวง แล้วประมูลขายในฐานะเป็นไม้ขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ผู้รับซื้อก็คือ บริษัทเอกชน ซึ่งก็คือบริษัทของผู้ใช้ให้ไปตัดฟันไว้นั่นเอง ในราคาต่ำอันนี้เป็นคำบอกเล่าจากหลายกระแส เท็จจริงอย่างไรอยู่ที่ผู้เล่า

พวกนี้ต้องแก้ด้วยมาตรการทางกฎหมายอาญา และอุบายวิธีทางด้านการบริหาร ซึ่งถ้าผู้เขียนมีอำนาจก็จะไม่ขายไม้เหล่านั้นให้แก่เอกชน แต่จะให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้แปรรูปเสียเอง งดให้ล้มปทานทั้งหมดโรงไม้ทั้งหลายจะแปรรูปไม่ได้ ให้เป็นผู้จำหน่ายปลีกไม้แปรรูปของโรงงานอุตสาหกรรมป่าไม้เพียงสถานเดียว

“เขาเคยชินต่อการจุดเผา เห็นหญ้าเผาๆ หน้อย” ก็จัดแจงจุดไฟ ซึ่งทำงานนี้คนเดียว เพียงไม้ขีดก้านเดียว ก็ทำให้รอดได้ทั้งป่าใหญ่โดยไม่รู้ว่าอะไรจะเป็นผลตามมา”

สำหรับคนมีความรู้แต่เห็นแก่ตัวนั้น เป็นพฤติกรรมที่มีอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะประเทศด้อยพัฒนาอย่างเช่นประเทศไทย ผู้เขียนขอเรียกว่า พวกที่ขาดความสำนึกดี เป็นพวกที่ขึ้นในทางลบ ทำให้ลูกหลานและผู้ไม่รู้ทั้งหลายถือเอาเป็นตัวอย่าง ก่อปัญหาให้แก่สังคมนานัปการสืบทอดกันไป ตัวอย่างที่ผู้เขียนพบมาด้วยตนเองมีอยู่เป็นอันมาก

เช่นเมื่อครั้งเป็นผู้พิพากษาที่จังหวัดอุดรธานี ครั้งกระโน้นป่าไม้ยังอุดมสมบูรณ์มาก ถนนระหว่างสกลนคร - อุดรธานีเป็นทางลูกรัง อุดร - โคราขกักรัง นครพนม - สกลนคร - กาฬสินธุ์ ลูกรังทั้งสิ้น การชักลากต้องอาศัยรถบรรทุกที่ออกแบบเฉพาะ การตัดทำลายก็มีทั้งด้วยเลห์และด้วยกล ทั้งๆ ที่รู้ว่ามีกฎหมายมีตำรวจซึ่งเคยเป็นนักเรียนรุ่นพี่ผู้เขียนมาที่บ้านพักวันหนึ่ง

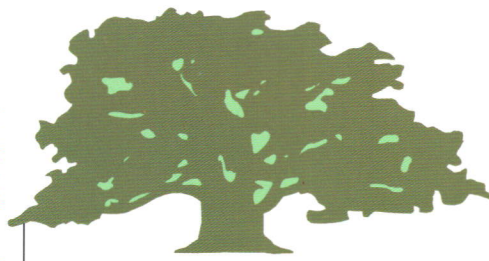
ท่านผู้อ่านคงเคยได้ยินข่าวเครื่องบินปีกหมุนตกที่ทุ่งนเรศวรขากลับจากล่าสัตว์ที่เขาใหญ่ ผู้ละเมิดกฎหมายไม่ใช่คนธรรมดาแต่เป็นผู้ที่อยู่ในเครื่องบินทั้งคัน นับว่าเครื่องบินเพราะบรรทุกเนื้อทรายและคนเกินกำลังเครื่อง

การทำลายนอกนั้นก็ยังมิผู้ทำลายนั้นไม่ใช่ชนชั้นผู้รู้ แต่เป็นพนักงานผู้ปฏิบัติ ผู้ใหญ่ไม่รู้ว่าลูกน้องของตนไปตัดไม้ ณ แห่งใด จำเป็นหรือไม่ เช่น พวกการไฟฟ้าตัดไม้ข้างถนนด้วยเกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่สายไฟทั้งที่อยู่ห่างไกล หรือใกล้สายหุ้มฉนวน การทำลายจึงมีอยู่ทั่วไป ผู้ใหญ่ควบคุมไม่ทั่วถึง ตัวอย่างที่เห็นได้ง่ายและน่าสลดใจก็คือ การตัดต้นไม้ใกล้สายไฟฟ้าหลายแห่ง ตัดโดยไม่มีเหตุผล ในประเทศจีน และได้หวนนึกเขาเดินสายไฟฟ้าแรงสูงผ่านป่าโดยไม่ต้องแตะต้นไม้เลยแม้แต่ชนิดเดียว โดยใช้เสาสูงและเดินสายด้วยเครื่องบิน

ปึกหมุน หรือมิฉะนั้นก็ใช้เครื่องยิงพาดสายเสาดต่อเสาด แต่ของเราสายไฟฟ้าไปที่ไหนเดือดร้อนต้นไม้ที่นั่น ต้นที่อยู่ห่างๆ ก็ยังไปตัดมัน ทั้งๆ ที่สายก็หุ้มด้วยฉนวน ซึ่งที่บ้านผู้เขียนเองซึ่งผ่านกิ่งมะม่วงมะขามไปได้โดยไม่ต้องตัดกิ่งมัน

อย่าลืมนะ ต้นไม้นั้นมิใช่จะมีประโยชน์แค่ร่มเงา หรือรักษาความชื้นเท่านั้น มันยังทำหน้าที่เป็นเครื่องปรับอากาศ และดียิ่งกว่าเครื่องปรับอากาศก็คือ ให้ออกซิเจนแก่คนด้วย องค์การสหประชาชาติจึงเป็นห่วงเป็นใยในเรื่องป่ามาก และปกป้องป่าลุ่มน้ำอเมซอนอย่างแข็งขันอยู่เวลานี้ เพราะเห็นว่าเป็นป่าของโลกแห่งเดียวที่เหลืออยู่ในสภาพที่สมบูรณ์พอสมควร เรื่องเหล่านี้ทางการต้องให้การศึกษาอบรมแก่ประชาชนจนถึงรากเหง้า ไม่ใช่แต่อนุชน แต่ผู้ใหญ่ทั้งหลายที่อยู่ในวัยทำลายเป็นส่วนสำคัญ ก่อนป่าไม้ของเราจะหมดไปไม่เหลืออะไรไว้ให้อนุชนผู้เข้ามาสืบทอดความยั่งยืน

เมื่อครั้งเป็นกรรมการอุดมการณ์ของชาติ ผู้เขียนเคยเสนอที่จะทำคู่มือให้วัดต่างๆ เทศน์ให้ญาติโยมฟัง เพราะนั่นเป็นการศึกษานอกโรงเรียนที่ได้ประโยชน์ ใครพูดเขาไม่เชื่อแต่พระพูดเขาเชื่อ แต่พระก็

“ต้นไม้ต้นมิใช่จะมีประโยชน์แค่ร่มเงา หรือรักษาความชื้นเท่านั้น มันยังทำหน้าที่เป็นเครื่องปรับอากาศ และดียิ่งกว่าเครื่องปรับอากาศก็คือ ให้ออกซิเจนแก่คนด้วย”

คือคนที่ไม่รู้ ถ้าเราไม่ทำคู่มือให้ก็เทศน์ไม่ถูกต้อง แต่ยังไม่ทันจะเป็นรูปธรรมก็ล้มเลิกกรรมการที่มีประโยชน์ยิ่่งนั้นเสีย และตั้งไม่ได้จนกระทั่งบัดนี้ ผู้เขียนเคยเสนอให้มีหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ในนามกรรมการสาขาสังคมศาสตร์ของยูเนสโก ให้ท่านสั่งการไปยังนายอำเภอ เพื่อจะได้อบรมกำนันผู้ใหญ่บ้านในเรื่องป้องกันไฟป่า แต่ถูกยับยั้ง เพราะผู้มีอำนาจในกระทรวงศึกษาเองยังมองไม่เห็นความสำคัญ ซึ่งผู้เขียนเองก็ยังไม่ลดละความพยายามในเรื่องนี้ トラบเท่าที่มีลมหายใจอยู่ ข้อที่ทุกคนควรฟังไว้ในส่วนลึกของหัวใจก็คือ เราเกิดบนพื้นโลกอาศัยพื้นโลกดำรงชีวิต จนกระทั่งตายบนพื้นโลกใบนี้ ซึ่งกว้างใหญ่ไพศาลมาก การที่จะรักษาสมบัติอันล้ำค่ากว่าชีวิตของเราไว้นี้ไม่ใช่หน้าที่ผู้เขียนคนเดียว แต่เป็นของเราท่านทุกคน

๒. ปัญหาหน้าดินถูกทำลาย

อันนี้เป็นปัญหาที่ฉกฉกรจรรจ์อีกปัญหาหนึ่งที่คนไทยมองข้ามกัน ปีหนึ่งๆ เราสูญเสียหน้าดินไปเป็นจำนวนมหาศาล วันหนึ่งผู้เขียนได้ติดตามดูรายการเกษตรสัญจรในโทรทัศน์ของโตจ่าไม่ได้แน่ เจ้าของไร่

มันล่ำปะหลังคนหนึ่งเล่าให้วิทยากรฟังว่า เนื้อดินของเขาต่ำลงไปปีละครั้งฟุต เพราะการปลูกมันนั้นจะต้องทำให้หน้าดินเตียน ถ้าไม่เตียนวัชพืชก็จะไปแย่งอาหารมัน เมื่อดินขาดหญ้าปกก็ถูกน้ำฝนชะพังทลาย รวมทั้งดินบนเขาที่ถูกไฟไหม้บ่อยๆ ด้วย ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อคราวน้ำท่วมใหญ่ ไม่ว่าทางใต้ หรือทางตะวันออก รวมทั้งเหตุการณ์ในจีนและฮ่องกงด้วย เหตุก็เพราะคนไม่ตระหนักในคุณค่าของดินและหญ้าหรือป่า ซึ่งอาศัยกันและกัน ดังสุภาษิตที่ว่า

“ดินดีเพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสียยัง เสียมิเพราะป่าบัง หญ้ายังเพราะดินดี”

คนจีนก็เป็นผู้ทำลายป่าไม้ที่เก่งกาจพวกหนึ่งเด (พ่อ) ก็มเพื่อนของพ่อเล่าให้ฟังว่า สมัยท่านอยู่ที่เมืองจีนเมื่อยังหนุ่ม ถึงหน้าเสร็จเก็บเกี่ยวก่อนลมหนาวมา ชาวจีนจะพากันเข้าป่าไปตัดไม้พินมาไว้ใช้ระหว่างฤดูหนาว พลเมืองจีนมากกว่าไทยกว่าสิบเท่า เขาย่อมทำลายป่ากันได้รวดเร็วกว่าเรา เมื่อคราวผู้เขียนไปเที่ยวเมืองจีนเมื่อราว ๑๕ ปีก่อน เห็นภูเขาโล้นกันเป็นส่วนใหญ่ ผู้นำเที่ยวเล่าให้ฟังว่า รัฐบาลจีนใช้เครื่องบินปีกหมุนบินขึ้นไปโปรยเมล็ดพันธุ์ไม้บนเขา

ผู้เขียนบอกเขาว่าอย่าทำสิ่งที่ไร้ประโยชน์ การปลูกต้นไม้มิได้งายอย่างนั้นเลย ไม่ใช่ว่าทศสวรรค์จะมาเหินเมล็ดพันธุ์ลงไปในดินแล้วใส่ปุ๋ยให้ก็เปล่า ทางที่ถูกจะต้องชวนคนขึ้นเครื่องบินไปบนเขาโล้น พร้อมด้วยต้นกล้าไม้ในต้นฤดูฝน แล้วช่วยกันปลูกอย่างเอาใจใส่ และดูแลอย่างไม่ขาดระยะจนกว่าไม้จะโตและพึ่งตนเองได้ การเอาใจใส่ดูแลนั้นจะต้องใส่ปุ๋ยบำรุงด้วยจนกว่าจะเป็นป่า มีความหนาแน่นของต้นไม้ ข้อสำคัญก็คือ ต้องมีความชื้นพอไม้จึงจะขึ้น ความชื้นนั้นได้จากร่มเงาของต้นไม้และไม้ทนม รวบรวมหญ้าหรือพืชที่ต้องคลุมและค้ำดินไว้มิให้พังด้วย เรื่องนี้ต้องยกให้แก่นักวิชาการ ความชื้นไม่พอไม้ก็ไม่ขึ้น ปลูกไม่เท่าไรก็ตาย

ขอยกตัวอย่างเช่น สวนในวรรณคดีตามโรงเรียนต่างๆ ที่เขาขมิ้นที่ปลูกในกระถางไปตั้งเรียงรายอยู่บนพื้นที่ซีเมนต์ เมื่อถูกแดดร้อน ต้นไม้ไม่สามารถจะ

เจริญงอกงามได้ เพราะความชื้นไม่พอ ควรจะต้องตั้งให้ถี่ชิดกันพอสมควร หาไม้กระถางเล็กมีใบหนาไปตั้งผสมให้เกิดความทึบอย่าลืมหาพฤษกับไพรจะต้องพึ่งกัน พฤษจะอยู่ได้ด้วยไพร ไพรคือกลุ่มไม้หนานาชนิดที่อยู่กันหนาแน่น มีใบรับแสงแดดเพื่อปรุงอาหาร และในขณะเดียวกันใบก็บังแสงแดดรักษาความชื้นที่โคนต้นให้คงอยู่ ใบที่ร่วงหล่นนั้นคืออาหารของต้นไม้ตามธรรมชาติ เป็นวงจรอาหารที่เราไม่อาจจะมองข้าม ถ้ามีความชื้นพอและมีใบเนาให้ต้นไม้กินเป็นอาหาร แม้อยู่บนโขดหิน หากมีความหนาแน่นของต้นไม้อยู่บ้าง ต้นไม้ก็จะขึ้นได้ อย่างดี แรกๆ ก็อาจจะลงทุนหาสิ่งกำบัง จนไม้โตมีใบหนาทึบพอที่จะรักษาความชื้นให้แก่ตนเองได้ เมื่อคราวผู้เขียนไปเกาหลีเมื่อปี ๒๕๑๕ ไม้บนเขาในกรุงโซลไม่มาก แต่เมื่อไประยะหลังๆ มีต้นไม้เต็มเขา โดยเขาปลูกด้วยความพากเพียร

สำหรับการป้องกันหน้าดินมิให้พังทลายนั้น ในหลวงและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถของเรา รับสั่งให้ใช้หญ้าแฝก ซึ่งเป็นหญ้าที่ทนรากลึก ลงไปในดิน อันนั้นเหมาะสำหรับที่ลาด ปลูกเป็นแถวกันดินพัง ถ้าเป็นพื้นที่ราบไม่จำเป็นต้องใช้หญ้าแฝก หญ้าธรรมดาก็ได้ ถ้ามีแดดก็ใช้หญ้านวลน้อย ถ้าที่ร่มก็ใช้หญ้าม้าลาย หญ้าทุกชนิดเป็นสิ่งป้องกันหน้าดินได้ ยอดเยี่ยมที่สุดไม่ว่าที่ราบหรือที่ลาด ที่ใดไม่เพาะปลูกอย่าได้ไปถากหญ้าออกจากดินเป็นอันขาด และอย่าได้จุดไฟเผา แม้มันจะแห้งอย่างไรก็ขอให้รักษาไว้รอฝนนาข้าวและไร่อ้อยก็เช่นเดียวกัน เพราะแม้ใบหญ้า และตอข้าวในนาจะแห้ง ก็สามารถปะทะปะทั่งการชะล้างของน้ำฝนได้ แถมยังเนาเปื้อนเป็นปุ๋ยด้วย

ตัวอย่างที่วิเศษสุดได้แก่วัดป่าหลายๆ แห่ง ที่ผู้เขียนไปเห็นมา มีวัดป่าบ้านตาดของท่านอาจารย์มหาบัว อัมภอเมืองอุดรธานี วัดหลวงพ่อบุชชาที่อุบลราชธานี วัดป่าอุดมสมพรของหลวงปู่ฝั้น และอีกหลายแห่งในสายเดียวกัน ท่านไม่แต่ต้องไปไม้เลย นอกจากที่เดินจงกรมเพียงไม่กี่ก้าวเท่านั้น ที่ท่านกวาดแหวกไปไม้ออกเป็นทางเล็กๆ พอได้วางเท้าเดิน วัดหลวงปู่สีก็มีการกวาด

ใบไม้ออกจากดินใส่หลุมฝังทำปุ๋ยหมัก ซึ่งก็ดีส่วนหนึ่ง ยิ่งกว่านั้น ใบไม้ที่ร่วงหล่นบนดินนั้นคือที่อยู่อาศัยของมด ปลวกและแมลง ซึ่งมีคุณต่อระบบนิเวศอย่างมหาศาล เมื่อมนุษย์กวาดใบไม้ออกไปจากต้นก็เป็นการทำลายระบบนิเวศ เม็ดฝนตกลงมาถูกดินก็ทำลายและชะล้างหน้าดิน ไม่กี่ปีก็จะหมดความสมบูรณ์

เมื่อสมัยผู้เขียนเป็นเด็กในวัดที่บ้านของผู้เขียน เต็มไปด้วยต้นลำดวนดง เพราะพระเถระกวาดใบออกจากต้น ญาติโยมที่มาวัดก็ช่วยกันทำลายต่อด้วยการ ถากหญ้าออกจากดิน เวลานี้ ลำดวนไม่เหลือเลยสัก ต้นเดียว เมื่อประมาณ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ผู้เขียนได้ช่วย รณรงค์ให้ปลูกป่าจนเต็มวัด ผู้เขียนลงทุนหาเมล็ดไม้ไป ใส่ไว้วัดก่อนปลูก เพื่อให้ประชาชนเห็นว่าต้องทำอย่างนั้น แต่ก็ไม่มีการเอาใจใส่ เวลานี้ต้นไม้ขึ้นหนาที่บ สรรพพันธุ์ รวมทั้งไม้ผลและมะพร้าว งอกงามมากเพราะได้ปุ๋ยคอก ที่นำไปใส่ไว้ ก็กำลังถูกพระเถระที่บวชใหม่ทำลายด้วยการกวาดใบออกจากต้นของมัน อุตสาหะซื้อเครื่องตัดหญ้า ให้แล้ว ก็ยังพากันถากหญ้าออกจากดินอยู่เหมือนเดิม

นี่ก็เป็นเรื่องที่ทางการจะต้องให้การศึกษาแก่ ประชาชนอย่างจริงจัง เอาใจใส่ และทั่วถึง ผู้อยู่นอก เกณฑ์โรงเรียนก็ให้การศึกษานอกโรงเรียนรับไป ส่วน เด็กนักเรียนก็ให้มีหลักสูตรธรรมชาติวิทยาให้เขาเรียน อย่าลืมว่าต้องทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ผู้เขียนเองได้ พิมพ์เอกสารสารคดี ไปอเมริกา กับฮานอย แจกราษฎร ๘,๐๐๐ เล่มแล้ว รู้สึกว่าได้ผลพอสมควร นายอำเภอ ได้อบรมราษฎรในบางเรื่อง ได้ข่าวทางทีวีว่า ท่านผู้ว่า ราชการจังหวัดทางภาคเหนือ จังหวัดอะไรจำไม่ได้แน่ ซึ่งขึ้นต้นด้วยคำว่า “แม่” สั่งให้ผู้ใหญ่บ้านจัดเวรยาม ไม่ให้คนจุดไฟเผาป่า นั่นก็เป็นการกระทำที่น่าเอาอย่าง จริงๆ ถ้าจะให้ดีที่สุดต้องให้การศึกษาอบรมแก่เขา ให้รู้ โทษของไฟว่ามันทำลายทุกอย่างนอกจากหุงข้าวต้มแกง แล้วยังทำลายหน้าดิน ทำลายวงจรของระบบนิเวศ และ เป็นการสืบสานแนวคิดผิดๆ ที่มีมาแต่โบราณสมัยด้วย

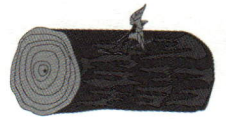
ในวันหนึ่งๆ หน้าแล้ง ไม่ว่าปีใด ท่านจะเห็น รอยไฟไหม้พื้นดินทั่วไป ถึงแม้ไฟถูกไฟลวก แห้งเหี่ยว

ตาย คอยฝนมาชุบชีวาให้ฟื้นได้ แต่ไม่เต็มเหมือนเดิม วันหนึ่งผู้เขียนได้พบนักวิชาการชั้นดอกเตอร์ ท่านเคย เป็นผู้ว่าการสำนักผังเมืองมาก่อนเกษียณอายุราชการ ได้กล่าวกับผู้เขียนว่า ถ้าท่านตายท่านจะมีความสุขขึ้น เพราะไม่เห็นคนเผาป่าและถากหญ้าออกจากดิน แต่ ผู้เขียนเองไม่คิดว่าจะมีความสุขหลังตาย เพราะวิญญาณ จะรับทราบสิ่งเหล่านี้อยู่ตลอดเวลาแล้ว

สังเกตดินก็จำเป็น

ที่กล่าวมานั้นเป็นเรื่องของป่าและที่รกร้าง หาก เป็นแปลงเพาะปลูกไม้ประดับที่ต้องถากวัชพืชออกนั้น เราจะต้องหาสิ่งคลุมดินซึ่งมีประโยชน์สองต่อ คือ เพื่อ กันมิให้หญ้าขึ้นนั้นประการหนึ่ง และสิ่งที่คลุมดินนั้นจะ รักษาความชื้นของดินซึ่งพืชต้องการด้วย ในต่างประเทศ เขามีเปลือกไม้เศษไม้ที่สับเป็นชิ้นเล็กๆ จำหน่ายเป็นถุงๆ ถ้าเป็นต้นไม้ที่ปลูกใหม่รากอยู่ลึก เขาก็จะทำท่อสำหรับ ใส่น้ำลงไปให้ถึงราก ผู้เขียนเห็นคนไทยถากวัชพืชออก จากดินแล้วปล่อยให้ดินโล้น โดยไม่ใส่ปุ๋ยหรือสิ่งคลุมดิน ลงไปเลย ดินถูกแสงแดดก็แห้ง ต้นไม้ใหญ่มีใบคลุมดินก็ พวยอยู่ได้ แต่ไม้ประดับใบน้อยไม่หนาแน่นพอจึงอยู่ไม่ได้ ถึงอยู่ได้ก็ไม่งาม ยิ่งกว่านั้นยังนิยมถากหญ้าริมถนนให้ เป็นร่องกันทั่วไป พอถามก็ตอบว่าเพื่อให้หน้าไหล ซึ่งนำ เวหนามาก รวกับว่าไม่มีผู้รู้ดูแลสักคนเดียวในแถบนั้น ผู้เขียนเขียนไปแนะนำก็ไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร เป็นการปฏิบัติ ที่ผิดที่สุด เป็นแนวคิดแบบผู้ไร้การศึกษา ซึ่งพบเห็นใน แถบประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย อินโดนีเซีย และเวียดนาม แถวๆ นี้ เพราะเห็นคนหนึ่งปฏิบัติก็จำไป ปฏิบัติต่อๆ กันไป ร่องที่ทำไว้นั้นทำให้ดินพังเป็นรอยโบ้ อยู่ทั่วไปในกรุงเทพฯ และปริมณฑล พอหญ้าขึ้นมากคลุม ตรวยรากก็จัดแจงถากอีก ผู้เขียนต่อสู้มาหลายทศวรรษ จนไม่อยากจะพูดต่อไปแล้ว บางแห่งดีขึ้น แต่หลายๆ แห่ง ยังไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร ถ้าความไม่รู้สิ่งง่าย ๆ เหล่านี้ยังมีอยู่ ก็แสดงว่าสิ่งที่ควรรู้ลึกกว่านี้ยิ่งไม่รู้ ประเทศของเราก็ คงจะเจริญรวดเร็วไปไม่ได้แน่

สำหรับพื้นดินในชุมชนชนของเทศบาล และของ อบต. นั้น ควรจะให้อยู่ในความรับผิดชอบของส่วน

ราชการท้องถิ่นเหล่านั้น เทศบาลอาจจะให้สมาชิกชุมชนร่วมกันรับผิดชอบเป็นหย่อมๆ ในลักษณะคอนโดมิเนียมอย่างเช่นที่ทำกันในอเมริกาที่เล่าให้ฟังมาแล้ว แต่ทางการจะต้องช่วยให้การศึกษาแก่เขา

ส่วนบริเวณที่ใช้เป็นทางสัญจรก็ควรจะลาดด้วยยางมะตอยหรือซีเมนต์ อย่างน้อยก็จะต้องมีหินกลาง (ไม่ใช่หินฝุ่น) โรยเพื่อมิให้ดินถูกชะและเกิดฝุ่นในหน้าแล้ง ส่วนที่สำหรับจอดรถ เช่น สถานีขนส่งหรือหน้าร้าน ซึ่งเวลานี้ทุกแห่งเป็นดินและทราย เวลาลมพัดฝุ่นก็คลุ้ง ครั้นฝนตกน้ำก็จะฉิวดิน เป็นโคลนติดล้อรถและเท้าคน ส่วนนี้ควรจะโรยด้วยหินก้อนขนาดเบอร์ ๔ หินนี้จะเป็นที่รับฝุ่นและโคลนช่วยส่งฝุ่นและโคลนที่เกาะลงข้างล่างเมื่อฝนตก ทั้งกันมิให้ดินพังด้วย

เรื่องดินรักษาภูมินี้เราละเลยกันมานาน ก่อนนี้สร้างถนนดีๆ ถึงเวลาหน้าฝนน้ำเซาะขอบถนนพัง ผู้เขียนก็ช่วยรณรงค์มาตลอดจนทางการตระหนัก เวลาในการสร้างถนนผู้รับเหมาจะต้องรับภาระปลูกหญ้าด้วย แต่คนมือบอนก็จุดเผาทำลายมาตลอด เราจะต้องเปลี่ยนวิญญูณของคนพวกนี้ ด้วยการให้การศึกษาอบรมแก่เขาด้วย

๓. ปัญหาขยะ

ขยะเป็นปัญหาของโลกอีกปัญหาหนึ่ง ซึ่งนับวันมีแต่จะเป็นภาระแก่สังคมมากขึ้นตามความเจริญของชุมชน ในประเทศที่เจริญนั้น ประชาชนเขาช่วยกันรักษาความสะอาด ถ้าประชาชนทุกคนมีความสำนึกร่วมกัน ไม่ทิ้งเศษวัสดุลงในที่สาธารณะเราก็จะลดภาระไปได้ส่วนหนึ่ง แต่ประชาชนคนไทยออกจะยังขาดความสำนึกในเรื่องนี้อยู่มาก จะเห็นได้ว่า ยังมีขยะเกลื่อนทุกหนแห่ง เราต้องจ้างคนเก็บกวาดปูละนั้บพันล้านบาท เรื่องนี้ปัญหาของเราจึงมีสองอย่าง คือ ปัญหาคน กับปัญหาขยะ

สำหรับปัญหาคนที่มีนิสัยทิ้งทั่วนั้น ไม่อาจแก้ได้ภายในวันสองวัน เพราะคนเพาะนิสัยมีก่ายมานานับสิบปี ตั้งแต่เล็กจนโต เกิดมาก็เห็นผู้ใหญ่ทิ้งให้ดูจนกระทั่งตัวเองโตขึ้นมาก็ทิ้งให้เด็กดูอีก แล้วสืบนิสัยทิ้งทั่วกัน

ต่อไป ถ้าเราเอาจริงปัญหานี้แก้ไม่ยากเลย เหมือนกับปัญหาจราจรที่เราประสบอยู่เวลานี้ก็ง่ายนิดเดียว ถ้าวรณรงค์ให้ทุกคนใช้บริการสาธารณะ รถก็จะไม่ติด รถเมล์ก็จะวิ่งได้หลายเที่ยว สามารถขนผู้โดยสารไปสู่ที่หมายได้รวดเร็วและเพียงพอ แต่เราทำเพียงครั้งเดียวแล้วก็หยุดไป ถ้าเราทำเดือนละครั้งก่อน เมื่อประชาชนชินต่อการใช้บริการสาธารณะแล้วค่อยๆ เพิ่มเป็นสองสัปดาห์ต่อครั้ง แล้วต่อมาก็เพิ่มเป็นสัปดาห์ละครั้ง จนในที่สุดไม่มีใครใช้รถส่วนตัวไปทำงาน ประเทศเราก็จะประหยัดค่าน้ำมัน ปีเดียวก็สามารถแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้

การใช้บริการสาธารณะนั้นมิใช่จะเป็นการประหยัดเท่านั้น แต่เป็นการส่งเสริมความรู้สึกเท่าเทียมกันในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าผู้เล็กหรือผู้ใหญ่ขึ้นรถคันเดียวกัน ขอยกตัวอย่างคนอเมริกันไม่ใช้รถส่วนตัวส่งลูกไปโรงเรียน เขาจะปล่อยให้ลูกไปโรงเรียนเองตั้งแต่เด็ก โดยรถโรงเรียนแล่นผ่านหน้าบ้าน เขาหัดให้ลูกช่วยตัวเอง กระตือรือร้น รักพวกพ้อง รู้จักกาลเวลา รู้จักหมู่คณะ ทำงานเป็นทีม ก่อให้เกิดความรักความสามัคคี และเหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด คือความรู้สึกเท่าเทียมกัน ผู้เขียนเองไม่ว่าสมัยใด ตั้งแต่รับราชการเป็นผู้พิพากษาศาลสูง มีรถตำแหน่งและคนขับ ก็ใช้รถตำแหน่งน้อยมาก ชอบขี่จักรยานไปฝากจอดไว้ที่ทำงานนั้ นท์ แล้วไปเรือ ทั้งอากาศเย็นและบริสุทธิ์ เสมียนพนักงานที่บ้านอยู่ละแวกเดียวกัน ที่ไม่รังเกียจก็ซ้อนท้ายจักรยานมาด้วย

ทุกคนต้องการความเท่าเทียมในฐานะที่เป็นมนุษย์ด้วยกัน คือ สมานัตตตา การแก่นิสัยคนก็เช่นเดียวกัน ถ้าตั้งใจทำแล้วต้องสำเร็จ ไม่เร็วก็ช้า ตั้งแต่ผู้เขียนถูกเด็กอายุ ๓ ขวบส่งสอนในรถกลางป่าใหญ่ในอเมริกาครั้งนั้นแล้วก็หลาบและจำ เกิดจิตสำนึกที่จะช่วยบ้านเมืองให้สะอาด และได้ช่วยรณรงค์มาตั้งแต่ปี ๒๕๑๓ พร้อมๆ กับการรณรงค์ระเบียบวินัย จนบัดนี้เป็นเวลาเพียง ๓๐ ปี ก็น่าดีใจที่ระเบียบวินัยของคนไทยเราดีขึ้นอย่างผิดสังเกต รู้จักเข้าแถว รู้จักเคารพสิทธิของผู้มาก่อน แม้แต่ผ้ากันฝุ่นปิดจมูกผู้เขียนเองก็เป็นผู้เริ่มการเมื่อปี ๒๕๒๘ เพียง ๑๕ ปี บัดนี้ก็มีคนใช้กัน

ทั่วประเทศ ทุกอย่างต้องการปลูกฝัง มิฉะนั้นความ
งอกงามจะมีขึ้นไม่ได้ แต่เรื่องความสะอาดยังไม่
กระตือรือร้นเท่าที่ควร อาจจะเป็นเพราะว่าปัญหานี้มากับ
กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่เคยชินต่อการทิ้งขว้าง จึง
ต้องพยายามช่วยกันต่อไป

**การแก้ปัญหาคอนกรีต จะต้องสร้างจิตสำนึก
ไปพร้อมๆ กับบังคับ** ซึ่งจริงๆ แล้วเราไม่เอาจริงอะไร
สักอย่างเดียว เรามีพระราชบัญญัติรักษาความสะอาด
มากกว่า ๔๐ ปีแล้ว สมัยจอมพลสฤษดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี
ครั้งนั้นท่านนายกฯ เองก็เอาจริง ทำกล่องใส่เศษตัวรถแถม
ติดไว้ที่ทางลงรถทุกคัน เพื่อให้ผู้โดยสารทิ้งตัวใส่ใน
กล่องก่อนลงจากรถ แต่ไม่ได้ผล การบังคับตามกฎหมาย
ก็ทำเป็นครั้งคราว เพราะผู้จับกับผู้ถูกจับมีความสำนึก
อย่างเดียวกัน

เมื่อครั้งเรามีคณะกรรมการอุดมการณ์ของชาติ
ซึ่งผู้เขียนเป็นกรรมการด้วยคนหนึ่ง ได้เสนอทำ สปอด
โฆษณา รณรงค์ความสะอาดทางทีวี ท่านผู้อ่านคงเคย
เห็นนายเต๋อ ดาวตลกทิ้งเปลือกกล้วยลงถังขยะแล้ว
เปลือกกล้วยก็กระดอนกลับเข้ามาอยู่ในมือของเขาอีก
โฆษณาอยู่นาน ต่อมาก็มีผู้ทำตาวีพิเศษ ซึ่งเป็นที่จดจำ
ของทุกคนจนบัดนี้ แต่ความสำนึกของประชาชนก็ยังมี
ไม่ทั่วในทุกคน คนนั้นทั้งเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ทำให้คนที่
คิดจะไม่ทิ้งพลอยทิ้งไปด้วย โดยภาพรวมแล้วนับว่าได้
ผลดีขึ้นพอสมควร แม้จะไม่เท่าสิงคโปร์และมาเลเซีย
เพื่อนบ้านก็ตาม

มองดูเพื่อนบ้าน

ได้เล่าให้ฟังแล้วว่า เด็กอเมริกัน ๓ ขวบ เมื่อ ๓๕
ปีก่อนมีความสำนึกในเรื่องความสะอาดดีกว่าผู้เขียน
ขณะนั้นอายุกว่า ๓๐ ปีแล้ว เวลานี้เรามีได้ต่างจากเมื่อ
๓๕ ปีก่อนเท่าใดนัก เราไม่มีทางที่จะตามทันเขาเลย
เพราะคนไทยเรามีได้หล่อนหลอมหรือสร้างวัฒนธรรม
กันมาอย่างนั้น ประเทศเราจึงอยู่ในกลุ่มประเทศกำลัง
พัฒนาจึงมักจะเป็นเหยื่อของประเทศมหาอำนาจทุกประเทศ
ตั้งแต่ถูกยุให้วุ่นทางการเมืองและเศรษฐกิจ แล้วเข้ามา
แทรกแซงแสวงประโยชน์ในลักษณะต่างๆ แม้แต่สถาบัน

การเงินก็ตกไปอยู่ในมือของต่างชาติแล้วไม่น้อย จึงขอ
ปลูกใจพี่น้องประชาชนให้มีความสำนึกดี มีวิจรรณญาณ
มีเหตุผล ไม่ใช่ว่าอยากได้อะไรก็เดินขบวนโดยไม่มีการ
มีเกณฑ์ ขอให้หยิบเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์มาปฏิบัติให้
เกิดผล จับตาดูการกระทำที่ไม่ชอบไม่ควร และรีบ
ต่อต้านแก้ไขสิ่งที่เห็นว่าไม่ถูกต้องโดยสันติวิธีจะดีกว่า

สำหรับสิ่งดีจากเพื่อนบ้านผมขอชี้ให้ดูที่สิงคโปร์
นายลี กวน ยู ซึ่งมีฐานะทางการเมืองมั่นคง เขาจึง
สร้างชาติด้วยวินัย ให้คนในชาติตรวจสอบกันเอง ใคร
เห็นผู้อื่นทำไม่ถูกก็จะตักเตือน ชี้หน้า หรือให้ตำรวจจับ
ถ้าเขาเห็นคนทั้งก้นบูหรือลงบนถนน เขาก็จะชี้หน้า หรือ
มีฉะนั้นก็จะบอกตำรวจจับ คนที่ถูกตักเตือน หรือถูก
ชี้หน้านั้นจะจำฝังใจแล้วจะไม่ทำผิดอีก ผมเองเห็นคน
ทิ้งขยะออกจากรถ จะรีบจวดรถวิ่งไปหยิบขยะนั้นโยน
เข้าไปในรถอีก เขาจะอาย บางคนก็ขอโทษ แต่บางคน
ก็รีบขับรถหนีไปเลย แล้วเขาเหล่านั้นจะไปบอกคนอื่น
ต่อๆ ไป ทำนองเดียวกันเหมือนผมถูกเด็กหญิงอเมริกัน
อายุ ๓ ขวบ เตือนมาแล้ว ผมจึงได้เกิดจิตสำนึกมา
เตือนประชาชนซึ่งยังมักง่ายต่ออยู่ขณะนี้

เมื่อครั้งไปเกาหลีเกือบ ๓๐ ปีก่อน หลังสงคราม
เกาหลีไม่นานนัก ประชาชนชาวเกาหลีนิยมชาติภูมิมาก
เขาจะใช้สินค้าเกาหลีเท่านั้น ขนาดเรย์โนหรือรองเท้า
เขายังไม่รับแถมยังประท้วงด้วยว่าชาวเกาหลีต้องใช้ของ
เกาหลี สมัยนั้นเขาใช้แต่รถยนต์ที่ผลิตในเกาหลี ฮุนได
กับแดวู จนผมเองไม่ยอมซื้อสินค้าเกาหลีกลับบ้าน
เหมือนกัน สำหรับการรักษาความสะอาดของเขานั้น
เขาจะพิมพ์ข้อห้ามติดไว้ที่ข้างภาชนะสิ่งของเครื่องใช้
แล้วทิ้งทั้งหลายนั้นว่า “Do not litter.” ซึ่งแปลว่า “อย่าทิ้ง
ทั่ว” ทำให้เกิดความคิดว่า ถ้าเราพิมพ์คำขวัญ คติพจน์
ข้อเตือนใจ และข้อห้ามไว้ตามเครื่องใช้ สมุด หนังสือ
กล่องไม้ขีดไฟ ของบูรี และที่อื่นอีกทุกหนแห่ง แล้ว
เหตุการณ์น่าจะกระตือรือร้นเร็วกว่านี้ คนเรานั้นต้องการ
ให้คนเตือนสติ ทั้งที่รู้ ถ้าไม่เตือนบางคนก็ไม่ทำ

เมื่อหลายปีก่อน มีกลุ่มผู้รักความสะอาดกลุ่ม
หนึ่งประมาณ ๑๐ คน ออกมาปฏิบัติการตัวอย่างที่
บริเวณรอบสนามหลวง ด้วยการถือขยะในมือพากันเดิน

รอบสนามหลวง เดินไปแล้วตะโกนพร้อมกันว่าอย่าทิ้ง
อย่างนี้ แล้วหว่านขยะลงบนพื้นดิน แล้วพูดว่า ต้องช่วย
กันเก็บ แล้วพากันรีบเก็บ ทำอย่างนี้เป็นระยะๆ รอบ
สนามหลวง โดยผู้นำออกคำสั่งและพวกสมุนก็พูดพร้อม
กันดังๆ ให้คนสนใจดู เขาปฏิบัติอย่างเป็นระเบียบใน
ลักษณะที่น่ารักมาก ความดีทั้งหลายเหล่านี้ น่าจะได้
ปฏิบัติกันให้แพร่หลาย

เมื่อครั้งผู้เขียนไปอบรมกฎหมายอาญากรรม
ที่ญี่ปุ่น คราวนั้นอยู่นานสองเดือนเศษ วันหนึ่งทาง
สถาบันพาพวกเราไปเที่ยวเมืองนราซึ่งเป็นเมืองหลวง
เก่าญี่ปุ่น เราเดินทางโดยรถไฟด่วน ซึ่งวิ่งเร็วเหมือน
ลูกปืน เขาเรียกว่ารถไฟลูกปืน หรือ Bullet train รถวิ่ง
ผ่านป่า นา สวน รวมทั้งเจียดไปที่เชิงภูเขาไฟฟูจิที่แสน
สวยมีหิมะขาวโพลนอยู่บนยอด เป็นเวลาหลายชั่วโมง
กว่าจะถึงที่หมาย ผู้โดยสารพากันรับประทานอาหาร
กล่องและเครื่องดื่มกันตามประสานักท่องเที่ยว ครั้นถึง
สถานีเกียวโต พวกเราต่างคนต่างหอบกระเป๋าของ
ตัวเองลงจากรถไฟ ส่วนพวกญี่ปุ่นหอบขยะลงไปด้วย
แล้วไปยืนเรียงแถวกันทิ้งขยะลงถังบนชานชาลาทีละคน
นั้นเป็นภาพพจน์ที่ไม่อาจจะลืมได้

จึงกล่าวกันว่า ญี่ปุ่นเจริญได้ด้วยวินัย เขาเป็น
มหาอำนาจในทางเศรษฐกิจ อันดับหนึ่งของโลก แม้แต่
อเมริกาก็สู้ไม่ได้ มีความซื่อสัตย์เป็นทีหนึ่ง ยิ่งกว่า
สิงคโปร์ที่เป็นหนึ่งในเอเชียใต้ เวลาเรานั่งแท็กซี่ เงินที่
คนขับทอนมาต้องรับ เราให้ก็ไม่เอา เขาจะเอาแค่สิทธิที่
เขามี เขาจะชี้มือบอกให้เราไปโยนใส่กล่องบริจาค ความ
เสมอภาคก็เป็นหนึ่ง ภารโรง คนทำความสะอาด ซึ่ง
ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้านมาหางานทำพิเศษ ได้รับการ
เคารพนับถือเท่าเทียมกับผู้จัดการ เมื่อมีงานรื่นเริงเขา
จะมาร่วมกันร้องเพลงและเต้นรำด้วยกัน ไม่เลือก
ว่าเป็นใคร ญี่ปุ่นตัวเล็กกว่าไทยอีก โดยเฉพาะรุ่นที่เกิด
ระหว่างสงคราม ไม่ค่อยมีกิน ตัวเตี้ยนิดเดียว สูงไม่ถึง
คอคนไทยด้วยซ้ำไป แต่บรรพชนเหล่านี้เองที่เป็นกำลัง
ผู้สร้างมหาอำนาจญี่ปุ่นอยู่ในปัจจุบัน

ผู้เขียนเสียใจที่เห็นบูรณภาพของไทยเราทรุด
ถอยอย่างสุดๆ ในทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งสืบเนื่องมาจาก

ความไม่ซื่อสัตย์ และความไม่มีวินัยของประชาชนคนไทย
เราเอง เพราะเราไม่เหลียวแลสิ่งที่เราควรเอาใจใส่ คือการ
ศึกษาที่ถูกทาง นักการเมืองมัวแต่สร้างถนนหนทางซึ่ง
ทำให้ตนได้รับประโยชน์ แถมยังผลิตครูที่กินเหล้า สูบ
บุหรี่ เล่นการพนันมาสอนเด็ก เมื่อประชาชนขาดการ
ศึกษา ขาดความดี เราก็ขาดทุกอย่างที่ชาติต้องการ
ผู้เขียนได้รณรงค์ระบบตรวจสอบมาตลอด **เพราะสังคม
อยู่ได้ด้วยการถ่วงดุลซึ่งกันและกัน** ไม่ว่าจะเป็นบิโวกะ
หรือสังคมมนุษย์ต้องการดุลทั้งสิ้น เพราะดุลคือทุกอย่าง
เป็นมัชฌิมา ความเป็นธรรม จริยธรรม และคุณค่าของ
สังคมที่พึงยึดถือ ย่อลงได้เพียงคำเดียวคือ **“ดุล”**

เมื่อวันเลือกตั้ง ผู้เขียนก็ได้ไปเป็นหูเป็นตากับ
กลุ่มทำงานด้านเอกชน ของท่าน พลเอกสหายหยุด เกิดผล
ด้วย พวกเราเฝ้าจับตาดูพฤติกรรมของการเลือกตั้ง เมื่อ
เขาเห็นพวกเรารู้ เขาก็ไม่กล้าทุจริต ผลก็คือเราได้คน
ที่อยู่ในสายตาของประชาชนเข้ามานั่งในสภามากพอ
สมควร เป็นนิมิตหมายสู่ความดีขึ้น ระบบนิเวศและ
ความสะอาดก็เช่นกัน ขอให้พี่น้องประชาชนช่วยกัน
จับตาดูว่าใครทำให้บ้านเมืองสกปรกบ้าง บางครั้งผู้เขียน
เองต้องลงจากรถไปบอกคนที่ทิ้งกันบูหรือทิ้งข้างรถขณะ
ติดไฟแดง ถ้าหนึ่งในสามของประชากรไทยทำอย่างนี้
ไม่เข้าประชากรทั้งหมดก็จะเกิดจิตสำนึกและทำร่วมกัน
เหมือนดังชาวอเมริกัน แม้แต่เด็กตัวเล็กๆ ก็ยังดีกว่าคน
ไทยอย่างผู้เขียนอายุกว่า ๓๐ ปี ถ้าเราพัฒนาคนของเรา
ได้อย่างเขา ไม่เข้าบ้านเมืองของเราก็จะมีแต่ขยะในถัง
ไม่มีขยะบนถนน มาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการ
รักษาความสะอาดก็ต้องใช้ควบคู่กันไปด้วย รวมทั้งการ
พิมพ์คำขวัญ ข้อเตือนใจไว้บนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ
ตามที่เสนอแนะไว้ในตอนต้นด้วย

ขยะในถังจะขจัดอย่างไร

ผู้เขียนมีความเห็นว่า กองขยะไม่ใช่ว่าจะพรั่ง
พรมมาจากสวรรค์ แต่มาจากมือมนุษย์คนละชิ้นสองชิ้น
ถ้าเราช่วยกันกำจัดขยะในมือของเราแทนที่จะนำไปทิ้ง
ลงถังแล้วขยะจะน้อยลงอีกกว่าครึ่ง การที่เรานำขยะไป
ทิ้งไว้หน้าบ้านให้รถเทศบาลมาขนไปนั้น เป็นการสร้าง
ภาระให้แก่สังคมโดยไม่จำเป็น ขอให้ทิ้งเฉพาะสิ่งที่

จำเป็นจริงๆ สิ่งที่น่าเบื่อๆทำปุ๊บได้ไม่ควรทิ้ง เพื่อนบ้าน ผู้เขียนครอบครัวหนึ่งเป็นอาจารย์สอนโรงเรียนมัธยม มีที่ว่างหน้าบ้านอยู่ประมาณ ๒๐ ตารางวา อาจารย์คนนั้นปลูกไม้ผลสารพัด ว่างๆ จะลิดกิ่งไม้ออกมาสับเป็นชิ้นเล็กๆ ตากให้แห้งบนถนนภายในบ้าน แล้วใส่กลับเข้าไปใต้ต้นไม้ ขยะที่น่าเบื่อๆได้ก็ผสมกันทำปุ๋ยใส่ต้นไม้ ต้นไม้ทุกต้นงอกงามดีมาก ไม่ก็ปักได้กินผล ขนุนลูกเท่าตัวคน มะเฟืองห้อยระย้าเต็มต้น ชมพูพันธุ์ดีฯ ยืนปลิดได้ มะม่วง น้อยหน่า สารพัดเต็มไปหมด สวนหลังบ้านก็ปลูกไม้ผลเต็มและงอกงาม อาศัยปุ๋ยหมักที่ทำจากขยะใบไม้ และที่ไม่น่าเชื่อก็คือสับกิ่งไม้ทำปุ๋ยด้วย ผู้เขียนเองปฏิบัติมานานแล้ว ที่จริงแม้แต่อุจจาระก็สามารถนำมาหมักรวมเป็นปุ๋ยใส่ต้นไม้ได้ ไม่ต้องซื้อปุ๋ยจากข้างนอกมาก ถ้าต่างครอบครัวต่างช่วยสังคมกำจัดขยะภายในบ้านตนเอง ขยะสาธารณะก็จะน้อย เวลานี้สังคมโลกใช้วิธีเลือกของเน่าเปื่อยได้ออกจากของที่เน่าเปื่อย เพื่อนำไปทำลายให้อยู่ในสัดส่วนที่น้อยที่สุด ของใช้แล้วใช้ได้อีกต้องนำมาหมุนเวียนใช้ (Recycle) โดยรัฐส่งเสริมผู้ประกอบการประเภทนี้ เพราะช่วยบ้านเมืองได้มาก สำหรับขยะที่ต้องทำลายนั้น ควรจะทำลายแบบเปลี่ยนสภาพให้เป็นพลังงาน หรือทำปุ๋ยหรืออาจทำเป็นกิจกรรมวงจรเดียวกัน เช่น เผาขยะเอาความร้อนเป็นพลังงาน แล้วใช้ชี้เถ้านสมกับเศษพืชทำปุ๋ย

เราต้องยอมรับว่าเราไม่มีที่ที่จะทิ้งขยะกันอีกแล้ว เราน่าจะทำโรงงานไฟฟ้าย่อยจากขยะเป็นแห่งๆ ทั่วประเทศไทย มีข้อที่พึงระวังอยู่อย่างเดียว คือ ควันขยะจากพลาสติกอาจเป็นอันตรายแก่สุขภาพของประชาชนได้ ซึ่งเราสามารถหลีกเลี่ยงได้ด้วยวิธีการสร้างโรงไฟฟ้าให้ไกลชุมชน และมีอาณาบริเวณกว้างพอที่เขม่าจะไม่ปลิวไปตกลงหมู่บ้านคน สิ่งเหล่านี้เชื่อว่ามนุษย์ทำได้ ผู้เขียนไปเห็นเตาเผาขยะประจำชุมชนในญี่ปุ่น ไม่ใหญ่ ทำแบบง่ายๆ ซึ่งน่าเสียดายที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากพลังงานที่ได้จากการเผานั้น โรงงานความร้อนจากขยะจึงเป็นสิ่งที่ควรคิดทำอีกอย่างหนึ่ง ดีกว่าเสียเงินขนขยะไปทิ้งกองเป็นภูเขาสร้างปัญหาต่อเนื่องขึ้นมาอีก เป็นเพียงย้ายปัญหาออกจากในชุมชนไปไว้นอกชุมชน แล้วไปสร้าง

ปัญหาให้กับระบบนิเวศต่อ ซึ่งเป็นสายตาที่สั้นเกินที่จะเรียกว่าผู้เจริญ ถ้าเราทำโรงงานไฟฟ้าขยะให้พอดี ตั้งอยู่ในศูนย์กลางของหลายๆ จังหวัด ให้เทศบาลทุกแห่งในแต่ละจังหวัดนำขยะไปมอบให้เปล่าแก่โรงงานนั้นๆ แล้วจะเป็นการแก้ปัญหาที่ได้ผลสองต่อ

การแก้ปัญหาไฟฟ้า

ไฟทำลายทุกอย่างที่เป็นประโยชน์ นอกจากหุงข้าวต้มแกง ไฟเป็นนายไม่ได้นอกจากเป็นผู้รับใช้ จะต้องอยู่ในความควบคุมของมนุษย์ตลอดเวลา เมื่อใดความวินาศก็เกิดแก่มนุษย์เมื่อนั้น คนเราไม่เฉพาะแต่คนไทยมีนิสัยชอบเผา เพราะง่ายดี ใครจะเผาก็ตามแต่ต้องอยู่ภายในการควบคุมที่เคร่งครัดทั้งสิ้น เวลานี้เราเผากันโดยอิสระโดยไม่รับผิดชอบต่อสังคมไฟไหม้ป่าทุกปีทำลายระบบนิเวศมากมายชนิดที่เรียกว่าไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้ การแก้ปัญหานี้ไม่ใช่ตั้งกองไฟป่าขึ้นควบคุมเท่านั้น ซึ่งเป็นการแก้ที่ปลายเหตุหลังจากไฟเกิด ซึ่งยากที่จะทำได้ในไพรกว้าง เพราะไม่มีกฎหมายที่มองเห็นการจุดเผาของพวกมือบอน ไร้ความคิดทั้งหลาย แต่จะสัมฤทธิ์ได้ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้แก่ประชาชนกล่าวคือ

๑. บรรจुरื่องนี้เข้าไปในเรื่องธรรมชาติศึกษา และนิเวศวิทยา ซึ่งควรจัดเป็นหลักสูตรใหม่และให้ถือว่า เป็นวิชาสำคัญในหลักสูตรที่ต้องสอบ ให้ถือว่าสำคัญควบคู่กับวิชาจริยศึกษาที่ชาติต้องการที่สุดเวลานี้ ให้เรียนกันตั้งแต่อนุบาลจัดให้เหมาะสมตามวุฒิภาวะ สิ่งเหล่านี้มาจากครู เพราะฉะนั้นครูจึงเป็นบุคคลแรกที่จะต้องได้รับการอบรมสิ่งเหล่านี้ให้มีทักษะเป็นอย่างดี บุคคลสำคัญคือผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งนักการเมืองที่มาเป็นรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาด้วย ไม่ใช่ใครก็ได้ และจะต้องอยู่ภายใต้การแนะนำของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและนักปรัชญาการศึกษาซึ่งมีความคิดที่ดี จากสาขาวิชาการศึกษาต่างๆ บังคับเลขวารัฐมนตรีจะสั่งการ โดยปราศจากความเห็นชอบของกรรมการคณะนี้ไม่ได้ เหมือนกับคณะกรรมการตุลาการ กรรมการอัยการ และกรรมการตำรวจ

อย่าลืมว่า ความคิดดีเพียงบรรทัดเดียว ทำให้ชาติเจริญได้ฉันใด กลับกันก็ฉันนั้น

๒. สำหรับประชาชนทั่วไป ก็ควรให้การศึกษา แก่เขาผ่านระบบสื่อสาร และระบบการศึกษานอกโรงเรียน

๓. สำหรับชาวบ้าน ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งไฟป่านั้น คือกลุ่มเป้าหมาย ควรจะขอรับรองให้ผู้ว่าราชการทุก จังหวัดสั่งการให้นายอำเภออบรมกำนันผู้ใหญ่บ้านและ กรรมการ อบต. ให้มีความรู้ในเรื่องไฟป่าและธรรมชาติ วิทยา ให้ผู้ใหญ่บ้านอบรมราษฎรของตน ไม่ให้เผาป่า เผาหญ้า แม้แต่ฟางของตนเองก็ไม่ให้เผา เผาไร้อ้อย ก็ไม่ได้ แม้แต่จุดไฟเผาหญ้าข้างถนนโดยไม่ระวังก็ทำ ไม่ได้ เพราะการกระทำเหล่านั้นนอกจากจะเป็นการทำลายโดยตรงแล้ว ยังเป็นการให้การศึกษาผิดแก่เยาวชน เราต้องตัดวงจรนี้ออกไปจากแนวคิดแบบ โบราณ (Ancient paradigm) ให้ได้

ปัญหาการระเบิดขึ้น

อันนี้เป็นเรื่องที่ไม่ค่อยคิดกัน ความจริงสำคัญ มาก เพราะภูเขานั้นเป็นของประทานจากเบื้องบน ท่าน สร้างความสูงไว้รับน้ำรับลม เราจะต้องช่วยกันรักษา ความสูงไว้ให้ได้ อย่างไรก็ตาม ต้องยอมรับว่าเราจำเป็น จะต้องเอาหินมาทำถนน ทำปูนซีเมนต์ และอื่นๆ บ้าง แต่เราจะต้องไม่ทำลายระบบนิเวศ ต้องคงความสูงไว้ ตามธรรมชาติให้เหมือนเดิมเท่าที่จะเป็นไปได้ ในต่างประเทศนั้นเขาขุดเอาหิน (Rock mining) ไม่ใช่ระเบิด ทำลายเขาทั้งลูก

ในเยอรมนีผู้เขียนไปเห็นเขาสร้างภูเขาจากซีเมนต์ ถลุงเอาแร่่ออกแล้ว สูงใหญ่เทียมภูเขาธรรมชาติ ในขณะที่ประเทศไทยกำลังทำลายภูเขากันอย่างใหญ่ จน ภูเขาเตียนเป็นลูกๆ อย่างน่าเวทนาที่สระบุรีระเบิดกัน เป็นล่ำเป็นสัน ไม่ช้าก็จะพากันเขื่อนน้ำตาเหมือนป่าไม้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ เพื่อนผู้เขียนคนหนึ่งเป็นห่วงเป็นใย ซึ่งต่อมาภายในไม่กี่สัปดาห์ก็หมดป่า กว่าที่ฟื้นกันได้ก็ กินเวลานับศตวรรษ ภูเขาที่ทำนองเดียวกัน

ผู้เขียนเห็นว่าเราจะต้องวางแผนกันแต่เนิ่นๆ ใครจะระเบิดเขาให้ทำแผนผังยื่นต่อทางการ ว่าทำ อย่างไรจึงจะไม่ทำลายความสูงและระบบนิเวศ ซึ่งจะต้องพิจารณากันในระดับกรม ไม่ใช่ปล่อยให้ท้องถิ่น อนุมัติกันเองได้อย่างในปัจจุบัน ซึ่งน่าสลดใจ เพราะ เจ้าหน้าที่อบต.บางคน ได้เล็กได้น้อยก็พลอยเห็นดี เห็นชอบไปด้วย ทำให้พ่อค้าผู้แสวงประโยชน์ทั้งหลาย ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองทั้งระดับท้องถิ่น และระดับชาติ จึงสามารถทำลายภูเขากันได้ง่ายๆ เหมือน ขูดหอยขูดปู

ท่านผู้อ่านที่รัก โลกนี้เป็นสมบัติร่วมกันของ มนุษยชาติ ที่มนุษย์ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและดำรงชีพ อยู่ชั่วชีวิตหนึ่ง โลกเราจะคงสภาพอยู่ได้อย่าง สวยงาม และเป็นประโยชน์ได้ดีก็ต่อเมื่อพื้นผิวโลก ของเรายังมีป่า มีภูเขา มีน้ำ มีสัตว์และแมลง ที่มี ความสมดุล จึงขอให้รักและทะนุถนอมมันไว้ให้อยู่ในสภาพเดิมเท่าที่จะทำได้ เพราะการทำลาย ธรรมชาติก็คือการทำลายตนนั่นเอง ●

‘ห่วงโซ่อาหารของโลก’ ที่ควรรักษาไว้มิให้สูญ

ชาคริต จุลกะเสวี

ชมรมพัฒนาและพิทักษ์การเกษตรแห่งชาติ

ที่งปรากฏการณ์ต่างๆ จากภูมิปัญญาไทยในอดีต มาจนถึงยุคไฮเทคในปัจจุบันนี้ ได้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้าใจให้ประชาชนทั้งหลาย ได้รู้จักทั้งบังเกิดความรักและห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ที่แวดล้อมสังคมของท่านทั้งหลายได้มากยิ่งขึ้นแล้ว

โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาสิ่งที่มีชีวิตเล็กๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเป็น “ห่วงโซ่อาหารของโลก” ที่มีประโยชน์ต่อคนเราทั้งในทางตรงและทางอ้อม อย่างเช่น แมลงต่างๆ ตลอดจนไปจนถึงสัตว์เล็กๆ ที่แต่ก่อนไม่ค่อยจะมีผู้คนสนใจอย่างเช่นตุ๊กแก เหล่านี้ต่างก็ได้กลับมามีบทบาทเกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจและชีวิตประจำวัน ของประชาชน ทั้งหลายมากยิ่งขึ้นด้วยแล้ว

สำหรับแมลงนั้น นอกจากจะเป็นสัตว์ที่มีจำนวนมากชนิดที่สุดในโลก คือมีมากถึงหนึ่งล้านกว่าชนิดแล้ว แมลงยังมีความผูกพันกับชีวิตของคนเรามาช้านานแล้ว ทั้งในด้านที่เป็นโทษและเป็นประโยชน์ แมลงที่เป็นโทษต่อมนุษย์ มักจะเป็นพวกที่ทำลายผลผลิตทางการเกษตรในแปลงเพาะปลูก ในยุ้งฉาง ในปศุสัตว์ และเป็นพาหะนำเชื้อโรค ส่วนกลุ่มที่เป็นประโยชน์ คือกลุ่มที่เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ได้แก่ แมลงกินซากต่างๆ แมลงที่กินวัชพืชเป็นอาหาร และแมลงที่ทำหน้าที่ผสมเกสรดอกไม้ เพื่อช่วยขยายพันธุ์พืชต่างๆ เหล่านี้เป็นต้น

ผมเคยได้ฟังข่าว ดร. วิสุทธิ์ ไบไม้ ผู้อำนวยการ โครงการพัฒนาองค์ความรู้และศึกษานโยบายการ

จัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย ซึ่งเคยจุดพลุเรื่องการเพาะเลี้ยงแมลงกุดจี หรือ “ด้วงชีควาย” เพื่อการส่งออก เมื่อปลายปี ๒๕๔๑ ซึ่งท่านได้ให้ความเห็นว่า ปัญหานี้มักถูกสังคมมองผ่านว่าเป็นเพียงปัญหาเล็กน้อย มักหยิบยกแต่ปัญหาปากท้องหรือเรื่องทางการค้ามาเป็นปัญหาหลัก ทั้งที่การสูญพันธุ์ของสัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่งนั้น ก็เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต้องร่วมกันแก้ปัญหา โดยเฉพาะในสัตว์พวกแมลงที่เรา ยังไม่ได้เรียนรู้ถึงวงจรชีวิตของมัน ดังนั้นการจะขยายพันธุ์หรืออนุรักษ์ไว้จึงทำได้ยาก

แต่นี้ก็เป็นเรื่องที่พูดยาก ด้วยการจะให้นักศึกษา หรือนักวิชาการเข้ามานั่งวิจัยศึกษาแมลงเหล่านี้ อย่างแมลงกุดจีที่อาศัยอยู่ในมูลของ

สัตว์นั้น เขาก็มองว่าถ้าจะบ้า มานั่งวิจัยชีวิตด้วยกันอยู่ทำไม ทั้งที่หากมองกันให้ดีปัญหานี้ไม่ใช่ปัญหาเล็กๆ ด้วยเมื่อพิจารณาให้ดีต้องเห็น ว่าแมลงนั้นเป็นแหล่งอาหารโปรตีนขนาดใหญ่ทีเดียว หากเราต้องสูญเสียไปก็จะเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

ในปัจจุบันนี้มีหลายประเทศ ที่ทำการเลี้ยงปลุสัตว์เป็นรายได้หลัก อย่างเช่น นิวซีแลนด์เขาก็ต้องส่งน้ำ เข้าตัวงูปลุสัตว์ จากออสเตรเลีย และประเทศทางแถบทวีปแอฟริกา เพื่อเอาไปใช้จัดมลภาวะที่เกิดจากการเลี้ยงปลุสัตว์ของเขา แต่บ้านเราพอมีคนเสนอให้ลองเพาะเลี้ยงตัวงู ชนิดนี้ส่งออกขายบ้าง ก็กลับถูกหัวเราะเยาะเสียแล้ว

มาคราวนี้ก็เห็นกันได้ชัดเจน ยิ่งขึ้นแล้วว่า แมลงหลายชนิดได้ถูกคนไทยกินเรียบ จนเกือบจะใกล้สูญพันธุ์ไปแล้ว ก็หวังว่าคงจะหุตาสว่างขึ้นเห็นความสำคัญ หันมาช่วยกันส่งเสริมการเพาะเลี้ยง เพื่อจะได้มีกินและใช้ประโยชน์กันต่อไปด้วย ก็คงจะดีกว่าเดิมเป็นแน่นอน

นอกจากประโยชน์ของแมลง ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วนั้น ผลการสำรวจและจำแนกชนิดของแมลง จากตลาดสด กับจากร้านอาหารพื้นบ้าน และจากการสัมภาษณ์คนท้องถิ่นของจังหวัดระนอง ชุมพร และ สุราษฎร์ธานี ตลอดระยะเวลา ๑ ปี ของ ดร. จิตเกษม หล้าสะอาด ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ก็ได้พบ

ว่ามีแมลงถึง ๑๙ ชนิด ที่สามารถนำมาบริโภคหรือใช้เป็นส่วนประกอบของอาหารได้ดี

แมลงเหล่านี้ได้แก่ ตั๊กแตน ขาแดง จิโปม จิ้งหรีด ซึ่งก็มีทั้ง จิ้งหรีดทองแดงและจิ้งหรีดทองคำ นอกจากนี้ก็มีแมลงกระซอน แมลงเหว เหยิง ตัวงูดิน แมลงงูหนอน แมลงงู ดั่งงวงมะพร้าว แมลงค่อมทอง แมลงดานา มดแดง แมลงมัน ต่อ ผีเสื้อ มิม หนอนม้วนใบกล้วย หนอนไหม จักจั่น และแมลงปอบ้านด้วย

จากการสัมภาษณ์ของทีมงานวิจัย พบว่าแมลงทั้ง ๑๙ ชนิดที่กล่าวมานี้ จะถูกนำมากินในระยะเวลาการเจริญเติบโตที่แตกต่างกันออกไป เช่น ชาวบ้านจะนำตั๊กแตนขาแดง แมลงงูหนอน แมลงงู แมลงค่อมทอง แมลงดานา และแมลงมัน มากินในระยะตัวเต็มวัย โดยจะนำพวกแมลงเหล่านี้มาล้างให้สะอาด เอาอวัยวะภายในออกให้หมด แช่น้ำเกลือ แล้วคั่วหรือทอดกิน

แต่ก็มีชาวบ้านส่วนหนึ่ง นิยมกินแมลงงูหนอน แมลงค่อมทอง และแมลงมัน ด้วยวิธีการเด็ดหัวเด็ดขาออกแล้วกินสดๆ

ส่วนแมลงดานานั้นถ้าเป็นตัวผู้ จะนำมาย่างให้หอมแล้วใส่ตำในน้ำพริก หรือไม่ก็ตองน้ำปลาเก็บไว้ก่อน เพื่อนำมาตำน้ำพริกหรือทอด ส่วนแมลงดานาตัวเมีย จะนิยมนำมาทอดหรือยัดใส่หมูสับก่อน แล้วนำไปนึ่งและทอดจนเหลืองจึงนำมากิน ก็แช่บ๊วยหรือไปเท่านั้นเอง

แมลงที่สามารถกินได้ในระยะเป็นดักแด้ ได้แก่ ผีเสื้อ มิม ผีพรอง และตัวหนอนไหม โดยชาวบ้านจะนำตัวอ่อนผีเสื้อมิมมากินกันสดๆ หรือใส่ไข่เจียว หรือคั่วเคล้ากับเกลือแล้วอบให้สุกก่อนกิน ส่วนหนอนไหมนั้นจะนำตัวดักแด้ที่ออกมาจากเปลือกหุ้มมาคั่ว เคล้าเกลือให้สุกก่อนกิน

สำหรับมดแดงและตัวต่อ นั้นสามารถกินได้ทั้งในระยะไข่ ตัวอ่อน และระยะดักแด้ แต่ต้องนำมาลวกน้ำร้อนก่อนแล้วจึงปรุงเป็นอาหาร โดยทั้งไข่ ตัวอ่อน และดักแด้ของมดแดงนั้น ชาวบ้านนิยมนำมาทำยาตะไคร้ หมก หรือใส่ไข่เจียว หรือไม่ก็แกงส้ม แกงเลียง ต้มยำ และแกงป่าได้แช่บ๊วยหรือ หั่นและตัวอ่อนกับตัวดักแด้ของตัวต่อ นั้นก็สามารถนำมาคั่วเคล้าเกลือ หรือผัดกับหัวกะทิ หรือผัดน้ำมันก็ได้อร่อยดี

ซึ่งแมลงที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นนอกจากจะบริโภคได้ดีแล้ว ทางด้านคุณค่าอาหารก็มีไม่น้อยเช่นกัน จากการวิเคราะห์คุณค่าอาหารของแมลงตัวอย่าง ๑๙ ชนิดที่กล่าวมาข้างต้น ก็ได้พบด้วยว่าจักจั่นมีปริมาณโปรตีนสูงสุด คือ มีถึง ๒๙.๕๔% รองลงมาคือแมลงงูหนอนมี ๒๒.๘๙% และแมลงงู ๒๒.๓๒% ส่วนแมลงที่มีโปรตีนต่ำสุด คือตัวงูมะพร้าวมีโปรตีนเพียง ๘.๓๒% ในขณะที่มีไขมันสูงสุดคือ ๑๕.๖๙% รองลงมาคือแมลงมันมีไขมัน ๑๔.๘๕% และแมลงงูจะมีไขมันต่ำที่สุดคือ ๐.๙๗% เท่านั้นเอง

อย่างไรก็ตาม ขณะที่แมลงจำนวนหนึ่งเป็นอาหารที่กำลังได้รับความนิยมของผู้บริโภคประจำถิ่นบางพื้นที่นั้น แมลงบางชนิดก็มีประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ ตามธรรมชาติด้วย เช่น มดแดง แมลงดานา ดั๋งดิน แมลงเหนียง และตัวอ่อนแมลงปอ ซึ่งเป็นกลุ่มแมลงที่มีนิสัยเป็น “ตัวห้ำ” ที่จะล่าแมลงชนิดต่างๆ ไม่ให้แพร่พันธุ์มากเกินไป จึงก่อให้เกิดความสมดุลของปริมาณแมลงในธรรมชาติได้ดีมากทีเดียว

ส่วนแมลงที่เป็นศัตรูพืชโดยธรรมชาติ ที่สามารถ นำมารับประทานได้อย่างเช่น จิโปมหรือจิ้งหรีดทองแดง จิ้งหรีดทองดำ ดั๋งงวงมะพร้าว แมลงนูนหลวง แมลงนูน จักจั่น และหนอนม้วนใบกล้วย ขณะนี้ก็มีเกษตรกร ทำการเพาะเลี้ยงขายกันบ้างแล้ว ด้วยสามารถนำมาบริโภค หรือใช้เป็นอาหารสัตว์ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณค่าอาหารโปรตีนได้ดีเช่นเดียวกับดักแด้นอนใหม่ ที่ถือเป็นผลพลอยได้จากการเลี้ยงไหมที่ดีมากนั้นด้วย

แม้แมลงที่กล่าวถึงนี้ จะเป็นศัตรูกับพืชการเกษตร และสามารถนำมาบริโภคได้ก็ตาม แต่คนเราก็ไม่ควรจะใช้วิธีการจับหรือปราบแมลงเหล่านี้โดยการใช้สารเคมี เพราะนอกจากจะเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคแล้ว ก็ยังเป็นการทำลายประชากรแมลงชนิดอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ในการควบคุมแมลงศัตรูพืชที่มีอยู่นั้นไปพร้อมๆ กันด้วย

แมลงที่เป็นตัวห้ำและตัวเบียนก็มีความสำคัญ “แมลงตัวห้ำ” นั้นหมายถึง แมลงที่กินแมลงเป็นอาหาร ส่วนมากจะมีขนาดใหญ่ และแข็งแรงกว่าเหยื่อที่ใช้เป็นอาหาร ส่วนมากมันจะกินเหยื่อโดยการกัดกินตัวเหยื่อ ทำให้เหยื่อตายทันที เช่น พวกด้กแตนตำข้าว ดั๋งบางชนิด แมลงวันบางชนิด ตอ แตน และมวนบางชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแมลงปอ และแมลงช้าง เกือบทุกชนิด จะเป็นแมลงตัวห้ำที่สำคัญทางการเกษตร

ส่วนแมลง “ตัวเบียน” นั้นก็เป็นศัตรูธรรมชาติ ที่สำคัญทางเศรษฐกิจของแมลงศัตรูพืชหลายชนิด แมลงตัวเบียนจะกินแมลงชนิดอื่นเป็นอาหาร โดยอาศัยกินอยู่กับตัวเหยื่อภายนอกหรือภายใน ซึ่งตัวเบียนจะมีขนาดเล็ก กว่าเหยื่อมาก และส่วนใหญ่เหยื่อหนึ่งตัวจะมีตัวเบียนอาศัยอยู่จำนวนมากมาย และตัวเบียนจะค่อยๆ กุดกินอาหารจากเหยื่ออย่างช้าๆ ทำให้เหยื่อตายได้ในที่สุด ในธรรมชาติมีแมลงตัวเบียนอยู่หลายชนิด ที่ช่วยกำจัดแมลงศัตรูพืชอยู่แล้ว แต่มนุษย์เราก็ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ให้มากขึ้น ด้วยการช่วยผลิตแตนเบียนหลายชนิดเพิ่มขึ้น แล้วนำไปปล่อยในแปลงปลูกพืชให้โดยตรงด้วยอีกส่วนหนึ่ง

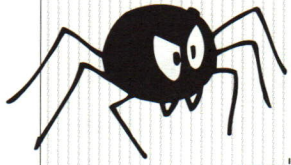
อย่างไรก็ตาม ในบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลายบนโลกเรา ก็เห็นจะมีแต่คนเรานี่เองแหละ ที่ช่างรู้จักสวาปาม สิ่งมีชีวิตได้แทบจะทุก

อย่าง ไม่ว่าพืชพันธุ์ธัญญาหาร สัตว์บ้าน สัตว์ป่า แะ้ ตั๊กแก กบ เขียด อึ่งอ่าง กุ้ง หอย ปู ปลา ฯลฯ สารพัดอย่าง ยิ่งคนเอเชียเราด้วยแล้ว ส่วนใหญ่ไม่ต้องพูดถึง ทั้งแมง-แมลง-ด้วง-หนอน กบ แะ้ ตั๊กแก ก็กินได้เรียบหมด ถือเป็นอาหารที่ดีทั้งนั้น

และก็มีใช้เฉพาะพื้นท้องหมู่เขาชาวอีสานเท่านั้นที่ให้ความนิยมเดี๋ยวนี้กรุงเทพฯ เอง ก็ได้หันมาลิ้มลองกันด้วยอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ที่มีส่งมาขายในกรุงเทพฯ ก็แน่นอนว่าส่วนใหญ่มีต้นทางมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จากจังหวัดสกลนคร ขอนแก่น มหาสารคาม การที่มีมาชุมในกรุงเทพฯ นี้ ก็ยืนยันได้จากจำนวนร้านอาหารประเภทนี้ที่เกิดขึ้นหนาตาขึ้นทุกที ก็มีทั้งแมลงที่ทอดขายเป็นรถเข็น ตั้งโต๊ะเล็กๆ และตามร้านอาหารอีสานใหญ่ๆ หลายแห่งด้วยแล้วเช่นกัน

สำหรับแมง-แมลง-ด้วง-หนอนที่ฮิตๆ กันมากนั้น มีอยู่ประมาณ ๑๐ กว่าชนิด เช่น แมลงอินูน “แมงกุดจี” แมลงกระซอน แมลงเหนียง แมลงตับเต่า จิโปม จิ้งหรีด จักจั่น ตั๊กแตนปาทังก้า ตั๊กแตนหนวดยาว มวนลำไย ดั๋งกว้าง ดักแด้นอนไม้ หนอนไม้ไผ่ ฯลฯ ซึ่งอย่างหลังนี้หลายคนการันตีว่า รสชาติเด็ดขาดกว่ามันฝรั่งทอด

ของฝรั่งเป็น
ไหนๆ แถมมี

คุณค่าทางโภชนาการ
สูงกว่า ราคาที่ถูกดีอีกด้วย

ในส่วนของการซื้อเรียกนี้อาจ
จะแตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น
ทางวิชาการเรียกแมลงแต่ชาวบ้าน
เรียกแมงบ้าง หรือเรียกชื่อเฉพาะ
เป็นภาษาท้องถิ่นบ้าง ซึ่งตรงนี้ก็คง
ไม่ต้องไปซีเรียสอะไรนัก ยังมี
ปัญหาอื่นที่น่าห่วงกว่า ขณะนี้
เฉพาะในกรุงเทพฯ ก็มีคนบริโภค
แมงหรือแมลงพวกนี้ จำนวนวันละ
เป็นร้อยๆ กิโลกรัมแล้ว ถ้าทั้ง
ประเทศจะเอาไหว นับเป็นตัวๆ
แล้วก็คงจะมีเป็นล้านๆ ตัวต่อวัน
อย่างนี้แล้วมันจะไม่ถึงขั้นสูญพันธุ์
กันไปได้อย่างไร

ถ้าจะถามก็คงมีคำตอบว่า
มีสิทธิ์จะสูญพันธุ์ได้แน่ๆ ถ้าหากไม่
เร่งจัดระบบการอนุรักษ์ มีการเพาะ
เลี้ยงและจัดการใช้ประโยชน์ให้พอ
เหมาะสมสมควรให้ด้วย และด้วย
เหตุนี้เอง “โครงการศึกษาแมลงที่ใช้
เป็นอาหารของมนุษย์” โดยคณะ
เกษตรศาสตร์ ของมหาวิทยาลัย
บางแห่ง จึงได้เกิดมีขึ้น นอกจาก
เพื่อประโยชน์ในด้านการสร้างความ
สมดุลให้กับธรรมชาติแล้ว ยังทำ
หน้าที่เป็น “ห่วงโซ่อาหาร” เช่น แมง
กูดช่วยกินมูลสัตว์ มูลของหนอน
ไหมใช้เป็นปุ๋ยช่วยให้ดินร่วนซุย แล้ว
แมงหรือแมลงเหล่านี้ยังมีคุณค่า
ทางโภชนาการค่อนข้างสูงดีอีกด้วย
นี่เป็นตัวอย่างที่เราเห็นชัดเจนแล้ว มี
ประโยชน์ทั้งในทางตรงและทางอ้อม

แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือ
การนำเอาแมลงเหล่านี้มาบริโภค
อย่างไม่เหมาะสม คือในปัจจุบัน
ค่อนข้างจะเป็น ไปอย่างไร้กติกา
จึงมีความกังวลว่า ในอนาคตอาจ
ทำให้แมลงบางชนิดถึงกับสูญพันธุ์
เพราะปัจจุบันมีการแสวงหา แมลง
เพื่อประโยชน์ในการพาณิชย์มี
เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เดียวนี้ ถึงขั้นทำเป็น
อาหารแห่งใส่บรรจุภัณฑ์ส่งออก
ขายต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย
และฮ่องกงด้วยแล้ว จึงยิ่งล่อแหลม
ต่อการทำให้แมลงหลายชนิดสูญ
พันธุ์ ดังนั้นจึงต้องเร่งปลูกฝังให้
เยาวชนและบุคคลทั่วไปได้ตระหนัก
ถึงคุณค่าแมลงในเชิงอนุรักษ์อย่าง
ถูกต้อง โดยเร็วด้วย

สิ่งที่ควรจะต้องปลูกฝังก็คือ การ
จะจับแมลงเหล่านี้มาทำเป็นอาหาร
หรือใช้ในเชิงพาณิชย์ก็ตาม ทุกคน
จะต้องทำอย่างมีกติกา เช่น ให้จับได้
เฉพาะในบางฤดูกาลเท่านั้น โดยอาจ
ให้ชาวบ้านหรือโรงเรียนเป็นเจ้าของ
ดูแล อย่างนี้เป็นต้น

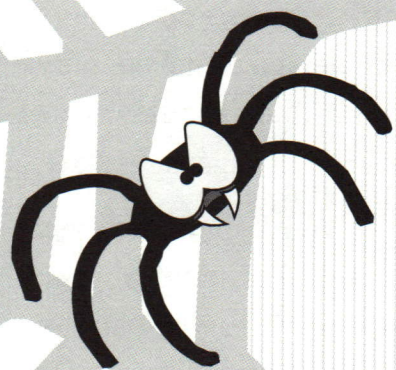
นอกจากนี้จะต้องเร่งให้มีการ
“เพาะเลี้ยงแมลง” ที่มีประโยชน์
ต่างๆ ขึ้นอีกด้วย เพื่อเพิ่มเติมแมลง
ในธรรมชาติไม่ให้สูญพันธุ์ และเพื่อ
ประโยชน์ในทางการค้า คือให้มี
แมลงมากเพียงพอต่อการบริโภค
ตลอดทั้งปีด้วย และสัตว์เล็กอย่าง
พวกตุ๊กแก กบ แอ้ เหล่านี้ก็ควร
เลี้ยงกันด้วย

ปัจจุบันนี้มีผู้สนใจทำการ
เลี้ยง “ตุ๊กแก” แล้วอบ ส่งขาย

ทำกันเป็นอาชีพจริงจังกันแล้ว ยิ่งกว่า
นั้นในบางจังหวัดก็ได้รับการส่งเสริม
ให้เลี้ยงในระดับโรงเรียนอีกด้วย
ช่วยให้เด็กนักเรียนในชนบทได้รู้จัก
วิธีหารายได้ง่ายๆ จากการเลี้ยงตุ๊กแก
ขายกันได้สำเร็จบ้างแล้ว

ซึ่งก็ได้ผลดีเสียด้วย น่า
ส่งเสริมต่อไปให้ถูกทาง เพราะขณะนี้
ก็ยังมีลูกค้าจากต่างประเทศ ได้แจ้ง
ขอสั่งซื้อ เข้ามามากมาย ทำให้
วงการเลี้ยงตุ๊กแกไทยเรา มีความ
เคลื่อนไหวคึกคักขึ้นอีกแล้ว

ตัวอย่างรายหนึ่ง คือ ทาง
อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ของ
โรงเรียนทราชมูลวิทยา จังหวัดยโสธร
ซึ่งก็สนใจเรื่องการเลี้ยงตุ๊กแกอยู่มาก
เมื่อได้ปรึกษาหารือกับครูเกษตรจน
เห็นพ้องต้องกันดีแล้ว ก็ได้เริ่ม
ทดลองเลี้ยงกันดูจริงๆ เลย

กลางวันตุ๊กแกทั้งหลายมันมักจะ
ไม่ค่อยเคลื่อนไหว คือมันจะพากัน
หลบเกาะนิ่งอยู่ตามในที่ร่มซึ่งเป็น
มุมมืด แต่มันจะชอบออกหากิน
ในตอนกลางคืน

และอีกประการหนึ่งที่ผู้ร่วม
โครงการนี้ได้ทราบก็คือว่า ตุ๊กแกมัน
มักจะชอบกินอาหารที่เคลื่อนไหว ถ้า
แมลง ที่เป็นอาหารของมันเหล่านั้น
อยู่นิ่งๆ หรือตายไปแล้วตุ๊กแกมันก็
จะไม่กิน การเลี้ยงดูมันจึงทำได้ง่าย
มาก คือเราคงให้แต่น้ำสะอาดตั้งไว้
ให้มันกินเป็นประจำก็พอแล้ว พอ
ตอนกลางคืนเราก็เปิดหลอดไฟ
แบล็คไลท์เข้า เปิดไฟล่อแมลงให้
บินมาเล่นไฟในเขตกรงเลี้ยง เปิด
โอกาสให้ตุ๊กแกที่เลี้ยงไว้พากันออก
มาจับแมลงที่มาเล่นไฟนั้น จับกิน
เป็นอาหารกันได้สบายไป โดยไม่ต้อง
เปลี่ยนอาหาร เลี้ยงดูพิเศษเลย

ขั้นตอนต่อมาคุณครูจึงได้ให้เด็ก
นักเรียนที่สนใจเรื่องนี้ ไปจัดทำ
โรงเรือนสำหรับเลี้ยงตุ๊กแกกันเองที่
บ้านของแต่ละคน จำเอาวิธีที่ดูจาก
การฝึกเลี้ยงที่โรงเรือน นำเอาไป
ดัดแปลงเลี้ยงเองบ้างที่บ้านของ
แต่ละคนได้ไม่ยาก

เรื่องตลาดของตุ๊กแกนี้ ก็
โชคดีที่ปัจจุบันยังมีที่รับซื้อได้ไม่อัน
มีเท่าไรก็ยังขายได้หมด แต่ทาง
พ่อค้าผู้รับซื้อเขาจะมีข้อตกลงที่
สำคัญอยู่อย่างหนึ่งว่า ตุ๊กแกที่เขา
มาขายนี้ทุกตัวจะต้องมีหาง คือหาง
จะต้องไม่ขาด ต้องมีหางอยู่ครบ
สมบูรณ์เขาถึงจะรับซื้อ การจับตุ๊กแก

เอามาเลี้ยงขายนี้ จึงนับว่าเป็นอาชีพ
เสริมที่น่าสนใจและ ทำเงินให้แก่
เด็กๆ และผู้ที่เลี้ยงตุ๊กแกนั้นได้ดี
ทีเดียวละ

ตามปกติในธรรมชาติมัน
ที่ไหนมีตุ๊กแกอาศัยอยู่ มากแล้วละก็
บรรดาพวกแมลงศัตรูพืชรวมทั้ง
หนอนเจาะต้นไม้ต่างๆ ทั้งในบ้าน
ในไร่นาสวนและในป่า ก็มักจะถูก
ตุ๊กแกนี้ปราบ โดยจับกินเป็นอาหาร
ของมันได้สบายไป ช่วยทำให้ต้นไม้
ปลอดภัย เจริญเติบโตได้ดีขึ้น ก็
เพราะมีตุ๊กแกช่วยทำหน้าที่เป็นมือ
ปราบแมลงเหล่านั้นให้มันเอง

เกี่ยวกับตุ๊กแกนี้ก็มีเรื่องเล่า
กันว่า ชาวบ้านตาล แห่งจังหวัด
นครพนม ได้มีอาชีพการจัดทำ
ตุ๊กแกตากแห้ง ทำกันหารายได้เสริม
การทำมานานแล้ว โดยชาวบ้าน
ได้รับช่วงวิชานี้มาจากชาวนวนที่มา
อาศัยอยู่ในประเทศไทยได้สอนไว้
ชาวบ้านที่หมู่บ้านตาล ตำบลนาหว้า
จังหวัดนครพนม จึงมีอาชีพเสริม
ในเรื่องการทำตุ๊กแกอบแห้งขาย
เพิ่มรายได้นอกเหนือจากการทำนา
ด้วย และเผยแพร่กันต่อไป มา

นายคำไพ สวัสดิ์ แห่ง
หมู่บ้านตาล จังหวัดนครพนม ได้
เล่าให้ฟังว่า เขาเป็นคนแรกที่นำเอา
อาชีพนี้มาเผยแพร่ต่อ โดยในตอน
แรกก็ช่วยเพื่อนใกล้ๆ บ้านมาทำ
ด้วยกัน ในสมัยนั้นตุ๊กแกในป่ายังมี
ชุกชุมมาก จับมาอย่างมาอบขายได้
ราคาดีและกำไรดีด้วย แต่ปัจจุบันนี้
ราคาคงลงไปนิดหน่อย เพราะว่ามี

ซึ่งก็ได้เริ่มจากการจับ
ตุ๊กแกที่มีอยู่ตามบ้านทั่วไป รวมทั้ง
ที่จับได้จากตามต้นไม้ในป่าหมู่บ้าน
นั้น ทางคณะครูของโรงเรียน
ทรายมูลวิทยามีความเห็นพ้องกันว่า
ตุ๊กแกนี้น่าจะนำมาเลี้ยงให้กลายเป็น
สัตว์ที่มีค่าทางเศรษฐกิจได้ จึงได้
สอนให้นักเรียนช่วยกันทำงานนี้ขึ้น
อย่างจริงจังด้วย

คือทางโรงเรียนได้เริ่มต้น
โครงการนี้ โดยให้เด็กนักเรียนช่วย
กันจับตุ๊กแกจากบ้านของนักเรียนเอง

รวบรวม เอามาได้ร้อย
กว่าตัว นำมาเลี้ยงใน
กรงที่โรงเรียนทำขึ้น เพื่อ
ให้ศึกษาดูชีวิตการ
กินอยู่ของ ตุ๊ก แก
เหล่านั้นดูก่อน ซึ่ง
ก็ได้พบว่าในตอน

ของโลหิตดีขึ้น รักษาโรคตาขมอย และนิยมบริโภคกันมากในประเทศ ที่มีอากาศหนาว เนื่องจากตุ๊กแกจะ ให้พลังงานความร้อนได้ดี ซึ่งซินแส จีนบอกว่าไม่เหมาะแก่ประเทศ อากาศร้อน ปัจจุบันในต่างประเทศ นั้นตุ๊กแกอบแห้งนอกจากจะมีราคา แพง ที่คนจนแทบจะไม่มีสิทธิ์กิน กันเสียแล้ว เพราะนิยมกันมากขึ้น และหาได้ยากนั่นเอง

 ดังนั้น ธุรกิจตุ๊กแกอบแห้ง ส่งออกของเกษตรกรไทยในปัจจุบันนี้ จึงเป็นอีกอาชีพหนึ่งที่เกษตรกรไทย สามารถจะแบ่งเวลาว่างจากงานใน ไร่นา จัดหาตุ๊กแกมาเพาะขยาย พันธุ์แล้วเลี้ยงให้โต ผลิตออกไปขาย ต่างประเทศให้มากขึ้นได้ก็จะเป็น การดี ถ้าไม่เป็นการจับเอามาจาก ป่าอย่างแต่ก่อนอีกต่อไป ด้วยตุ๊กแก ในป่าธรรมชาตินั้นเราก็ควรจะสงวน ไว้ให้มันจับแมลงในป่าตามปกติ ต่อไป ให้ช่วยรักษาความสมดุล ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมในป่านั้นๆ ให้คงมีอยู่สืบไปด้วยโดยไม่เสียหาย จะดีกว่า

 ท่านผู้อ่าน “วารสารไทย” ก็คงพอจะทราบที่อยู่แล้ว ว่าแมลง ต่างๆ ที่ตุ๊กแกจับกินนั้น ส่วนมาก เป็นแบบศัตรูร้าย ที่ทำลายผักและ พืชผลต่างๆ ของเกษตรกร ซึ่งสมควร จะปราบกันอยู่แล้ว เมื่อได้ตุ๊กแกมา ช่วยเป็นมือปราบให้ด้วยอีกก็ยิ่งดี โดยที่ตุ๊กแกนั้นเราไม่ต้องเสียเงินซื้อ หาอาหารเลี้ยงมันโดยตรง ไม่เหมือน กับที่เลี้ยงสัตว์อย่างอื่นๆ เลย แถม ยังทำได้สะดวกและให้ผลตอบแทน

ได้ดีเสียด้วย อย่างนี้จะไม่น่าสนใจ หรือ

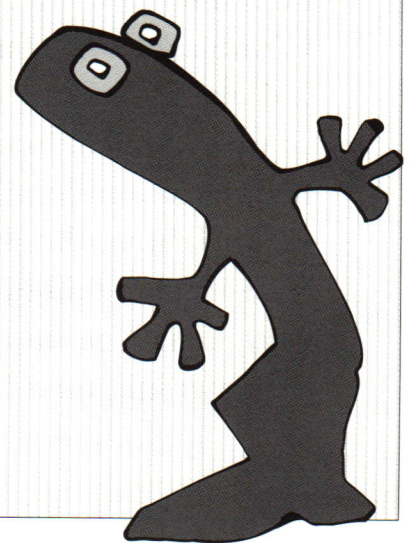
นอกจากนี้การที่ตุ๊กแกได้ ช่วยกำจัดแมลงให้ ยังเป็นการช่วย ระวังยับยั้งมิให้การแพร่ขยายพันธุ์ ของแมลงที่เป็นศัตรูพืชมีมากขึ้นได้ ในถิ่นนั้น การเลี้ยงตุ๊กแกก็ดีหรือ การเลี้ยงกบ เลี้ยงแย้ก็ดี จึงช่วยทำ หน้าที่ เป็นมือปราบ ช่วยกำจัดแมลง ให้ได้ดี ทำให้ประหยัดและได้รับ ประโยชน์ทำรายได้ให้เจ้าของได้ดี ด้วย

ดังนั้น จึงสมควรที่จะได้ให้ ท่านผู้สนใจ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พี่น้องเกษตรกรทั้งหลาย ได้ทราบ และได้หันมาให้ความสนใจในเรื่อง การเลี้ยงตุ๊กแกกันให้มากขึ้นด้วย ก็จะได้ เพราะตุ๊กแกอบแห้งนี้ อย่าง น้อยก็จะขายส่งได้ราคาดี และถ้า เป็นตุ๊กแกอบแห้งตัวขนาดใหญ่มีทาง สมบูรณ์ด้วยแล้ว ในบางฤดูราคา ขายก็จะแพงขึ้นอาจได้ถึงตัวละ ๖๐ ถึง ๘๐ บาท ถ้ามีคุณภาพดีตรง ตามที่ผู้ซื้อต้องการจากฮ่องกง-จีน มีส่งขายต่อในยุโรปด้วยแล้ว

ทั้งการเลี้ยงตุ๊กแกนี้ก็ไม่ต้อง ลงทุนอะไรนัก จึงสามารถจะเลี้ยง ตุ๊กแกนี้กันได้ไม่ยาก ดังที่ได้กล่าว แล้วนั้นแหละ คือเพียงแต่ให้มี โรงเรือนทรงขังเลี้ยงมันไว้ ให้มีมุม มืดที่สงบและร่มเย็นให้ตุ๊กแกได้ เกาะอาศัย ตั้งน้ำ สะอาดไว้ให้มัน ลงมากินได้พอเพียงตลอดเวลา แล้วพอถึงเวลากลางคืนก็เปิดไฟฟ้า

ใส่หลอดนีออนแบล็คไลท์ ให้แสงไฟ ก็จะทำให้แมลงทั้งหลายพากันบิน มาเล่นไฟ ที่หลอดไฟในบริเวณทรง เลี้ยงตุ๊กแกนี้ได้เอง ตุ๊กแกก็จะใช้ลิ้น ตวัดจับเอาตัวแมลงกินเป็นอาหาร ได้สบายไป เลี้ยงพอโตได้ขนาดก็จับ ขายรับเงินกันได้แล้ว

 นี่ก็คงพอจะช่วยให้เห็นได้ แล้วว่า ทั้งแมลงบางชนิด และตุ๊กแก นี้ก็มีใช้สัตว์ที่น่ารังเกียจ ยังมีทาง เลี้ยงไว้ใช้ประโยชน์และผลิตเป็น สินค้าส่งออกขายหารายได้เข้า ครอบครัวเพิ่มขึ้นได้ดีไม่น้อยเหมือนกัน ทั้งแมลงต่างๆ และสัตว์เล็กๆ ที่กล่าวถึงเหล่านี้ต่างก็มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นห่วงโซ่อาหารที่สำคัญของโลกเรา จึงควร พัฒนาทั้งการผลิตและการ ใช้ประโยชน์ให้ดีที่สุดสืบไปมิให้สูญ

ชีวิตกับผลงานของ

พราณบุรุษ

ใหญ่ นายน

ในราวปี ๒๔๗๓ - ๒๔๗๕ ขณะนั้นละครคณะปราโมทัยของแม่บุญนาค กัลยาณมิตร ที่ถอดแบบอย่างการแสดงมาจากละคร “ปริตาลัย” ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ กำลังมีชื่อเสียงโด่งดังอยู่เหนือพากฟ้าแห่งราตรี ไม่มีใครที่จะทำให้เสื่อมราคามีลงได้ แม่บุญนาคสามารถแสดงละครได้พร้อมๆ กันถึงสองโรง คือ แสดงที่วิกปราโมทัยหน้าโรงพยาบาลสามยอด แล้วไปแสดงที่วิก “บุศยพรรณ” บางลำพู โดยอาศัยนั่งรถลาก (รถเจ๊ก) วิ่งไปวิ่งมา

ในขณะนั้นยังมีละครอีกคณะหนึ่งชื่อว่า “คณะศิลปสำเร็จ” ซึ่งเป็นของนายจวงจันทร์ จันทรคณา ใช้นามปากกาว่า “พราณบุรุษ” ต้องประสบความล้มเหลวในการแสดงละครรูปแบบเก่าอย่างแม่บุญนาค จนเกือบจะต้องเลิกการแสดง เพราะว่าขาดทุนอย่างย่อยยับ ดีแต่ว่ามีผู้เห็นใจออกทุนให้ใหม่ในการแสดงคือ พระยาวิชัยสุนทร กับ นายทองอิน สีนุกูเรื่อง เจ้าของและผู้จัดการโรงหนังพัฒนาร ซึ่งขณะนั้นยังเป็นโรงไม้มุงหลังคาสังกะสี แต่ยังจัดว่าเป็นโรงภาพยนตร์ชั้นหนึ่งของเมืองไทย ดีกว่าโรงหนังสิงคโปร์ ชวา ปีนัง และพัฒนามรย์

เมื่อมีโอกาสได้ทั้งทุนและโรงมา เกือบหนึ่ง “พราณบุรุษ” จึงลงมือปฏิบัติของเก่าออกทั้งหมด ฉาก...เริ่มคิดว่าควรจะเป็นฉากที่ทันสมัย แทนที่จะเป็นเพียง “หลิบ” ที่ตั้งเรียงรายเข้าไปถึงฉากที่ชักขึ้นชักลง พราณบุรุษ...ได้เริ่มคิดประดิษฐ์ฉากขึ้นใหม่ด้วยไม้ไผ่ขัดตะ หรือที่เรียกกันว่า “ไม้ไผ่ลำแพน” จากนั้นก็นำมาแต่งสีฉลนวรรณะ

“พราณบุรุษ” หรือ จวงจันทร์ จันทรคณา

แต่ก่อนเดินทางเพียงวันเดียว ...วันเดียวเท่านั้น

ตัวเอก...ของเรื่องของคุณะ เกิดอุบัติเหตุที่จะเดินทางไปแสดง “ทั้งโกรธและทั้งเจ็บซ้ำเก็บไว้ในใจ” เมื่อเขาไปไม่ได้ก็ต้องเอาตัวรองแสดงแทน ผลที่ได้รับ...ชาวเกาะสมุยไม่ยอมให้การต้อนรับ คนดูน้อยอย่างผิดคาด แค้นเสียยิ่งกว่าแค้น...

พรานบุรพหรือจวงจันทร์ จันทรคณา สังเฝ้าจากทั้งหมดทั้งพันที ลาก่อนสมุย...ลาก่อนละคร...สิ้นสุดกันที่ นั่น...คือการเสียใจอย่างใหญ่หลวงที่สุดในชีวิต...

ท่านที่เคารพ...ท่านก็ได้ทราบถึงเหตุผลที่พรานบุรพเลิกกิจการแสดงละครร้องไปแล้ว ที่นี้ผมขออนุญาตย้อนกลับไปสมัยที่ท่านกำลังรุ่งเรืองนั้น ท่านได้ฝากไว้ซึ่งบทละครและบทภาพยนตร์เท่าที่จำได้มาเรียนให้ท่านทราบดังต่อไปนี้ เป็นละครเรื่องต่างๆ ที่เคยแสดงไว้

๑. ละครเรื่อง โจโจซัง
๒. ละครเรื่อง แม่ศรีเวียง
๓. ละครเรื่อง ห้วยแก้ว
๔. ละครเรื่อง น้ำผึ้งรวง
๕. ละครเรื่อง กระแจะจันทร์
๖. ละครเรื่อง ผนส่งฟ้า
๗. ละครเรื่อง ขอบรั้วริมวัง
๘. ละครเรื่อง พันธุ์ไม้เลื้อย
๙. ละครเรื่อง อยากจะรักสักครั้ง
๑๐. ละครเรื่อง ต้นข้าวคอยฝน
๑๑. ละครเรื่อง คีนหนึ่งยังจำได้
๑๒. ละครเรื่อง ขอนลอยน้ำ

บทละครของพรานบุรพ...เท่าที่ผมทราบว่ายังมีอีกหลายเรื่องที่ยังหาข้อมูลไม่ได้ ที่นำมาเสนอนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ผลงานของท่านยังมีเหลือที่จะคณานับ โอกาสนี้ ถ้าเราไม่ช่วยกันจดไม่ช่วยกันจำ ทุกวันนี้ก็มีแต่เลือนหายไป เลือนหายไป ตรงนี้แหละครับ...ที่ผมอยากจะใคร่ขอร้องวิงวอนต่อท่าน มีสิ่งใด ที่ท่านได้รู้ได้เห็นได้ประสบกับเหตุการณ์นั้นๆ มาด้วยตัวท่านเอง กรุณาเออะครับ... กรุณาเขียนบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อจะเป็นประโยชน์บ้างไม่มากนักน้อยสำหรับอนุชนรุ่นหลัง ซึ่งพอที่จะเป็นข้อมูลไว้สำหรับอ้างอิงได้ครับ...

นอกจากเรื่องละครต่างๆ ที่ผมได้นำมาเสนอท่านไปแล้วนั้น ยังมีบทภาพยนตร์อีกหลายเรื่องของพรานบุรพหรือจวงจันทร์ จันทรคณา ที่ผมพอจะค้นคว้ามาเสนอท่านได้อย่างเช่น

๑. ภาพยนตร์เรื่อง ในสวนรัก
สร้างโดยบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง มีเพลงในสวนรัก บ้านเรือนเคียงกัน น้ำใจผันไปว่า เข้าใจกันใหม่

๒. ภาพยนตร์เรื่อง ค่ายบางระจัน
สร้างโดยบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง มีเพลงสยามานุสติ หนาวอารมณ์รักซ่อนซ่อนรัก ค่ายบางระจัน ไทยสามัคคี

๓. ภาพยนตร์เรื่อง อ้ายค่อม
สร้างโดยบริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง มีเพลงแม่ฉันเพียงคำหวาน โศกหนักกรักร่วงสิ้นวาสนา

๔. ภาพยนตร์เรื่อง สนิมในใจ
มีเพลงสนิมในใจ

๕. ภาพยนตร์เรื่อง สูงสุดสอย
มีเพลงสูงสุดสอย

๖. ภาพยนตร์เรื่อง สามหัวใจ
มีเพลงสามหัวใจ

๗. ภาพยนตร์เรื่อง ฝนสั่งฟ้า
มีเพลงฝนสั่งฟ้า

๘. ภาพยนตร์เรื่อง แผลเก่า
สร้างโดยบริษัทบูรพาศิลป์ มีเพลงขวัญ
เรียม เคียงเรียม

๙. ภาพยนตร์เรื่อง ดิน ดาว
เดือน มีเพลงดินดาวเดือน

๑๐. ภาพยนตร์เรื่อง เขี้ยว
กามเทพ มีเพลงเขี้ยวกามเทพ

๑๑. ภาพยนตร์เรื่อง วังหลวง -
วังหลัง เป็นภาพยนตร์สี่เรื่องแรกในชีวิต
การประพันธ์บทภาพยนตร์ของพรานบูรพ์
และเป็นเรื่องแรกในยุคหลัง ที่ท่านสร้าง
ขึ้นภายหลังที่ต้องหยุดกิจการไปนาน
เนื่องจากภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒

ท่านที่เคารพ...ผมเขียนไปเขียน
มาลิ้มภาพยนตร์เรื่องสำคัญไปเรื่องหนึ่ง
ภาพยนตร์เรื่องนี้ถ่ายทำมานานกาแล้ว
ถ้าผมจะเอ่ยนามของผู้แสดงนำในเรื่อง
ท่านก็คงจะร้องอ้อทันที และก็ไม่นึกไม่
ฝันว่าจะเป็นไปได้ เพราะว่าท่านผู้นี้มีชื่อ
เสียงมากในวงการแสดง “ตลก” และ
คงไม่เคยมีใครคิดมาก่อนว่า ท่านนั้น
เคยแสดงภาพยนตร์ในบทพระเอกมาแล้ว
...ท่านไม่ต้องมาคิดให้เปลืองสมอง ผม
จะสาธยายให้ฟังเอง

ท่านผู้มีชื่อในการแสดงว่า **สุคนธ์
คิวเหลียม** มีนามจริงว่า **สุคนธ์ แก้วอำไพ**
ท่านเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนมัธยมวัด
เทพศิรินทร์ เริ่มแรกแสดงเป็นตัวตลก
ตามพระ ประจำคณะละครร้องจันทโร
ภาสของพรานบูรพ์ ต่อจากนั้นก็รับบท
เป็นตัวตลกให้กับภาพยนตร์หลายร้อย
เรื่อง แต่ว่าบทสำคัญในชีวิตการแสดง
ของสุคนธ์ คิวเหลียม ก็คือแสดงเป็น

พระเอกในภาพยนตร์เรื่อง**ดวงตาล** ซึ่งเป็นบทประพันธ์ของพรานบูรพ์
โดยมี **แส นกเขาขัน** เป็นนางเอก

ในภาพยนตร์เรื่อง**ดวงตาล**นี้มีเพลงอยู่บทหนึ่ง เป็นที่ฮือฮา
มากในยุคนั้น พวกนักกล่าวขวัญถึงเพลงบทนี้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีเนื้อเพลง
ดังนี้คือ

ตาลอ่อน	ตอนติด	อยู่กับต้น
ยังไม่พ่น	มีดตาล	สว่านแหะ
เต้าตาล	ในตาล	ถูกคว้านแคะ
ตาลแะ	ชุ่มฉ่ำ	ด้วยน้ำตาล...

ท่านที่รัก...ภาพยนตร์เรื่อง**ดวงตาล**นี้เป็นเรื่องที่ ๑๒ อ้อ...ลืมบอก
ไปภาพยนตร์เรื่องนี้ มีเพลงอยู่เพลงหนึ่งซึ่งผมจำได้อย่างกระต่อนกระ
แท่นมาก เนื้อร้องมีดังนี้

ฟัง...แต่ล้วนง่าย ๆ	คารมคมคายซาบซ่านหวานฉ่ำ
ยิ่งกว่าน้ำตาลใส	ร้อนกรองไส้กระบอก
รินออกมาให้	หวานล้ำคำชาย ชื่นใจจริงเอย...

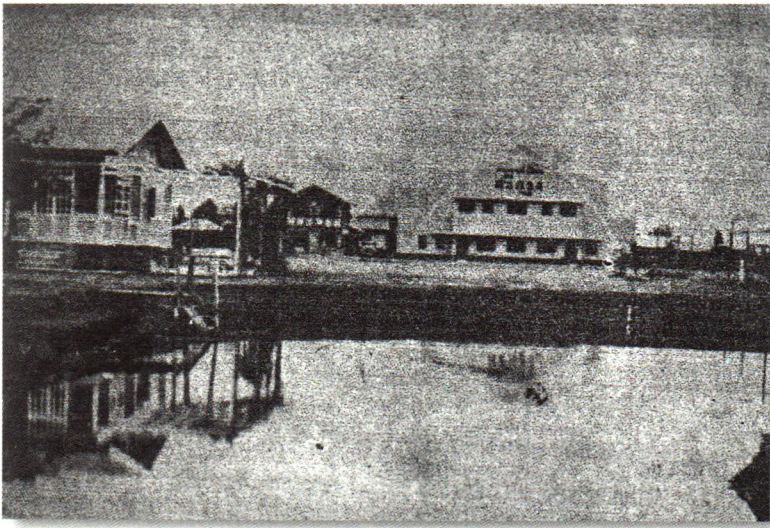
ละครเรื่องแรกที่ท่านใช้วงดนตรีสากลเข้าไปแทนการร้องรับ
ลูกคู่ นั้น เริ่มต้นด้วยเรื่องดังต่อไปนี้

๑. ละครเรื่อง ดาบโบราณ
๒. ละครเรื่อง ทเกล้าสามเกลอ
๓. ละครเรื่อง แม่ศรีเรือน

สาเหตุที่ต้องใช้ดนตรีสากลประกอบการร้อง เพราะว่าการแสดง
ละครร้องตามแบบฉบับเดิมนั้น ผู้กับละครร้องของคณะแม่ขุนนางไม่ได้
ซึ่งสามารถวิ่งรอกการแสดงได้คืนละ ๒ โรง คือ ที่วิกปราโมทัย กับ
วิกบุญพรธนาบางลำพู โถ...การแสดงแบบนี้แล้วใครจะไปสู้ได้จริงมั๊ยครับ

คณะละครร้องในกรุงสยามของเราในเวลานั้น มีมากมายหลาย
คณะเหลือเกิน ในชีวิตผมคิดว่าจำไม่ได้หมด ดังนั้นจึงขออนุญาตเอาที่
พอจะจำได้ จากคำบอกเล่าและจากหนังสือบางเล่มที่ท่านผู้รู้ท่านได้
บันทึกไว้ นำมาเล่าต่อ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังจะได้ทราบเช่น

๑. ละครคณะนฤมิตร กับ ปรีดาภัย ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์
๒. ละครคณะปราโมทัย ของพระโสมภณอักษรกิจ (เล็ก
สมิตศิริ)
๓. ละครคณะมาโนชสมัย คณะปราโมทัยเมือง คณะประเทือง
ไทย

โรงถ่ายภาพยนตร์เสียงศรีกรุง

อย่างดี จนได้เป็นผู้แต่งบทละครเอง และกำกับการแสดงเอง และได้ใช้นามปากกา “พรานบุรพ์” เป็นครั้งแรก เมื่อเขียนเรื่อง “เหยี่ยวทะเล”

เนื่องจากบทละครเป็นที่นิยมของคนดู “พรานบุรพ์” จึงได้ดัดแปลงเพลงไทยเดิม ที่มีลูกคู่ร้องรับมาสู่แบบสากล โดยที่ทำนองเพลงที่ใช้กับละครร้องนั้น มีลูกคู่ยัดยาดเกินควร จึงใส่เนื้อร้องให้เต็มแทนลูกคู่ ใช้นดนตรีคลอฟังทันหูทันใจ จึงเป็นที่นิยมของประชาชนคนดูมาก

เมื่อคณะละครราตรีพัฒนารับการแสดง เพราะเจ้าของมีการกิจทางด้านโรงภาพยนตร์เพิ่มขึ้น พรานบุรพ์จึงได้เข้าทำงานหนังสือพิมพ์ โดยประจำอยู่ในกองบรรณาธิการเดลิเมล์รายวัน และเขียนเรื่องสั้น เรื่องยาว และบทพากย์การ์ตูนในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์วันจันทร์

ต่อมาได้จัดตั้งละครขึ้นคณะหนึ่ง ให้ชื่อว่า “ศรีโสภาส” ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น “จันทโรภาส” ละครที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือเรื่อง “จันทร์เจ้าชา”

“พรานบุรพ์” เป็นผู้ริเริ่มทำบทพากย์ภาพยนตร์ การพากย์ในยุคแรกนั้นเป็นการเล่าเรื่องหน้าจอให้ผู้ดูฟังก่อนหนังฉาย ต่อมาก็เป็นการพากย์แบบโฆษณให้แก่หนังแขก เรื่องแรกที่เข้าฉายคือเรื่อง รามเกียรติ์ และต่อมาก็เป็นการพากย์แบบปัจจุบัน โดยมีดนตรีประกอบด้วยภาพยนตร์เรื่องนั้นคือ “อาบุญะขัน” มีทิดเขียว (สิน สีนุกูญเรื่อง) เป็นผู้พากย์คนแรก

ในด้านภาพยนตร์ พรานบุรพ์ได้สร้างบทภาพยนตร์ให้แก่บริษัทภาพยนตร์ “ศรีกรุง” หลายเรื่องเช่น ในสวนรัก อ้ายค่อม ค่ายบางระจัน และบทภาพยนตร์ สนิมในใจ สามหัวใจ แผลเก่า ฯลฯ ให้แก่บูรพาฟิล์มภาพยนตร์ และสร้างเองเช่น “วังหลวง - วังหลัง”

ในระยะหลังนี้ทำบทพากย์ภาพยนตร์ สคริปต์หนังไทย บทละคร

ทางด้านชีวิตครอบครัว ได้สมรสกับนางศรี จันทร์คณา มีบุตรธิดา ๔ คนคือ

๑. นายจารุ จันทร์คณา (ถึงแก่กรรม)
๒. น.ส. จุไร จันทร์คณา
๓. น.ส. จามรี จันทร์คณา
๔. นางจริยา จันทร์คณา

และมีบุตรซึ่งเกิดจากนางเทียม น้อย นวโชติ หนึ่งในคนคือ นายจรงค์ จันทร์คณา ภายหลังเมื่อภรรยา (ศรี จันทร์คณา) ถึงแก่กรรม สุขภาพก็ทรุดโทรมเรื่อยมา แต่ก็ยังพยายามเขียนบทละครเก่าแก่คือเรื่อง “ขวัญใจโจร” ให้ละครคณะหนึ่งที่มาขอไว้ เพื่อจะนำไปแสดงทางโทรทัศน์จนจบ และได้เสียชีวิตด้วยระบบลมหายใจล้มเหลว เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๙ รวมอายุได้ ๗๔ ปีบริบูรณ์

หัวโขนรัตนเชษฐาการ

อนุดรา หงษ์สุวรรณ

โขนเป็นศิลปะการแสดงประจำชาติของไทยมาตั้งแต่ครั้งดึกดำบรรพ์ เอกลักษณ์และลักษณะเฉพาะของการแสดงโขนที่ทำให้แตกต่างไปจากการแสดงอื่นๆ ก็คือผู้แสดงส่วนใหญ่ โดยเฉพาะตัวยักษ์และลิงจะต้องสวมหัวโขน ยกเว้นตัวนาง และการทำหัวโขนก็เป็นศิลปะแขนงหนึ่งในช่างสิบหมู่ด้วยการทำหัวโขนจัดอยู่ในหมู่ช่างหุ่น ตามการจัดแบ่งตามโคลงที่ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ได้ทรงพระนิพนธ์ไว้ ดังนี้

“๑. หมู่ช่างเขียน ย่อมประกอบด้วยช่างเขียน ช่างปิดทอง ช่างลงรัก ช่างแกะ ช่างปั้น ช่างหุ่น และช่างอื่นๆ

๒. หมู่ช่างแกะ มีทั้งช่างแกะตรา ช่างแกะลาย ช่างแกะพระหรือภาพ ซึ่งหมายรวมไปถึงช่างเงิน ช่างทอง ช่างเพชรพลอย

๓. หมู่ช่างหุ่น มีช่างไม้ ช่างไม้สูง ช่างเลื่อย ช่างปากไม้ ช่างทำหุ่นรูปคน สัตว์ หัวโขน ช่างเขียน ช่างปั้น ช่างไม้

๔. หมูข้างปั้น มีข้างชี้ฝั่ง
ข้างปุ่น ข้างขึ้นรูป ข้างหุ่น

๕. หมูข้างปุ่น มีข้างปั้น
ข้างปุ่นก่อ ข้างปุ่นฉาบ ข้างปุ่นปั้น

๖. หมูข้างรัก มีข้างลงรัก
ข้างปิดทอง ข้างประดับกระจก
ข้างมุก ข้างเครื่องเงิน

๗. หมูข้างบุ เป็นข้างเดียว
แต่ก็หมายรวมไปถึงข้างโลหะด้วย

๘. หมูข้างกลึง มีข้างไม้
ข้างแกะงา ข้างทำกลอง และ
เกี่ยวข้องกับข้างลงรัก ข้างปิดทอง
ข้างประดับกระจก ข้างเขียนด้วย

๙. หมูข้างสลัก มีข้างฉลุ
ข้างกระดาด ข้างหยวก ข้างเครื่องสด

๑๐. หมูข้างหล่อ มีข้าง
หุ่นดิน ข้างชี้ฝั่ง ข้างผสมโลหะ”

ในสมัยโบราณศิลปะการ
ช่างส่วนใหญ่ของไทยมักจะมีการ
สืบทอดเฉพาะลูกหลาน บุคคลใน
ตระกูล หรือผู้ใกล้ชิดมักไม่ค่อย
ถ่ายทอดให้กับบุคคลทั่วไป ในงานช่าง
บางอย่าง วิชาการและเคล็ดลับก็
อาจจะสูญสิ้นไปพร้อมกับครูผู้ริเริ่ม
ก็มี ซึ่งก็เป็นที่น่าเสียดายมากที่งาน
ศิลปะของชาติต้องสูญสลายไปโดย
ไม่มีผู้สืบทอดศิลปวิชาการ

แต่ในปัจจุบัน รูปแบบของ
การศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไป ศิลปะ
ไทยแขนงต่างๆ ได้มีการเรียน
การสอนแพร่หลายกว้างขวางขึ้น
แต่อย่างไรก็ดี ศิลปะการช่างไทย
บางแขนงก็ยังจำกัดอยู่ในแวดวง
ของผู้เรียนศิลปะ และกลุ่มอาชีพ
ช่างเฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น ไม่

เหมือนกับวิชาชีพอื่นๆที่เปิดสอน
กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ซึ่ง
สามารถใช้เป็นอาชีพเสริมได้ในยุคที่
เศรษฐกิจผันผวนเช่นนี้ แต่คุณ
สถาพร เลี้ยงสอน ได้ร่วมกับชุมชน
วัดเทพากร จัดโครงการสอนการทำ

ศูนย์ฝึกอาชีพการทำหัวโขนวัดเทพากร

หัวโขนแบบ สอนฟรี เรียนฟรี โดย
เปิดสอนการทำหัวโขน และเครื่อง
แต่งกายละครในวรรณคดี ที่ศูนย์ฝึก
อาชีพฯ ภายในบริเวณวัดเทพากร
ถนนจรัญสนิทวงศ์

ในอดีตคุณสถาพรได้ใช้
ชีวิตคร่ำหวอดอยู่ในวงการศิลปะ
การแสดงประเภทโขน ลิเก มาตั้งแต่
อายุ ๑๒ ปี ในคณะศิษย์เทพากร ซึ่ง
ต่อมาได้ตั้งคณะโขนขึ้นเอง โดยใช้
ชื่อว่า คณะ ส.ทอศิลป์ คุณสถาพร
เคยร่วมแสดงโขนกับคณะโขนของ
ครูสาคร ยังเขียวสด หรือ คณะ
ใจหลุยส์ เจ้าของหุ่นละครเล็กใน
ปัจจุบัน ซึ่งในสมัยก่อนราวๆ ๕๐ ปี
มาแล้ว วัดเทพากรมีการแสดงโขน
อยู่เป็นประจำเกือบทุกคืน

คุณสถาพร เลี้ยงสอน

ภรรยาของคุณสถาพร
กำลังทำเครื่องประดับตัวละคร

และหลังจากที่ร่างการ
แสดงโขน คุณสถาพรก็ยังหลงใหล
และติดอยู่กับโขนละครอยู่ จึงได้เริ่ม
หันมาจับงานการทำหัวโขน เครื่อง
ประดับ และเครื่องแต่งกายละครใน
วรรณคดี แต่สิ่งที่น่าสนใจยิ่ง คือ คุณ
สถาพรมีความต้องการที่จะถ่ายทอด
ความรู้ ความสามารถในการ
การทำหัวโขน ให้นุชนคนรุ่นหลังได้
เรียนรู้ศิลปะแขนงนี้ เพื่อเป็นการ
อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้
ดำรงคงอยู่สืบไป

เมื่อคุณสถาพรได้เป็น
ประธานชุมชนวัดเทพากร จึงเสนอ
โครงการ **สอนฟรี เรียนฟรี** การ

ทำหัวโขนกับเซตบางพลัด เพื่อ
เป็นการสนับสนุนอาชีพดังกล่าวแก่

คนในชุมชน ช่วยให้คนในชุมชน ไม่
ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ หันมาให้
ความสนใจในเอกลักษณ์และภูมิ-
ปัญญาไทย ซึ่งสามารถยึดเป็นอาชีพ

และสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้ และ
ทางเซตบางพลัดก็ให้การสนับสนุน
งานศิลปะการทำหัวโขนของคุณ
สถาพร ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่
ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และยังคงยอ
ให้เป็นของดีเซตบางพลัดอีกด้วย

ปัจจุบันศูนย์ฝึกอาชีพวัด
เทพากรมีผู้สนใจมาเรียนศิลปะการ
ทำหัวโขนกว่า ๕๐๐ คนแล้ว บาง
คนมาเรียนเพื่อต้องการเรียนรู้และ
ทำเป็นงานอดิเรก หรือเพื่อใช้เวลา
ว่างให้เป็นประโยชน์ บางคนเรียน
ไปเพื่อประกอบเป็นอาชีพ

คุณสถาพรเล่าว่า ขั้นตอน
การทำหัวโขนไม่ยากอย่างที่คิด ทำ
ง่ายภายในไม่กี่ชั่วโมง โดยเฉพาะ
เครื่องประดับ สายสร้อยคอ หรือบ่า
ของนางรำที่ใช้ในระบำศรีวิชัย ระบำ
ลพบุรี หรือรำไทยทั่วไป ซึ่งเป็นส่วน
ที่ง่ายที่สุด ต้นทุนในการทำเครื่อง
ประดับแต่ละชิ้นมีราคา ๓๐ บาท
ผู้เรียนสามารถขายได้ถึงชิ้นละ ๘๐ -
๑๐๐ บาท และผู้ใดที่สนใจการปั้น
หัวโขนเพื่อทำเป็นอาชีพเสริมเพิ่ม
รายได้ให้แก่ครอบครัวในยามว่าง
เพียงแต่มีทุนประมาณ ๑,๐๐๐ บาท
ก็สามารถยึดเป็นอาชีพได้

ขั้นตอนต่างๆในการทำหัวโขน ตั้งแต่การทำหัวโขนด้วยกระดาษ
จนถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ การปิดทอง

หัวโขน นอกจากจะเป็นเครื่องประดับตัวละครในวรรณคดีแล้ว ก็ยังนำมาเป็นของประดับบ้านหรือของที่ระลึกได้อีกด้วย โดยเฉพาะหัวโขนจิ๋ว

ผู้สนใจการทำหัวโขนในโครงการ **สอนฟรี เรียนฟรี** สามารถติดต่อได้ที่ ศูนย์ฝึกอาชีพวัดเทพากร ถนนจรัญสนิทวงศ์ ๖๘ โทร.

๐-๑๒๒๑-๕๗๔๒

ท้าวโขน

พระกรตฤาษ

พระพิราพ

พนาครุฑ

พระคเณศ

ทณูมาน

ทณูมาน(นาวง)

สัตตพล

สทศเดปะ

ท้าวโขนหน้าต่างๆ

ผลงานของคุณสถาพร เลี้ยงสอน ศูนย์ฝึกอาชีพวัดเทพากร
ในโครงการ 'สอนฟรี เรียนฟรี'

พระอุโบสถ วัดราชาธิวาสวิหาร

ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบขอม สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เป็นผู้ออกแบบ ภายในพระอุโบสถประดิษฐาน**พระสัมพุทธพรรณี** มีเศวตฉัตร ๙ ชั้น (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว หล่อพระราชทาน) ด้านหลังพระประธานเป็นตู้มคูลา ด้านบนมีภาพพระพุทธรูปเจ้าอยู่เหนือเมฆ กำลังตอบปัญหาของ พระสารีบุตร และพระอินทร์มาเฝ้า ใกล้กับพระประธานมีรูปศากยเกษตรีย์ พระประยูรญาติมาเฝ้าอยู่เบื้องหลัง (ภาพปก) ตู้มคูลาเป็นตราประจำ ๕ รัชกาล (รัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕) และฝาผนังทั้ง ๓ ด้าน มีภาพเขียนเวสสันดรชาดก เขียนโดยจิตรกรชาวอิตาลีเลียน คือ ริโกรี สุดผนังห้องมีประตูผ่านไปถึงตอนที่ ๓ ของพระอุโบสถ ห้องนี้ประดิษฐาน พระประธานองค์เดิมของวัด นามว่า “**พระสัมพุทธวรมโนภาส**” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรง ให้กันห้องพระอุโบสถออกเป็นห้องๆ เพื่อจะได้ประดิษฐานพระพุทธรูปไม่ระคนกัน ระหว่างพระประธานองค์เดิมและ พระสัมพุทธพรรณี อันเป็นที่สักการะของพระบรมชนกการิราช

เรื่อง : อนุตรา หงษ์สุวรรณ

ภาพ : สมบัติ สุธรรมรักษ์